

<http://rcin.org.pl>

<http://rcin.org.pl>

<http://rcin.org.pl>

[Faint red markings or bleed-through]

ŁACINA

W ŻYCIU CODZIENNEM.

ZBIÓR ŁACIŃSKICH SŁÓW, ZWROTÓW,
TUDZIEŻ CYTATÓW NAJPOWSZECHNIEJ
===== UŻYWANYCH. =====

ZEBRAŁ,
PRZETŁUMACZYŁ I OBJAŚNIŁ

PIOTR BOJKO.

INSTITUT
BADAŃ IIF PAN
BIBLIOTEKA
00-330 Warszawa, ul. Nowy Świat 72
Tel. 26-68-63

Lwów — Złoczów.

Nakładem i drukiem księgarni Wilhelma Zuckerkandla.

<http://rcin.org.pl>

23.475
<http://rcin.org.pl>

W S T Ę P.

O głoskach, wymowie i akcentowaniu wyrazów łacińskich.

(Według gram. Samolewicza.)

Język łaciński ma na wyrażenie głosek 24 znaki piśmienne czyli litery:

Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Op, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Xx, Yy, Zz.

I jest znakiem tak dla samogłoski i, jak dla spółgłoski j; jak j wymawia się na początku zgłoski przed samogłoską, np. *ianua, iocus*.

Głoski dzielą się na samogłoski i spółgłoski.

Samogłoski dzielą się na:

- a) pojedyncze: a, u, i, o, y.
- b) złożone: ae, au, ei, eu, oe, ui.

Samogłoski wymawia się wogóle tak jak w języku polskim. W szczególności uważać należy:

I wymawia się tak, że nie miękczy poprzedzającej spółgłoski i nie łączy się z następującą samogłoską: *audaci-a*.

U wymawia się niekiedy jak w, a to po spółgłoskach s, g, przed drugą samogłoską, np.: *suadeo, lingua*.

Y używa się tylko w wyrazach greckich: *syllaba, pyramis*.

Jeżeli dwugłoski mają być oddzielnie wymówione, szczeg. *ae, ee*, oznaczamy to, dając nad e dwie kropki, np. *aer, poeta*.

Również spółgłoski wymawiają się zasadniczo jak w języku polskim. Pamiętać jednak należy:

C wymawia się jak **k** przed spółgłoskami, przed samogłoskami **a, o, u**, tudzież na końcu wyrazów; przeciwnie wymawia się jak **c** przed samogłoskami **e, i, y, ae, oe**, np. *cadere, collum, cura, lac; cedere, lucidus, Cyrus*.

Ti przed samogłoską wymawia się jak **ci** (**c** nie zmiękczone): *ratio, amicitia*.

Zachowuje jednak **ti** pierwotne brzmienie:

1. jeżeli je poprzedza **t, s, x**, np. *Attius, hostium, mixtio*;
2. w wyrazach greckich, np. *Miltiades*;
3. jeżeli **i** jest długie, np. *totius*.

V wymawia się jak **w**: *vinum, laevus*; **ph** jak **f**: *Philippus*; **th** jak **t**: *theatrum*; **qu** jak **kw**: *aqua*.

W wymawianiu wyrazów łacińskich baczyć należy:

1. na iloczasa, tj. na długość lub krótkość zgłosek;
2. na akcent. *)

Zgłoski są pod względem iloczasu albo długie (—), albo krótkie (~), albo obojętne (≡), tj. krótkie lub długie.

O akcentowaniu wyrazów łacińskich pamiętać należy:

1. Wyrazy jednozgłoskowe mają akcent na zgłosce ostatniej.

2. Wyrazy dwuzgłoskowe mają akcent na zgłosce przedostatniej

3. Wyrazy o trzech lub więcej zgłoskach mają:

a) akcent na zgłosce przedostatniej, jeżeli jest długa;

b) na zgłosce trzeciej od końca, jeżeli przedostatnia jest krótka.

*) Dla wygody niewtajemniczonych bliżej w łacinę podajemy każde słowo akcentowane, np. *sálus*.

A.

A. = *absólto*. Na tabliczkach używanych do głosowania przez sędziów znaczyło „uwalniam“; stąd *a* nazywano „*littera salutāris*“ głoska zbawienna.

A. = *antiquo*. Na tabliczkach dawanych obywatelom do głosowania na zgromadzeniach znaczyło „po dawnemu“.

A na dawnych monetach rzymskich znaczyło 5000, natomiast *a* 500.

A. albo *α.*, także *ao* = *anno*. W roku.

A. A. = *ad acta*. Do aktów.

A. a. C. = *anno ante Christum*. W roku przed Chrystusem.

A. aer. vulg. = *anno aerae vulgaris*. W roku zwykłej ery.

AA. LL. M. = *artium liberalium magister*. Mistrz nauk wyzwolonych. Patrz *artes liberales*.

AA. M. = *artium magister*. Mistrz sztuk.

A. a. u. c. = *anno ab urbe condita*. W roku od założenia miasta (Rzymu).

A. D. = *anno Domini*. W roku Pańskim.

Abactio partus. Spędzenie płodu.

A baculo ad angulum. Z boku (trójkąta) wnioskować o kącie, tj. wyprowadzać z czego zupełnie nielogiczny wniosek.

Abacus. Tablica rachunkowa.

Abacus Pythagoricus. Tablica rachunkowa Pytagorasa, tj. tabliczka mnożenia w kształcie czworokąta.

Ab adulescētulo. Od młodzieńszka, od dzieciństwa.

Ab alio expēctes, alteri quod feceris. Oczekuj od innego, co drugiemu uczyniłeś. Nie czyń drugiemu, co tobie niemiło.

Abdomen. Brzuch, kadłub.

Abducet praedam, qui occurrat prior. Uprowadzi zdobycz, kto nawinie się pierwszy.

Ab epistolis. Sekretarz.

Ab executione. „(Zaczynać) od wykonania;“ bezprawne postępowanie, które polega na tem, że ktoś sam sobie sprawę robi, zanim wyrok sądowy zapadnie.

Ab hinc. Odtąd, od tego, owego czasu.

Ab hoc et ab hac et ab illa. Od tego i od tej i od owej, tj. bez najmniejszego ładu, związku (np. mówić).

Ab hodierno. Od dzisiejszego dnia.

Abies pectinata. Jodła zwyczajna.

Ab igne ignem (da). Od ognia daj ognia; o tem, co dać można bez żadnego dla siebie uszczerbku.

Abiit, excessit, evasit, eripuit. Odszedł, czmychnął, wymknął się, wypadł. Tak mówi Ciceró o Katylinie, kiedy ten uszedł z miasta.

Ab imis unguibus ad verticem.

Od n. jniższych paznokci, od samych stóp do wierzchołka głowy (np. znać kogo lub coś).

Ab infante. Od niemowlęcia, od dziecka, od dziecięcego wieku.

Ab initio. Od początku.

Ab initio nullum, semper nullum.

Od początku nic, zawsze nic.

Ab intestato. Dziedziczyć po osobie zmarłej bez testamentu.

Ab Jove principium, Jovis omnia plena. Od Jowisza początek, wszystko pełne Jowisza. Wszystko ma początek od Boga, Bóg na każdym miejscu.

Ab irato. Od rozgniewanego, tj. w gniewie, np. *testamentum*: w gniewie sporządzona ostatnia wola.

Abire ab emptione. Odstąpić od kupna.

Ablata. Rzeczy kradzione.

Ablativus, skrót. *abl.* Przypadek 6.

Abolitio criminis. Zatuszowanie zbrodni, zastanowienie śledztwa.

Abolitio infamiae. Przywrócenie do czci.

Aborigines. Pierwotni mieszkańcy (w przeciwstawieniu do kolonistów).

Abortus. Fałszywy poród, poronienie, zawczesny poród.

Abortus procuratio. Spędzenie płodu.

Aborticidium. Zabicie płodu w ciele matki.

Abortiva. Środki spędzające płód.

A bove maiori discit arare minor. Od wołu większego uczy orac mniejszy. O dzieciach, którym starsi są dobrym ewentualnie złym przykładem.

Ab ovo. Od jaja. Horacy mówi w *Ars poetica*: „*Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo,*“ tj. „i nie od podwójnego wojna trojańska rozpoczyna się jaja.“ Leda, obcując z Zeusem w postaci łabędzia, zniosła jaje, z którego wyłęgł się Kastor i Polideukes, tudzież Helena (stąd właśnie *gemino ab ovo*). Homer więc czyni dobrze, nie

zaczynając Iliady od urodzenia Heleny. Z tego wychodzi, iż zaczynać coś *ab ovo*, znaczy dawać zbyt długą, rozwlekłą wstęp.

Ab ovo (usque ad mala). Od jaja do jabłek. Rzymianie zaczynali obiad jajem, kończyli zaś (owocami) jabłkami. Stąd przen.: od początku do końca (np. mówić, dokładnie coś badać, itp.).

Ab re. Od rzeczy.

Abrupte cadere in narrationem.

Nagle wpaść w opowiadanie.

Wyrwać się jak Filip z konopi.

Absens. Nieobecny.

Absens carens. Kto nieobecny, nic nie dostaje.

Absens heres non erit. Nieobecny nie będzie spadkobiercą. Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.

Absentia causalis (wyraż. techn. sądowe). Nieobecność dająca się niesprawdziwić.

Absentia malitiosa. Nieobecność złośliwa, umyślna.

Absentia necessaria. Nieobecność konieczna.

Absentia ordinaria. Nieobecność ustawiczna.

Absentia vituperabilis. Nieobecność naganna.

Absentia voluntaria. Nieobecność dobrowolna.

Absit! Niech będzie daleko! Niech przepadnie! Niech Bóg uchwali!

Absit omen! Niech będzie daleko (zła) wróżba! Obym w złą nie wymówił godzinę!

Absolute. Doskonale, zupełnie.

Absolutio. Uwolnienie, ułaskawienie, rozgrzeszenie.

Absolutio plenaria. Uwolnienie, ułaskawienie, rozgrzeszenie zupełne.

Absolutum dominium. Władza absolutna.

Absque causae cognitione. Nie rozpatrzywszy przedtem sprawy.

Absque omni exceptione. Bez żadnego wybiegu, wyjątku, ograniczenia.

Absque ulla conditione. Bez żadnego warunku, bezwarunkowo.

Abstractum pro concreto. Pojęcie oderwane zamiast istotnego, przymiot pewnej osoby lub rzeczy zamiast niej samej, itp.

Absurde. Nieharmonijnie, niedorzecznie.

Ab uno disce omnes. (Verg.) Według jednego (ucz się o...) sądź o wszystkich.

Abusio. Nadużycie wyrazów.

Abusus non tollit usum. Nadużycie nie znosi należytego używania.

A. e. = anni currentis. Bieżącego r.

Ac. albo **Acad.** = *Academia*.

Acanthus. Ostrokrzew.

A calvo ad calvum. Od łysiego do łysiego, tj. zupełnie.

A capillo usque ad unguis. Od włosów (na głowie) aż do paznokci, tj. od głowy aż do stóp.

A capite usque ad calcem. Od głowy aż do piety.

A capite et membris. Od głowy i członków (np. zreformować).

Acc. = *accusativus*. Przypadek 4.

Accedo nemini. Nie przystępuję do nikogo, tj. nie godzę się na wybór żadnego z proponowanych kandydatów, itp. Wyrażenie wzięte z wyboru papieża.

Accépi. Otrzymałem.

Accepisse. Właśc.: „że otrzymałem“ z domysłem: „kwituję cię“.

Accépto dāmo iānuam clāudit. Po otrzymanej szkodzie zamyka drzwi. Mądry Polak po szkodzie.

A. Chr. albo **a. Chr. n.** = *ante Christum* albo *ante Christum natum*. Przed Chrystusem, albo: przed narodzeniem Chrystusa.

Accidit. Zdarza się.

Accidit in puncto, quod non speratur in anno. Zdarza się w chwili (w okamgnieniu), czego się nie spodziewamy w roku.

Accipere mortem. Śmierć sobie zadając (dosł.: przyzywam).

Accipe in bonam vel malam partem. Tłumacz to sobie na dobrą lub złą stronę, tj. jak chcesz.

Accipere quam facere praestat iniuriam. Lepiej krzywdę ponosić aniżeli czynić.

Accipitri columbas credere. Jastrzeblowi gołębie powierzać.

Accusatio. Obwinienie, skarga.

Accusativus. Patrz *acc.*

Accusator. Oskarżyciel.

Accusatrix. Oskarżycielka.

Accuso te. Obwiniam cię.

Acerrhe. Cierpko, ostro, surowo.

Acer potior. Tęgi pijus.

Acerra. Kadzielnica.

Acetum. Ocet.

Acónitum. Tojad (trująca roślina).

Acta. Dzieje, czyny, sprawy, działania w senacie, księgi publiczne.

Acta apostolorum. Dzieje apostołów.

Acta criminalia. Akta kryminalne.

Acta diurna (urbana). Sprawy dzienne (miejskie). Rodzaj dziennika wydawany przez cesarza rzymskiego Augustusa.

Acta sanctorum. Dzieje świętych.

Acta non verba! Czynów, nie słów (potrzeba)!

Acti labores invidi. Ukończone trudy przyjemne. Po pracy miły spoczynek.

Actio. Skarga, proces.

Actio ad interesse. Skarga o odszkodowanie.

Actio crediti. Skarga o dług.

Actio divortii. Skarga o rozwód.

Actio ex delicto. Skarga z powodu zbrodni.

Actio in distans. Działanie na oddalenie, z oddalenia, np. wzajemne przyciąganie się ciał.

Actis testantibus. Jak akta świadcza.

Activum. Forma czynna.

Actuarius. Pisarz.

Actum ut supra. Zdziałano jak wyżej (formułka w protokołach sądowych, jeżeli się coś powtarza).

Acu tetigisti. Dotknąłeś igła, przen. zgadłeś.

Acus magnética. Igła magnetyczna.

Ad. Do.

Ad absurdum. Do niedorzeczności.

A. D. = *anno Domini.* W roku Pańskim.

A. d. = *ante diem.* Przed dniem, terminem. Także *a dato.*

Ad acta. Do aktów (akta), mian. złożyć, np. dokumenta, itp. Wyrażenia tego używa się także na oznaczenie, iż sprawę jakąś uważa się za załatwioną.

Ad aliénam voluntátem loqui. Stosownie do obcej woli mówić, tj. tak mówić, jak kto sobie życzy.

Adamánte notare. Dyamentem zapisać, tj. ku wiecznej pamięci.

Ad amússim. Podług sznura cieśielskiego, tj. dokładnie, punktualnie.

Ad ánimum. Do serca (wziąć sobie).

Ad arma. Do broni.

Ad ástra. Do gwiazd, tj. do sławy, zaszczytów.

A dato. Od dnia wyrażonego na dokumencie.

Ad béne ésse. Do wygody, wygodnego życia.

Ad béne plácitum. Według upodobania, dowolnie.

Ad bestias. Do dzikich zwierząt (o gladyatorach — *bestiarii* —, którzy mieli walczyć z dzikimi zwierzętami; także o tych, któ-

rych za karę rzucono dzikim zwierzętom na pożarcie).

Ad caléndas Graecas. Do greckiego „pierwszego“ (gdyż *caléndae* oznaczały u Rzymian pierwszy dzień każdego miesiąca). Ponieważ u Greków nie było *caléndae*, więc wyrażenie powyższe znaczy tyle, co „na świętego nigdy“. Według Suetoniusa tak wyrażał się Augustus o niepunktualnych dłużnikach.

Ad captándam benevoléntiam.

Celem zjednania sobie życzliwości, przychylności, względów. U nas mówi ulica: „Skaptować sobie kogo“.

Ad captum. Zrozumiałe.

Ad captum vulgi. Do (stosownie do) pojęcia gminu.

Add. = *adde* i *addetur.* Dodaj, niech będzie dodane (na receptach).

Ad deliberándum. Do rozważenia, pod rozwagę.

Addictio in diem. Przyrzeczenie na (oznaczony) dzień (ale tylko warunkowo, np. przyrzekam komuś, iż sprzedam mu pewną rzecz w ciągu miesiąca, jeżeli mi nikt w tym terminie lepiej nie zapłaci).

Ad diem dictam. Naznaczony dzień, w umówionym dniu (o terminie sądowym, dniu niszczenia długu, itp.).

Ad dies vitae. Na (wszystkie) dni życia, tj. na całe życie.

Ademptio bonórum. Wydarcie, skonfiskowanie posiadłości, mienia.

Ademptio civitátis. Pozbawienie praw obywatelskich.

Ademptio libertátis. Pozbawienie wolności.

Ad exéplum. Według przykładu, wzoru, dla przykładu.

Ad extrémum. Do ostateczności,

- do końca, na końcu, na samym ostatku.
- Ad felicióra tēpora.** Do szczęśliwszych czasów (np. czekać).
- Ad futūram memoriām.** Do przyszłej pamięci, ku pamięci na przyszłość.
- Ad hāstam (publicam).** Do włócznie (publicznej), tj. publicznie sprzedać. Pochodzi stąd, iż w Rzymie przy publicznej sprzedaży wbijano w ziemię włócznie tak dla oznaczenia miejsca sprzedaży, jako też zwierzchniczej władzy (pretora). To samo także o prywatnej licytacyi. U nas mówi się: na beben.
- Ad hoc.** Do tego, w tym celu (np. jest coś ustanowione).
- Ad hōminem.** Do człowieka, tj. w sposób człowiekowi zrozumiały, odpowiadający jego pojęciu, istocie.
- Ad hōnorem albo honōres.** Do zaszczytu, stosownie do rangi, godności.
- Ad hōram.** Na (oznaczoną) godzinę, punktualnie na godzinę.
- Adhuc sub iudice lis est.** Dotychczas u sędziego jest spór, tj. sprawa nie jest jeszcze rozstrzygnięta.
- Ad hunc locum.** Do tego miejsca, w tem miejscu.
- Adi. = adiectivum.** Przymiotnik.
- A die.** Od (tego) dnia.
- Adiectum pactum.** Dodatkowa ugoda.
- Ad impossibilia nemo obligatur.** Do rzeczy niemożliwych nikogo nie można zmusić, nikt nie jest zobowiązany.
- Ad inferos.** Do podziemnych (mieszkańców), do świata podziemnego, przen. na wieczny odpoczynek.
- Ad infinitum.** Do nieskończoności, w nieskończoność, nieskończenie (np. coś się przeciąga).
- Ad instar.** Na podobieństwo, około, mniej więcej, w przybliżeniu.
- Ad interim.** Tymczasowo, tymczasem.
- Aditio hereditātis.** Objęcie spuścizny.
- Aditus.** Wstęp, wejście, dostęp.
- Adiutor.** Pomocnik.
- Ad lātus.** Do boku, do pomocy.
- Ad legēndum.** Do czytania.
- Ad libitum.** Do podobania się, do woli, dowolnie, podług życzenia.
- Ad limina apostolorum.** Do progów, przybytku apostołów. O tych, którzy odbywają pielgrzymkę do Rzymu, do grobu św. Piotra i Pawła.
- Ad literam.** Do litery, głoski, literalnie, co do joty.
- Ad loca!** Do miejsce, na miejsca, siadać!
- Ad maiōrem Dei glōriam.** Do (ku) większej chwale Boga. Słowa te przychodzą bardzo często w postanowieniach trydenckiego soboru. Formułka ma szerokie zastosowanie u Jezuitów, którzy usprawiedliwiają nią swe nie zawsze chwalebne czyny. Często używa się ironicznie, aby napiętnować sprawki kleru, świętoszków itp.
- Ad mand. = ad mandatum.** Stosownie do polecenia, na rozkaz.
- Ad manus benévolas.** Do łaskawych rąk.
- Ad margīnem.** Na brzeg, (odnosi się do uwag na marginesie).
- Ad māximum.** Najwyżej.
- Ad meliōra tēpora.** Do lepszych czasów.
- Ad meliōrem (fortūnam).** Do lepszej (polepszenia) fortuny, do lepszych czasów.
- Ad memoriām sempiternam.** Ku wiecznej pamięci.
- Ad mensūram.** Do miary, według miary, albo wagi, także: (iść)

- do miejsca przeznaczonego do fechtowania się.
- Admiratio.** Podziwienie, podziw, szacunek.
- Admiratióne afficior.** Podziwienie mię ogarnia.
- Ad módum.** Na sposób, sposobem.
- Admodum tenui filo suspensum esse.** Na bardzo delikatnej, cienkiej nitce wisieć; wisieć jak na włosku (o tym, czyje sprawy źle stoją, komu coś grozi itp.)
- Admonitio.** Przypominanie, napominanie.
- Ad multos annos!** Do wielu lat, długich lat, setnych lat! (szczeg. przy życzeniach, toastach itp.)
- Ad nauseam usque.** Aż do morskiej choroby, stąd: aż do wymiotowania, obrzydzenia, znużenia.
- Ad normam.** Według węgielnicy, (przyrząd do wytyczania kątów) stąd: według prawidła, przepisu.
- Ad notam.** Do znaku, zapamiętania sobie.
- Adnotata.** Uwagi.
- Adnotatio.** Przypisek, objaśnienie.
- Ad notitiam.** Do wiadomości.
- Ad numum conuenit.** Do (co do) grosza się zgadza.
- Ad nitum.** Na skinięcie.
- Ad oculos.** Do oczu, naocznie, — także: dokładnie, jasno, zrozumiale (np. wykładać).
- Ad patres.** Do ojców (przodków) mian. pójść = umrzeć.
- Ad perpetuam rei memoriam.** Ku wiecznej pamięci rzeczy.
- Ad personam.** Do osoby (przywiązany np. dodatek w pieniądżach, przywilej, itp.).
- Ad pias causas.** Na cele dobroczynne. (dosł.: do pobożnych przyczyn).
- Ad primam materiam.** Do pierwotnego stanu (doprowadzić).
- Ad proximum (sessionem).** Do najbliższego posiedzenia.
- Ad referendum.** Do zdania sprawy.
- Ad rem.** Do rzeczy.
- Ad rem nihil facit.** To nie należy do rzeczy, nie stoi z tem w żadnym związku.
- Adscriptus glébae.** Przypisany do ziemi, poddany (któremu nie wolno było zmieniać miejsca pobytu).
- Ad spēciem.** Dla pozorów, pozornie.
- Ad summam senectutem.** Do najpóźniejszej starości.
- Ad summam.** W całości.
- Ad tempus.** Do czasu, czasowo, na jakiś czas.
- Ad turpia nemo obligatur.** Do rzeczy szpetnych (haniebnych) nikt nie jest zmuszony (dosł. przywiązany).
- Adulterium.** Cudzołóstwo.
- Ad ultimum.** Nakoniec.
- Ad unum omnes.** Wszyscy do jednego tj. bez wyjątku.
- Ad usum delphini.** Do użytku delfina. (Dauphin, każdorazowy następcą tronu francuskiego). Tak mówimy o dziejach lub pracach, przeznaczonych tylko dla pewnej sprawy, lub osoby.
- Ad utrumque paratus.** Do jednego i do drugiego przygotowany, albo — albo, wszystko mu jedno.
- Adverbiūm, skr. adv.** Przysłówek.
- Ad valorem.** (Stosownie) do wartości, w stosunku wartości, oczacowania.
- Adventitia bona.** Majątek nie po rodzicach oddziedziczony, lecz po dalszych krewnych lub nawet obcych osobach.
- Ad verbum.** Dosłownie.
- Adversae res admónet religiónem.** Nieszczęścia napominają do pobożności. Jak trwoga, to do Boga.
- Adversa fortuna.** Przeciwny los, nieszczęście.

Adversa pars. Przeciwna część, przeciwnie stronnictwo.

Adversus necessitatem ne dii quidem resistunt. Konieczności nawet bogowie się nie opierają.

Adversus omnes alios hostile odium. Ku wszystkim innym wroga nienawidzę.

Advocatus ecclesiae. Zastępca prawny kościoła, tudzież zakła-dów duchownych.

Advocatus Dei. Adwokat Boga, który przy kanonizacji podnosi zasługi danej osobistości w przeciwstaw. do *advocatus diaboli* (adwokat dyabła) który zbija tamtego.

Ad voluntatem. Podług woli.

A. E. = Archi episcopus. Arcybiskup.

Aed. = Aedes. Kościół.

A. E. I. O. U. = Austriae est imperium orbis universi. Do Austrii należy panowanie nad całym światem, albo: *Austria erit in orbi ultima.* Austria na świecie ostatnią będzie. Oprócz tego tłumaczą ten symbol w najrozmaitszy sposób.

Aeneis. Poemat Wergilego o Eneaszu.

Aeolus. Bóg wiatrów.

Aesculapius. Bożek, sławny lekarz.

Aequa lance. Od laux szala. Równą wagą, bezpartyjnie.

Aequam mentem rebus in arduis servare mentem. (Hor.) Pamiętaj, byś w przykrem położeniu zachował równy, spokojny umysł.

Aequinoctium. Porównanie dnia z nocą.

Aequo animo. Spokojnie, obojętnie.

Aequo animo audienda sunt imperitorum convicia. Spokojnie, nie unosząc się, należy słuchać obelg ludzi nieświadomych,

głupich. Co głupiec o mnie mówi, na to nie zważam.

Aequum et bonum. Sprawiedliwa i słuszna.

Aequus animus optimum aerum-nae condimentum. Obojętność, równowaga umysłowa, (jest to) najlepsza (w) dolegliwości przy-prawa.

Aere et rore pastus. Powietrzem i rosą wykarmiony.

Aere perennius. Od spiżu trwalszy. (Patrz. *monumentum*). Używa się na oznaczenie, iż czyjeś zasługi wiecznie trwać będą. „Zbudowałem sobie pomnik trwalszy od spiżu“, mówi Horacy o swoich utworach poetyckich. (Patrz *Exegi* etc.).

Aeris alieni (od *aes alienum* dług) **comes miseria.** Długu towarzyszka jest nuda.

Aestimatio capitis. Oszacowanie głowy.

Aetas volat. Wiek, życie, czas leci.

A. f. = anni futuri. Przyszłego r., w przyszłym, następnym roku.

Affectatio. Chęć zbyt uczynna otrzymania czego, przen. przesada.

Affectus. Usposobienie, namietność.

Affinitas. Powinowactwo z małżeństwa.

Affirmantis probatio. Dowód twierdzącego. Kto twierdzi, musi dowieść.

Afflavit Deus et dissipati sunt. Bóg dmuchnął i rozprószyli się, zniknęli. (Napis na monetach, wybitych na pamiątkę zniszczenia hiszpańskiej armady 1588).

Ag. = argentum. Srebro.

Ager publicus. Rola publiczna, pole gminne.

Age sane, inquam, sed erat aequius. Dobrze, powiadam, lecz było lepiej. No dobrze, ale...

Agitur bene mecum. Dobrze mi się dzieje.

Agitur res (de re). Idzie o to.

Agnus Dēi. Baranek Boży—Chry-stus. Także nazywają się tak baranki, które pospolicie pod kościołami, na odpustach itp. sprzedają.

Agnus Dēi, qui tollis peccata mūdi. miserere nobis. Baranku Boży, który gładzisz grzechy świata, zlituj się nad nami. (Słowa wymawiane trzykrotnie bezpośrednio przed komunią, po raz trzeci jednak z zakończeniem: *da nobis pacem*, daj nam pokój).

Agriultūra. Rolnictwo, uprawa roli.

A latere. Z boku, od boku, przy-boczny, (np. poseł, adjutant itp.).

Alba. Długa, biała suknia księży katolickich, wdziwana pod ornat.

Albae gallinae esse filium. Być synem białej kury, tj. być dzieckiem szczęścia.

Albus an ater sit, nescio. Biały jest czy czarny, nie wiem. To dla mnie jest obojętne.

Alea bellī incerta. Niepewny jest wynik wojny.

Alea iacta est. Kostka została rzucona. Tak miał powiedzieć Cezar, gdy z legionami przekroczył rzekę Rubikon, aby rozpocząć wojnę domową. Według innych jednak miał on zawołać „*alea iacta esto*“ kostka niech będzie rzucona, tj. niech będzie koniec wahanii się. U nas mówi się zwykle: kości rzucone.

Aleātor. Graec w kości.

Alecto. Jedna z Furi.

Ales Iunonis. Ptak Junony=paw.

Alias. Inaczej.

Alibi. Gdzieindziej, bytność na innym miejscu. W sądownictwie wykazać swoje „*alibi*“ znaczy

udowodnić, że obwiniony nawet nie był tam, gdzie spełniono czyn karygodny.

Aliēna nōli curare, prōpria cae-de vinēta. Ten drugiego niech strofuje, kto się sam w niczem nie czuje. Patrz swego nosa, nie cudzego prosa. Dość: nie chciej troszczyć się (pielęgnować) o obce, własne obcinaj winnice.

Aliēna vitia in oculis habēmus, a tērgo nōstra sunt. (Seneca). Obce błędy w oczach mamy, z tyłu zaś są nasze. A czemuż widzisz źdźbło w oku brata twego, a belki, która jest w oku twojem, nie baczysz? (Nowy Testament).

Aliēnis gloriāri bonis. Cudzem pysznić się dobrem. W obce stroić się pióra.

Aliēnum. Cudze dobro, cudza własność.

Aliēnum est. (W sądown.) To nie należy do tego sądu.

Alii semētem faciunt, alii mē-tem. Inni sieją, inni żąć (zbierać) będą.

Alii ne feceris, quod tibi fieri non vis. Nie czyn drugim tego, czego nie chcesz, żeby się tobie to stało. Nie czyn drugiemu, co tobie nie miło.

A limine. Od progu, przen. od razu, z miejsca (np. odmówić komu czego, odrzucić co, itp.).

A linea. Dość. od sznura, linii, przen. od nowego wiersza itp.

Alio die. Innego dnia, nie dzisiaj.

Aliorum vitia cernere, oblivisci suorum. Innych błędy widzieć, zapominać o swoich. Popatrz na siebie samego.

Aliud scēptrum, aliud plectrum. Co innego berło, co innego lutnia.

Aliquāto post. Po niejakiem czasie.

Aliter. Inaczej.

Allegória. Przenośne przedstawienie rzeczy.

Allúvies. Powódź.

Alma máter. Karmiąca, żywiciela matka. Początkowo używano tego zwrotu o ziemi, potem przeniesiono na zakłady naukowe, szereg uniwersytety.

Alter égo. Drugi „ja”. Zeno, a według innych Pytagoras, podał taką definicję przyjaciela. Używa się także na oznaczenie zastępcy, meża zaufania, itp.

Alter frénis éget, alter calcáribus. Jeden cugli potrzebuje, drugi ostróg.

Alterius ingénio úti. Używać talentu drugiego.

Alterius non sit, qui súns ésse pótest. Niech nie należy do innego, kto swoim być może (panem).

Alterne, alternis. Naprzemian.

Alterum tantum. Drugie tyle, w dwójnasób, (o procentach które narosły do wysokości kapitału).

Alter úter Jeden z dwóch.

Altióra. Rzeczy wyższe, wznioślejsze.

Altior advérsis. Wyższy nad przeciwności.

Altius tolléndi ius. Prawo wznoszenia wyżej, tj. prawo wznoszenia na swoim gruncie wyższych budynków, aniżeli sąsiednie.

Altum siléntium. Głębokie milczenie.

Alúmnus. Wychowanek, pupil.

A. M. = anno múnđi. W roku (od stworzenia) świata.

A maióri ad minus. Od większego do mniejszego, z większego sądzić, wnioskować, o mniejszem. Przeciwnie: *a minóri ad máius*, od mniejszego do większego.

Amántes améntes. Kochający,

szaleńcy. Miłość odbiera rozum. **Amánti nihil difficile.** Dla kochającego nic nie jest trudnem.

Miłość wszystko zwycięża.

Amatórium, Napój, środek miłośny.

Ambages nárras. Opowiadasz dwuznacznie, zagadkowo.

Ambo meliöres. Obaj lepsi.

Ambrösia. Pokarm bogów. Nieśmiertelność.

A. m. e. = a múnđo cóndito. Od stworzenia świata.

A ménsa. Od stołu (wyłączony).

Amicitiae cáusa. Z, dla przyjaźni.

Amicitia vítam órnat. Przyjaźń zdobi życie. Przyjaźń jest życia ozdoba.

Amicus. Przyjaciel.

Amicea. Przyjaciółka.

Amicus cértus in re incérta cérnitur. Przyjaciel pewny w rzeczy niepewnej daje się poznać. W biedzie poznać przyjaciela.

Amicus óptima vítae posséssio. Przyjaciel jest najlepszą posiadłością życia. Prawdziwy przyjaciel jest największym skarbem.

Amicus Pláto, sed mágis amicea véritas. Przyjacielem (jest) Pláto, lecz większą przyjaciółką prawda. Słowa Aristotelesa, który chciał przez to powiedzieć, że prawda jest u niego rzeczą najważniejszą. Mówią także w tem samym znaczeniu:

Amicus mihi Cato, amicus mihi Pláto, amiceissima autem véritas. Przyjacielem mi Cato, przyjacielem mi Pláto, lecz największą przyjaciółką prawda.

Amicus pópuli Románi. Przyjaciel narodu rzymskiego. Zaszczytny tytuł nadawany przez Rzymian zagranicznym władcóm za rozmaite przysługi.

A minóri ad máius. Patrz *a maióri etc.*

- Amor.** Bożek miłości, radości; stąd: **amor**, miłość.
- Amor omnia vincit.** Miłość wszystko zwycięża.
- Amotae res.** Zabrane, kradzione rzeczy. W sądow. szczeg. o rzeczach, które krewni posiadacza nieprawnie sobie przywłaszczyli.
- Analogia iuris.** Podobieństwo prawa, zgodność z prawem, z zasadami prawa.
- Anapaestus versus**, albo **anapaestus.** Wiersz anapestowy. (— — —)
- Anathema sit.** Niech będzie przeklęty. (Przekleństwo kościelne na kacerzy).
- Aneeps.** Zgłoska dwojaka, obojętna (—).
- Aneeps malum urget.** Podwójne niebezpieczeństwo grozi, przen. dostaje się w dwa ognie.
- Ancora.** Kotwica.
- A nescire ad non esse.** Od „nie wiedzieć“ do „nie być“ (o błędnym, niewłaściwym wniosku).
- Angélica salutatio.** Pozdrowienie anielskie, tj. *Ave, Maria!* . .
- Angelus.** Modlitwa, Anioł Pański, itd., głos dzwonka kościelnego, wzywającego do odmówienia tej modlitwy.
- Animam debet.** Winien duszę, zadłużył się po uszy.
- Animarum dies.** Dzień zaduszny.
- Anima vilis.** Dusza tania, małej wartości, podła, istota nędzna.
- Animi causa.** Dla duszy, podniety duchowej, przyjemności.
- Animo deliberato.** Rozważnie, z namysłem.
- Animus aeger semper errat.** Chory umysł zawsze błądzi.
- Animus me deficit.** Brak mi odwagi.
- Animus movens.** Duch poruszający, (o tym, który jest głównym działaczem, sprawcą, motorem jakiej sprawy.)
- Non nescis longas régibus esse mánus?** Czy nie wiesz, że królowie długie (daleko sięgające, potężne) mają ręce?
- An nescis, mi fili, quantilla prudentia mundus regatur?** Czy nie wiesz, mój synu, jak małym rozumem świat bywa rządzony?
- Anni eurrentis.** Bieżącego roku.
— **eiúsdem.** Tego samego roku.
— **elápsi.** Minionego roku. — **futúri.** Przyszłego roku. — **praeséntis.** Teraźniejszego roku.
— **praeteréunt.** Lata mijają.
— **praetéríti.** Poprzedniego roku.
— **témpora.** Pory roku.
- Anno.** W roku. — **ab úrbe cón-dita**, także **úrbis cón-ditae.** W r. od założenia miasta (Rzymu). — **aerae vulgáris.** W r. zwykłej ery. — **ánte Christum** (nátum). W r. przed narodzeniem Chrystusa. — **Christi.** W roku Chrystusa. — **eurrente.** W bieżącym roku. — **Dómini.** W r. Pańskim. — **elápo.** W minionym roku. — **múndi.** W r. świata. — **órbis cón-diti.** W r. stworzenia świata. — **redépti.** W roku odkupienia świata. — **praecedénte, praetéríti.** W poprzednim roku. — **praesénte.** W teraźniejszym roku. — **Salvatóris nóstri.** W r. naszego Zbawiciela.
- Annuláris (digitus).** Pierścieniowy, wskazujący (palec).
- Annulus piscatórius.** Pierścień papieża, na którym jest wyobrażony św. Piotr w łódce rybackiej.
- Annulus signatórius.** Sygnet, (pierścień do pieczętowania).
- Annuciatio B. M. V. = Annuciatio Beatae Mariae Virginis.** Zwiastowanie Najśw. Panny Maryi.
- Annúntio vóbis gáudium mágnum.** Obwieszczam wam wielką radość.

- Annus intercalaris.** Rok przestępny.
- Antecessor.** Poprzednik, przeden. przodek.
- Ante diem.** Przed dniem, oznaczonym czasem.
- Ante elapsum terminum.** Przed upływem terminu.
- Ante lucem.** Przed świtem.
- Ante mortem (orbitum) nemo beatus.** Przed śmiercią nikt nie jest szczęśliwy.
- Ante omnia.** Przedewszystkiem.
- Ante terminum praefixum.** Przed oznaczonym terminem.
- Antiquitates.** Starożytności.
- Antiquo modo.** Na stary ład.
- Antiquo more albo moribus.** Dawnym obyczajem.
- Apage istum hominem!** Precz z tym człowiekiem!
- Apage satanas!** Precz szatanie! (słowa Chrystusa).
- A parte.** Na stronie, na uboczu, oddzielnie.
- A parvulo.** Od dziecka, małości.
- Apelles post tabulam!** Apelles (sławny malarz grecki) za obrazem! (mian. aby słuchać sądu), przeden. ktoś podsłuchuje!
- Aperio sensus suos.** Objąsam swój sposób myślenia.
- Apices iuris.** Sztuczki prawne.
- Apollini et Musis.** Apollinowi i Muzom. (Napisy na teatrach itp.)
- A posse ad esse.** Od możliwości do rzeczywistości, tj. z rzeczy możliwych wnioskować o rzeczywistych.
- A posse ad esse non valet consequentia.** Od możliwości nie można zaraz o rzeczywistości wnioskować.
- A posteriori.** Od późniejszego, tj. ze skutku, jaki z doświadczenia wypadnie.
- A potiori fit denominatio.** Od znakomitszego powstaje nazwa, tj. nazwa powstaje według tego, co jest znakomitszem.
- A prima aetate.** Od pierwszego wieku, od najwcześniejszej młodości.
- Apparate.** Kosztownie, świetnie, okazale.
- Apparent rari nantes in gurgite vasto.** (Verg.) Dosł.: ukazują się tu i ówdzie płynący na topieli obszernej. O ludziach wyjątkowych, którzy wśród powszechnego (np.) zepsucia, odznaczają się cnotami, itp.)
- Apparet id etiam caeco.** To nawet dla ślepego widoczne.
- Appellator.** Ten, który odwołuje się do wyższego sądu.
- Appositio.** Dopowiedzenie.
- Approbatur.** Potwierdza się, pozwała się (o pozwoleniu władzy duchownej na drukowanie książki do modlenia, itp.).
- A priori.** Naprzód, już z góry (o tych, którzy twierdzą, iż sami z siebie przyszli do pewnej świadomości). Używa się także często na oznaczenie: bez dowodzenia, rozpatrywania, itp.
- A puero (pueris).** Od dziecka.
- Aq. = aqua.** Woda. (term. lek. na receptach.)
- Aqua destillata.** Woda destylowana.
- Aqua alma. — ardens. — vitae.** Wódka.
- Aqua et igne interdictus.** Ten, któremu zabroniono wody i ognia, wykluczono go od wody i ognia. Formułka u Rzymian na oznaczenie banicy ostrzejszej formy.
- Aqua et panis est vita canis.** Woda i chleb jest życiem psa. jest to psie życie. Używa się ironicznie o ludziach.
- Aqua haeret.** Dosł. woda tkwi

(mian. w zegarze wodnym), nie cieknie, stąd przen.: jestem w zakłopotaniu, nie wiem co mówić, zacząć, itp.

Aquam a púmice postuláre. Wody od kamienia żądać, tj. żądać od kogo tego, czego nie posiada.

Aquila non cáptat músas. Orzeł nie chwytá much. (Na oznaczenie, że coś jest nieodpowiednie dla kogo).

Aquilifer. Noszący orła, chorąży.

Aquilo. Wiatr północny.

A. R. = Académiae Rëctor.

Rëktor akademii.

A. r. = áuno regni. W roku panowania.

Ara. Ołtarz.

Arabia desérta. Arabia skalista, przen. pustka.

Aráre bóve et ásino. Orać wołem i osłem, tj. czynić coś niestosownego, opaczego, (gdyż wół i osieł nie pasują do siebie).

Aráre litus. Orać wybrzeże, tj. robić coś niepotrzebego.

Aráre málim, quam sic amáre. Wolałbym orać, aniżeli tak kochać.

Arbíter. Świadek, sędzia polubowny.

Arbíter elegántiae. Mistrz piękna dobrego smaku, wytworności.

Arbítrium boni viri. Zdanie, wyrok, wola dobrego męża, stąd: słuszne zdanie, sprawiedliwy wyrok.

Arbítrium divinum. Wola, wyrok boski.

Arbítrium iúdicis. Zdanie, wola, wyrok sędziego.

Arbítrium liberum. Wolna wola.

Arbor finális. Drzewo graniczne.

Arbor genealógica. Drzewo genealogiczne. Rodowód pewnej rodziny w postaci drzewa z stosownymi napisami.

Arcum fácere e cloaca. Łuk ro-

bić z kanału, tj. z muchy robić słońca.

Arcus nímium ténus rúmpitur.

Łuk zbytńio naciągnięty, pęka.

Nasze: przeciągać strunę.

Arcus triumphális. Łuk tryumfalny, brama tryumfalna.

Ardua quaéstio. Trudne pytanie.

Ardua res est vetústis novitàem dáre, nóvis auctoritatém.

Trudna jest starym rzeczym nadać nowość, nowym znaczenie.

Ardua res vicisse álios, victória máior est, ánimí flúctus composuisse síhos. Trudną jest rzeczą zwyciężyć innych; większem

jest zwycięstwem, własne fale ducha (namiętności) uspokoić

(uśmierzyć).

Arénac mandáre sémina. Piaskowi poruczać nasiona, tj. siać na piasku, napróżno coś robić.

Argentum vívum. Żywe srebro.

Argumentum ad hóminem. Dowód w oczy bijący, zrozumiały, zastosowany do pojęć człowieka.

Argumentum baculinum, albo a báculo. Dowodzenie, przekonywanie kijem.

Argumentum collaterale. Dowód uboczny.

Argumentum credibilitátis. Dowód prawdziwości, prawdopodobieństwa.

Argumentum e(x) concessis. Dowód z tego, co już było podane.

Argumentum ex contrário. Dowód z rzeczy przeciwnych.

Argumentum reciprocum. Taki sposób zakończenia dowodu, przez który także rzecz przeciwna zostaje udowodniona.

Arréctae sunt horróre comae. Najeżyły się z przerażenia włosy.

Ars amándi. Sztuka kochania.

Tytuł utworu poet. Owidyusza, tudzież tytuły ksiązek tej treści

nowszych autorów; nadto używa

się często w życiu codziennem, mówiac np., że ktoś posiada w wysokim stopniu *artem audiendi*.

Ars longa, vita brevis. Sztuka długa, życie krótkie. (Łacińskie tłumaczenie aforyzmu Hipokratesa). Tę samą myśl powtarza Goethe dwukrotnie w Fauscie: Ach Gott! die Kunst ist lang, und kurz ist unser Leben. (Wagner mówi do Fausta). Podobnie powiada Mefisto do Fausta: Die Zeit ist kurz, die Kunst ist lang.

Artem non odit, nisi ignarus, Tylko nieświadomy nienawidzi sztuki.

Artes liberales. Sztuki wyzwolone. Do *artes liberales* zaliczali Rzymianie każdą czynność, godną wolnego męża, (*artes illiberales* natomiast zostawiano niewolnikom). W wiekach średnich zaliczano do sztuk wyzwolonych: gramatykę, retorykę, dyalektykę, arytmetykę, geometryę, astronomię i muzykę: *Lingua, Trópūs, Rátio, Tónus, Angulus, Astra.*

Artibus ingenuis pectora mollescent asperitasque fugit. Sztukami szlachetnemi serca (usposobienia, myśli) łagodnieją, znika zaś szorstkość.

Artíficem commendat opus. Dzieło mistrza chwali. (Dosł. poleca).

Asa foet. = *asa foetida* (na receptach). Czaracie fajno (żywiczy, bardzo szybko gojący sok pewnej rośliny w Persyi).

Asinus ad lyram. (Tak się nadaje do tego jak) osieł do lutni.

Asinus asinorum. Osieł nad osłami.

Asinus asino et sus sui pulcher. Osieł piękny dla osła, świnia dla świni.

Asinus asinum fricat. Dosł. Osieł

osła drapie. Osieł cywilizuje osła. **Asinus asinum laudat.** Osieł osła chwali.

Aspicunt oculis superi mortalia iustis. Bogowie patrzą na rzeczy ludzkie sprawiedliwiei oczyma.

At pulchrum est digito monstrari et dicere: hic est. Ładnie wygląda, jak kto pokazuje palcem i mówi: ten jest. (Ironicznie).

Atra bilis. Czarna żółć. (Dawniej uchodziła żółć za przyczynę melancholii itp. chorób).

Attributum. Przydawka.

A. u. e. Patrz *ab urbe condita*.

Auct. = *auctor*. Autor, sprawca.

Audaces fortuna iuvat. Śmiałym dopomaga szczęście.

Audacter calumpniare, semper aliquid haeret. Śmiało oczerniać, a zawsze coś się przyczepi.

Audentes fortuna iuvat decoratque corona. Śmiałym szczęście dopomaga i zdobi wieniec.

Audiatur et altera pars. Niech będzie wysłuchana i druga strona.

Audi, vide, sile! Słuchaj, patrz, milcz!

Augiae cloacas purgare. (Seu.) Wyczyścić stajnię Augiasza.

Augurium bonum. Dobry znak, dobra wieszczba.

Aula. Dziedziniec (tutaj odbywały się zgromadzenia), sala.

Aura. Powiew wiatru, wiatr, powietrze.

Aura popularis. Sprzyjanie ludu.

Aura voluntatis. Znak życzliwości.

A. u. s. = Patrz *actum ut supra*.

Aurea mediocritas. (Hor.) Złota mierność, tj. złota, najlepsza pośrednia droga.

Auri sacra fames. Przeklęty głód złota, przeklęta żądza złota. Verg. Aeneid. III. 56. Dalszy ciąg tej myśli: *quid non mortalia pectora cogis?* Do czego nie zmuszasz serc ludzkich?

Auro loquente nil póllet quaévis oratio. Gdy (gdzie) złoto mówi, żadna inna mowa niema znaczenia, (daremna jest wszelka mowa).

Auróra. Bogini zorzy porannej, zorza poranna, jutrzienka.

Aurora Músis amíca. Kto rano wstaje itd. Jutrzienka Muzom przyjaciółka.

Aut — aut. Albo — albo.

Aut Caesar, aut níhil. Albo cesarz albo nie, tj. albo cesarzem zostać albo niczem.

Aut vincere, aut móri. Albo zwyciężyć albo zginąć.

Autodíctae ius. Prawo własnego sądu. (Mają np. niektóre korporacje, wojskowość).

Aut prodésse vólunt, aut delectáre poétae. (Hor.). Albo być pożytecznymi chcą, albo bawić poeci. Utwory poetyczne albo są pożyteczne (przynoszą realną korzyść), albo służą ku zabawie (rozweseleniu).

Avarítia ómnia vítia hábet. Chciwość ma wszystkie błędy.

Avarítia príma scélerum máter. Chciwość jest pierwszą matką zbrodni, przyczyną wszystkiego złego.

Ave! Witaj, bądź pozdrowiony, bądź błogosławiony!

Ave Caesar (imperátor), moritúri te salutant. Witaj Cezarze, mający umrzeć pozdrawiają cię. (Okrzyk gladyatorów do cesarza Klaudyusza, gdy ten z okazji pewnej uroczystości kazał stoczyć wielką bitwę morską. (Suet. Życie Klaud. cap. 21).

Ave María! Bądź pozdrowiona, zdrowaś Maryo! (Jest to tak zwane *Angélica salutatio*, Pozdrowienie anielskie).

Ave pia ánima. Bądź błogosławiona pobożna duszo, (napis na nagrobkach).

A vérbis ad vébera. Od słów do kijów, do bójki.

Avitum bónum. Rodzinny (dosł. pradziadowski) majątek.

B.

Bacc. = *báccae*. Jagody. (Term. lekarski na receptach).

Báculus pastorális. Pastorał.

Bárneum arénae. Kąpiel piaszkowa.

Bárneum lacónium. Parnia.

Bárneum Maríae. Kąpiel Maryi, wodna.

Bals. = *balsámum*. Balsam. (Term. lek. na receptach).

Barba non fáctit philósophum. Broda nie czyni filozofem.

Barbarus hic égo sum, quía non intéllegor úlli. Barbarzyńca tutaj jestem, ponieważ nikt mnie nie rozumie.

Beata Vírgo. Najśw. Panna.

Beatae memóriae. Błogiej pamięci.

Beáti possidéntes! Szczęśliwi posiadający!

Beatitúdo véstra. Wasza światobliwość. (W przemówieniu do papieża).

Beátus. Szczęśliwy, błogi, w l. mn. zwłaszcza *beáti*, zmarli.

Beátus ille, qui prócul negótiis. Szczęśliwy ten, kto jest daleko od interesów, wielkiej polityki itp. Słowa powyższe wzięte z drugiej epody Horacego:

*Beátus ille, qui prócul negótiis,
Ut prisca gens mortálium,
Patérna rúra bóbus exércet súis
Solútus ómni fenóre.*

Szczęśliwy ten, kto zdala od wielkiej polityki, jak pierwotny rodzaj ludzki, ojczyście niwy wołami uprawia swymi, wolny od wszelkiej lichwy (lichwiarskich interesów).

Beātus esse sine virtūte, nemo potest. Bez cnoty nikt nie może być szczęśliwy.

Beātus qui tenet. Szczęśliwy, kto posiada, kto jest w posiadaniu.

Bella gerant alii, tu, felix Austria
[nūbe;

Nam quae Mars aliis dat tibi
[regna Venus.

Wojny niech inni prowadzi, ty, szczęśliwa Austro, związki zawieraj małżeńskie; albowiem królestwa, które innym Mars (daje), tobie daje Wenus. Wiadomo, iż Habsburgowie w ogromną wzrosli potęgę przez szczęśliwe zawieranie związków małżeńskich. Powyższy dwuwiersz, którego autorem ma być Maciej Korwin, z lekką ironią wspomina o tem.

Bellona. Bogini wojny.

Bellum omnium contra omnes.

Wojna wszystkich przeciw wszystkim. Według angielskiego filozofa Hobbesa taki był stan ludzkości przed utworzeniem się związków społecznych. Słów powyższych używamy dzisiaj przenośnie, stosując je do rozmaitych okoliczności, mówiąc np. o walce o byt, o niepokojach w pewnym kraju itp.

Bellum se ipsum alit. Wojna samą siebie żywi.

Beluarum more. Zwyczajem dzikich zwierząt, potworów.

Bene. Dobrze.

Bene, bene respondisti. Dobrze, dobrze odpowiedziałeś. Temi sławami wyrażał niegdyś egzaminator swoją radość, usłyszawszy niezwykle dobrą odpowiedź.

Benedicamus Domino! Uwielbiamy Pana! Końcowe słowa mszy w czasie postu itp. dni.

Benedicite! Błogosławcie! Słowa początkowe modlitwy podczas obiadu w klasztorach.

Benedictio sacerdotális. Błogosławieństwo kapłańskie.

Bene facta. Dobrze, szlachetne czyny, zasługi.

Beneficia non obtruduntur. Dobrodziejstw się nie odtrąca.

Beneficium. Dochód z dóbr, lenno, dochód, zysk.

Beneficium appellandi. Dobrodziejstwo (prawne) apelowania do wyższej instancyi.

Beneficium competencieae. Dobrodziejstwo kompetencyi (przyszługującego prawa), tj. prawo dłużnika do rzeeczy niezbędnych do jego utrzymania (które nie mogą być zlicytowane).

Beneficium deliberandi. Dobrodz. namysłu, tj. korzystanie z prawa namysłu, np. przy wyrokach sądowych.

Beneficium emigracionis. Prawo wychodźstwa.

Beneficium impuberum albo **pupillorum.** Prawo nieletnich, opieka prawna (z urzędu) nad małoletnimi.

Beneficium inventarii. Dobrodziejstwo inwentarza. Prawo, na mocy którego spadkobierca obejmuje spadek na podstawie notaryalnego spisu inwentarza, odpowiadając za ewentualne długi tylko jego wartością.

Beneficium iuris. Dobrodziejstwo (wyjątkowego prawa) przywiązanego do pewnego stanu, osób itp., np. prawo jednorocznictwa.

Beneficium muliebre. Prawo kobiece, o kobietach.

Beneficium paupertatis. Prawo ubóstwa, (z którego ubodzy mogą korzystać, np. przy procesach, nie płacać stempli itp.).

Béne hábet. Dobrze mu idzie, jest zadowolony.

Béne mérens de re. Ten, który dobrze się zasłużył około pewnej sprawy, stąd: *béne merénti* dobrze zasłużonemu.

Béne méritus. Dobrze zasłużony.

Béne náti. Dobrze urodzeni, tj. szlachta.

Béne nátus et possessionátus. Dobrze urodzony i posiadacz majątku ziemskiego, dobrze sytuowany.

Béne sentire rectéque fácere satís est ad béne beatéque vivéndum. Dobrze myśleć i uczciwie czynić wystarcza, by żyć dobrze i szczęśliwie.

Béne quíescat. Niech spoczywa w pokoju,

Béne (tibi vobis)! Na zdrowie!

Béne vále! Bądź zdrow!

Béne valéte! Bądźcie zdrowi!

Béne vixit, qui béne látuit. Dobrze żył, który się dobrze ukrył, dobrze potrafił się ukryć.

Benévole Lécťor! Łaskawy Czytelniku!

Bestiárum móre. Obyczajem dzikich zwierząt.

Bi. = *bis*. Dwa razy, po raz drugi, jeszcze raz.

Bíbe! Pij!

Bíhamus! Pijmy!

Bíbere ad nómen. Pić według imienia, tj. tyle kubków, ile liter w imieniu.

Bíbere ad número. Pić według ilości, tj. wypić pewną oznaczoną ilość kubków.

Bíbere móre Graecórum. Pić obyczajem Greków. Przy pijatykach Grecy często z początku tylko

pili wino z wodą zmieszane, później zaś, podpiswszy sobie, czyste. Wyrażenia tego używa się także wtedy, jeżeli kto zacznie pić kieliszką, a kończy puha-rem i przy różnych innych podobnych okolicznościach.

Bíbo. Opój.

Bíbo amórem. Piję miłość, tj. napawam się miłością.

Bíbo áuribus. Piję uszami, tj. chętnie słucham.

Bibulus. Pijacki.

Bis. Patrz *bi*.

Bis ad eúdem lápidem offéndere.

Dwa razy o ten sam kamień zawadzić, tj. dwa razy jeden i ten sam błąd popełnić.

Bis dat, qui cito dat. Dwa razy daje, kto prędko daje.

Bis repetíta plácent. Dwa razy powtórzone połoba się, dobrze jest jeszcze powtórzyć.

B. L. = Patrz *Benévole Lécťor!*

B. M. = *báñeum Mariae.* Patrz *Báñeum.*

B. m. = *beátae memóriae.* (Patrz wyżej), albo (na receptach) *béne misceátur.* Dobrze niech będzie wymieszane.

Bona (l. mn. od *bónum*). Mienie, majątek. — *aerárii* albo *cameræ.* Dobra kameralne. — *gentilitia.* Majątek rodowy, rodzinny. — *civítatis,* albo *pública.* Dobra państwowe publiczne. — *communia.* Mienie wspólne. — *communitátis.* Majątki gminne. — *damnátorum.* Majątki zasądzonych. — *dominiála.* Dobra nie będące wprawdzie własnością pańującego, ale z których on może czerpać zyski. — *ecclesiástica.* Majątek kościelny. — *mobília.* Ruchomości. — *immobília.* Nieruchomości. — *indi-*

visa. Dobra niepodzielne, (np. majoraty).
Bona, aut mala. Zalety albo błędy.
Bona fide. W dobrej wierze.
Bona mente. W dobrej myśli, w dobrym zamiarze.
Bona officia. Dobre usługi.
Bonus auspiciis. Pod dobrymi auspicyami, pod dobrym znakiem, szczęśliwą wróżbą.
Bonus avibus. Z dobrymi, tj. pomyslnymi ptakami, przeto pod dobrą wróżbą. (Rzymianie wróżyli z lotu ptaków, czy jakaś sprawa uda się, lub nie).
Bonorum cessio. Dobrowolne zrzeczenie się majątności.
Bonus corrumpunt mores congressus mali. Dobre psuje obyczaj złe obcowanie, tj. złe przykłady psują dobre obyczaje. Z jakim przystajesz, takim sam się stajesz.
Bonum aequum. Słuszna i sprawiedliwa.
Bonum est. To jest dobre.
Bonum naturale. Dar przyrodni.
Bonum publicum. Dobro publiczne, dobro ogółu.
Bonus civis. Dobry obywatel, patriota.
Bonus eventus. Dobry wynik.
Bonus saepe dormitat Homerus. Czasem i dobry Homer drzemie,

tzn. jest nudny, rozwlekły, ma słabe strony. To samo da się o każdym najlepszym poecie powiedzieć.
Bonus vir semper tiro. (Mart.) Dobry człowiek zawsze (będzie) rekrutem, (gdyż ludzie będą wyzyskiwać jego otwartość i prostoduszność).
Boni elitellas imponere. Na woła juki natożyć. Wilkiem orać.
Brachylogus iuris civilis. Krótkie zestawienie cywilnego prawa.
Breve dicam. W krótkości powiem.
Breve faciam. Krótko uczynię, skrócę.
Breve tempus aetatis satis longum est ad bene beatamque vivendi. Krótki czas życia dość jest długim, aby żyć dobrze i szczęśliwie.
Brevi manu. Krótką ręką, od ręki, tj. bez wielkich zachodów, od razu, w krótkiej drodze (np. załatwić coś).
Brevis esse laboro obseurus fio. Usiłuję być krótkim (zwięzłym), staję się niejasnym (niezrozumiałym). Bardzo często niejasnem staje się to, co jest zbyt treściwie przedstawionem.
Brevis mensa. Skromny stół, obiad.
Breviter. Krótko mówiąc, wprost, w krótkości.

C.

C. (znak chem.) = *carbo*. Węgiel.
C. = *centum*. = 100.
Ca. = *circa*. Około.
Caecum non est pictum. (Co) na... paskudzone, to jeszcze nie namalowane.
Cadente die. Ku schyłkowi dnia.
Caecus de coloribus. Ślepy o kolorach.
Caelum non animum mutant, qui trans mare currunt. Okolicę,

nie serce (duszę, usposobienie) zmieniają ci, którzy za morze jada.
Caesar. 1) Imię rzymskiej rodziny, rodu Juliuszów, z którego *C. Julius Caesar* był najświetniejszy. 2) Tytuł cesarzy rzymskich.
Caesar ad Rubiconem! Cezar nad Rubikonem! (O tym, który ma do rozstrzygnięcia jakieś ważne przedsięwzięcie). Patrz *Alea* etc.

- Caesar intra Rubiconem!** Cezar z tej strony Rubikonu. (O tym, który zdecydował się na jakies ważne przedsięwzięcie).
- Caesar non supra grammaticos.** Cesarz nie (stoi) ponad gramatykami, tzn. że w sprawach naukowych nie jest miarodajnym sam rozkaz cesarza, że tak być musi.
- Calamus.** Trzcina, przen. pióro do pisania.
- Calceos mutare.** Zmienić obuwie, przen. zostać senatorem, (albowiem senatorowie nosili odmienny rodzaj obuwia).
- Calceos poscere.** Zadać obuwia, tj. wstawać od stołu, (ponieważ Rzymianie zdejmowali przed jedzeniem obuwie).
- Calculus subducere.** Obliczyć.
- Calculus Minervae.** Równość głosów (w sprawie oskarzonego).
- Calendae.** Pierwszy dzień miesiąca.
- Calendae tristes.** Kalendy smutne (dla dłużników, gdyż w tym dniu trzeba było opłacać procenta).
- Caliga Hispanica.** Hiszpański but (używany przy torturach).
- Calumniare audacter etc.** patrz *audacter calumniare etc.*
- Camera lucida.** Widnia optyczna (do odrysowania przedmiotów z natury).
- Camera obscura.** Ciemnia optyczna (do rysowania, do fotografii), dająca obraz odwrotny, zmniejszony.
- Camerarius.** Podkomorzy.
- Cancer.** Rak, (także jako choroba).
- Cand. i e. = candidatus.** Kandydat.
- Canis timidus vehementius latrat, quam mordet.** Bojaźliwy pies gwałtowniej szczeka, aniżeli kąsa. Krowa, co dużo ryczy, mało mleka daje.
- Cantores amant (humores).** Śpiewacy lubią ciecze, tzn. chętnie pija, zwilżają gardło.
- Capilli horrent.** Włosy jeżą się np. ze strachu.
- Capitis accensare.** Oskarżyć o sprawę gardłową.
- Capitis damnare.** Skazać na śmierć.
- Captatio benevolentiae.** Ubieganie się o względy.
- Caput eius agitur.** Rozchodzi się o jego głowę.
- Caput mortuum.** Martwy kapitał, także: odpadki (np. przy suchej destylacji).
- Caput perfricare.** Skrobać się w głowę (np. podczas namysłu).
- Caritas numerorum.** Brak pieniędzy.
- Carnifex.** Kat.
- Carpe diem.** (Hor.). Używaj dnia (życia); korzystaj ze sposobności.
- Castigare verbis.** Skarcić słowami, zmyć komu głowę.
- Castigas ridendo mores.** Śmiechem poprawia się obyczaje.
- Castis omnia casta.** Dla czystych (moralnych), wszystko jest czyste.
- Casu.** (abl. od casus.) Przypadkiem, przypadkowo.
- Casus.** Podanie, upadek, wypadek, nieszczęście, przypadek.
- Casus belli.** Fakt, zdarzenie mogące być przyczyną wojny, powód do wojny.
- Casus fatalis.** Nieszczęśliwy wypadek.
- Casus foederis.** Wypadek przymierza, tj. okoliczności, wśród których przymierze dochodzi do skutku.
- Casus fortuitus albo improvisus.** Nieprzewidziany wypadek.
- Casus obliquus.** Przypadek zawisty (w gramat.)
- Casus rarior.** Rzadszy wypadek.
- Casus rectus.** Przypadek niezawisty (w gramat.)

- Catēna.** Łańcuch.
- Catēnae patrūm.** Zbiór objaśnień bibl. z pism ojców kościoła
- Cato esse, quam vidēri hōnis malēbat.** Kato wolał być dobrym, aniżeli wydawać się (takim).
- Causa iusta.** Sprawiedliwa, istotna przyczyna.
- Causa morbi.** Przyczyna choroby.
- Causa proxima.** Najbliższa, bezpośrednia przyczyna.
- Cautius loquitur.** Mówi zbyt ostrożnie, liczy się ze słowami.
- Cave, adsum!** Strzeż się, jestem obecny, tutaj!
- Caveant consules (Cic.).** Niech konsulowie pilnie baczą (ostrzeżenie o niebezpieczeństwie).
- Cave canem!** Strzeż się psa!
- Cedant arma togae, concedat laurea laudī.** Niech ustąpi zbroja todze, wieniec wawrzynowy chwale niech zostawi miejsce, tj. niech ustanie walka, a niech zapanuje pokój.
- Cedo maiori.** Ustępuje większemu, tj. idę za zdaniem więcej doświadczonego itp.
- Cedo nulli.** Nikomu nie ustępuję.
- Celebrans.** Kapłan przewodniczący obrządkowi kościelnemu.
- Censura ecclesiastica.** Kościelny sąd w sprawach karnych.
- Census.** Oszacowanie majątku, czynsz, wysokość podatku, dająca prawo należenia do wyborów obywatelskich, wymagana kwalifikacya.
- Centrum gravitatis.** Punkt ciężkości.
- Cerber.** Mityczny trójgłowy pies; przen. stróż czujny i groźny.
- Cerealia.** Zboże, rośliny zbożowe.
- Cerevisia.** Piwo.
- Certamen honoris et glorie.** Walka o zaszczyt i sławę.
- Certum quantum.** Pewna ilość.
- Cessante causa, cessat effectus.** Z ustaniem przyczyny, ustaje także działanie, skutek.
- Ceteris paribus.** Przy innych warunkach równych.
- Ceterum censeo Carthaginem esse delendam.** Zresztą sądzę, że Kartaginę trzeba zburzyć. Temi słowami kończył Kato Starszy swoje mowy w senacie, stąd używamy tego zwrotu, jeżeli powracamy często do jakiejś ważnej rzeczy, zasady itp. W tem samem znaczeniu używa się także tylko: *Ceterum censeo.*
- Cf. i efr. = confer.** Porównaj.
- Chart. cerat. = charta cerata.** Papier ceratowy (na receptach).
- Chorea St. Viti.** Taniec św. Wita (choroba).
- Christianissimus.** Najbardziej chrześcijański.
- Cibi condimentum fames.** Przymową pokarmu jest głód.
- Cingulum.** Pasek, sznur biały, zakończony kutasami, noszony przez księży.
- Cinis et umbra sumus.** Popiołem i cieniem jesteśmy.
- Circa.** Około, prawie.
- Circulus tropicus canceri.** Zwrotnik raka.
- Circulus tropicus capricorni.** Zwrotnik koziorożca.
- Circulus vitiosus.** Koło błędne.
- Circumrōdo dūdum, quod devorandum est.** Długo dręczę się tem, o czemby zapomnieć należało.
- Cis i trans.** Z tej i z tamtej strony.
- Cita mors ruit.** Śmierć prędko się zbliża.
- Citato loco.** W podanem miejscu.
- Citissime.** Bardzo szybko, jak najszybciej (na listach).
- Cito.** Szybko, pilnie (na listach).
- Citofignominia fit superbi gloria**

- Szybko hańba staje się sławą dla pysznego, tj. w swej zarozumiałości popełnia rzeczy, które wydają mu się zaszczytnemi, w rzeczywistości, jednak takimi nie są.
- Cito, tuto, iucundo.** Szybko, bezpiecznie, przyjemnie.
- Civiliter mortuus.** Umarły cywilnie, pozbawiony praw.
- Civis.** Obywatel.
- Civis Romanus sum.** Jestem obywatelem rzymskim (na oznaczenie pewności siebie).
- Civitas.** Obywatelstwo, zbiór praw wolnego obywatela, ludność miasta.
- Clam.** Potajemnie.
- Clamitat ad caelum vox sanguinis et Sodomorum**
Vox oppressorum, viduae, [pretium famulorum.
 Woła (o pomstę) do nieba głos krwi i Sodomczyków, głos uciskanych, wdowy, płaca służących. W tych dwóch hexametrach zebrane są grzechy o pomstę do nieba wofające.
- Clandestinum coniugium.** Tajemne małżeństwo.
- Clara pacta claros faciunt amicos.** Jasna (szczerą) umowa, jasnych (szczerych) czyni przyjaciół.
- Clara voce.** Donośnym głosem.
- Clarum ingenium.** Otwarta głowa.
- Claude os, aperi oculos.** Zamknij usta a otwórz oczy.
- Claves st. (= saneti) Petri.** Klucze św. Piotra.
- Clavum clavo eicere.** Gwoździem wybijając; klin klinem wybijając.
- C. M. = Caesarea maiestas.** Cesarzowski mojestat.
- Cogito, ergo sum.** Myślę, więc istnieje.
- Cognomen.** Przydomek, imię przydane.
- Cognomine.** Przydomkiem.
- Cognosce te ipsum.** Poznaj samego siebie.
- Col. = colatura.** Filtrowanie (na recept.).
- Collectiva.** Imiona zbiorowe (np. *civitas* obywatelstwo).
- Collégium nobilium.** Szkoła dla młodzieży szlacheckiej.
- Color Latinus.** Udatne naśladowanie łacińskiego stylu.
- Columnae Herculis.** Słupy Herkulesa, tj. cieśnina Gibraltarska.
- Comes.** Towarzysz.
- Compedes, quas ipse fecit, ipse gestabit faber.** Kajdany, który sam zrobił, sam będzie nosił kowal, tj. sam sobie nawarzył piwa.
- Commercium animi et corporis.** Związek między duchem, a ciałem.
- Commercium epistolicum.** Porozumiewanie się listowne.
- Communi omnium consensu.** Za wspólną zgodą wszystkich.
- Comparatio.** Porównanie.
- Compendium.** Skrócenie, przewodnik, podręcznik, krótki zbiór.
- Compertum habeo.** Mam pewną wiadomość.
- Compertum mihi est.** Mam pewną wiadomość.
- Compescere mentem.** Hamuj gniew.
- Compositam.** Wyras złożony.
- Compressis manibus sedere.** Siedzieć z założenymi rękami.
- Concedo.** Zgadzam się, przyjmuję.
- Conceptio immaculata Beatae Virginis.** Niepokalane poczęcie Najśw. Panny.
- Concilium.** Zgromadzenie dostojników kościelnych dla narad, sobór.
- Concordia.** Zgoda, jedność.

- Concórdia discors.** Niezgodliwa zgoda.
- Concórdia párvae res creóscunt, discórdia máximae dilabúntur.** Zgoda stoja królestwa, w zgodzie wszystko rośnie, W niezgodzie zaś niszczeje i ginie załośnie. Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.
- Concórdat eum origináli.** Zgadza się z oryginałem.
- Concretum.** Rzecz pod zmysły podpadająca.
- Condicionaliter.** Warunkowo.
- Conditio sine qua non.** Warunek bez którego nie (np. nie będzie można tego uczynić).
- Condominium.** Wspólna władza, wspólne panowanie.
- Confer.** Patrz *cf.*
- Confessionis sigillum.** Pieczęć spowiedzi, tj. tajemnica spowiedzi.
- Congregatio de propaganda fide.** Założona 1622. r. instytucja w Rzymie celem szerzenia wiary katolickiej; obecnie kształci księży, misionarzy itp., przyjmując wychowanków z najrozmaitszych narodowości.
- Coniunctio.** Spójnik.
- Coniunctis viribus.** Połączonemi siłami.
- Coniunctivus.** Tryb łączący.
- Conqueri fortunam adversam, non lamentari decet.** Przystoi (mężowi) ubolewać nad nieszczęściem, nie płakać.
- Conscia meus recti fama mendacia ridet.** Umysł świadomy prawości śmieje się z fałszywych pogłosek.
- Consensu omnium.** Za zgodą wszystkich.
- Consensus facit legem.** Wspólna zgoda stanowi prawo.
- Consentio.** Godzę się.
- Consilium.** Narada kilku lekarzy
- co do choroby i leczenia chorego, doradzanie.
- Consilium abeundi.** Porada usunięcia się (łagodny sposób wydalenia ze szkoły).
- Consilio et industria.** Z rozwagą i pilnością.
- Consolatio.** Pociecha.
- Consonantes.** Spółgłoski.
- Consortes.** Towarzysze, wspólnicy.
- Consp. = consperge.** Posyp (na receptach).
- Constantia et fortitudine.** Wytwarle (dosł. wytrwałością) i walecznie (walecznością).
- Constructio ad sensum.** Składnia, w której orzeczenie nie stosuje się do gramatycznej liczby i do gramatycznego rodzaju podmiotu, lecz do jego znaczenia.
- Consuetudo (est) quasi altera natura.** Przyzwyczajenie (jest) jakby drugą naturą.
- Consummatum est.** Dosł. zostało wykończzone, przen. spełniło się. Ostatnie słowa Chr. na krzyżu.
- Contenti estote.** Bądźcie zadowoleni.
- Contentum esse suis rebus maximae sunt certissimaeque divitiae.** Być zadowolonym ze swego stanu, jest największem i najpewniejszym bogactwem.
- Continentia causarum.** Związek rzeczy (wewnętrzny).
- Contra.** Naprzeciw, przeciw.
- Contra bonos mores.** Przeciwno obyczajności.
- Contractio.** Ściągnięcie. (np. dwóch samogłosek krótkich w jedną długą).
- Contractus simulatus.** Pozorny kontrakt.
- Contractus verbalis.** Ugoda słowna.
- Contradictio in adiectivo.** Sprzeczność w przymiotniku, np. czworogranna kula.

Contra légem. Wbrew ustawie.
Contra manifestá iúra et veritátem. Wbrew znanym prawom i prawdzie.

Contra natúram. Wbrew przyrodzie.

Contrária contráriis curántur. Przeciwnie leczy się przeciwnem.

Contra sextum scil. praeceptum. (Wykroczenie) przeciw 6. (przykazaniu).

Controversia verbórum. Sprzeczka słowna.

Convívium. Biesiada.

Cópia verbórum. Nagromadzenie słów, wyrazów, dużo gadaniny, mało treści.

Cópia vidimáta. Wierzytelny odpis.

Cópula. Łącznik.

Coq. = coque lub *coquátur.* Gotuj, niech się gotuje (na recept.).

Córam. Wobec, w przytomności.

Córam me. Wobec mnie, w mej obecności.

Córam notário et téstibus. Wobec notaryusza i świadków.

Córam pópulo. Publicznie, wobec ludu.

Córam público. Publicznie, wobec publiczności.

Córam senátu. Przed senatem.

Córniceum erúere génas. Wronom oczy wybierać. Wiadomo, iż wrony mają bardzo bystry wzrok i są nadwyczaj chytre z tego powodu. Pozbawione wzroku tracą oczywista i chytróść, tak że łatwo je podejść. Stąd o małżonkach ślepych za sprawki żon.

Córniceum óculos configere. Wronom oczy wybierać, tj. podejść najchytrzejszego.

Córnix córnici núnquam óculos effódit. Kruk krukowi nigdy oczu nie wydziubie.

Córnú cópiae. Róg obfitości.

Coróne láurea. Wieniec wawrzynowy.

Corporis exiqui víres conténuere nóli! Nie pogardzaj siłami słabego ciała!

Corpus Christi. Boże Ciało.

Corpus delicti. Przedmiot, służący jako dowód przestępstwa.

Corpus súm perículo óbfcere. Ciało swoje na niebezpieczeństwo narażać.

Corpus vile. Liche, znikome ciało, (w przeciwstawieniu do ducha).

Corr. corr. imp. = correctis corrigéndis imprimátur. Po poprawieniu błędów można drukować.

Cor unum et ánima úna. Jedno serce i jedna dusza, jeden duch.

Correns. Współwinny.

Cort. = córtex. Kora.

Crabrones irritáre. Drażnić szerszenie; poruszyć gniazdo szerszeni, tj. podrażnić np. pewną korporację, która ma nieczyste sprawki na sumieniu.

Cras légam. Jutro przeczytam. O odkładaniu na „jutro“, które pociągnęło za sobą fatalne skutki.

Crassa Minérva. Własc. gruba, tega Minerwa (o nieszczególnym rozumie).

Crassa Minérva ágere. Mówić nieudolnie.

Cras ámet, qui núnquam amávit, quique amávit, eras ámet. Jutro niech kocha, kto nigdy nie kochał, a kto kochał, jutro niech kocha.

Créditor. Wierzyciel.

Créditum. Pożyczone pieniądze.

Crédo. Wierzę, wyznanie wiary apostołskiej.

Crédo, quia absúrdum. Wierzę, bo jest niedorzeczne, bo nieda się wyrozumować.

Crédo, quia impossíbile. Wierzę, bo jest niemożliwe. Zasada niektórych ojców kościoła, że to,

- co dla rozumu ludzkiego nieuchwytnie, musi być wyższego (=boskiego) pochodzenia, a więc prawdziwe.
- Crēscat, flōreat.** Niech wzrasta, niech się rozwija.
- Crēscētētem sēquitur cūra pecūniām.** Za wzrastającym pieniądzem idzie troska.
- Crēscit in advērsis vīrtus.** Wzrasta, hartuje się duch w przeciwnościach.
- Crēscunt ānni, decrēscunt vires.** Rosną lata, ubywają siły.
- Crīmēn.** Zbrodnia. — **capitāle.** Zbrodnia gardłowa. — **concussionis.** Zbrodnia wymuszenia (pieniężnego). — **falsae monētae.** Zbrodnia fałszowania pieniądza. — **falsi.** Zbr. fałszowania (np. podpisu). — **flāgrans.** Zbr. na której kogoś prześlapano. — **fractae pācis publicae.** Zbr. złamania (zakłócenia) pokoju publicznego. — **laesae maiestātis.** Zbr. stanu, obraza majestatu, monarchy. — **occūltum.** Tajemnicza zbrodnia. — **peculātus.** Sprzeniewierzenie publ. pieniędzy. — **rāptus.** Zbr. porwania kobiety. — **sacrilēgii.** Zbr. kradzieży rzeczy kościelnych, świętokradztwo.
- Cūi bono?** Dla czyjego dobra? Dla kogo? W jakim celu?
- Cūius rēgio, eius religio.** Czyj kraj, tego religia. Kto na czyim wózku jedzie, tego piosnkę śpiewać musi.
- Cum annēxo petito.** Z dołączoną prośbą.
- Cum bāsi sua metiri.** Razem z podstawą mierzyć, tj. przeceniać.
- Cum beneficio inventārii.** Patrz. *benef. invent.*
- Cum clāusula.** Z klauzulą, tj. z ograniczającym warunkiem.
- Cum eximia laude.** Z najwyższą chwałą, z odznaczeniem.
- Cum grano salis.** Dosł.: z odrobina soli, tj. dowcipnie, rozumnie. — **infamia.** Z hańbą, wstydem. — **insaniētibz furere necesse est.** Z szalejącymi trzeba szaleć. Jak wejdiesz między wrony, musisz krakać jak i one. — **laude.** Z pochwałą, z wyszczególnieniem. — **licētia superiōrum.** Za pozwoleniem wyższych (np. władz). — **prima luce,** Ze świtem. — **ratione insanire.** Z rozumem szaleć.
- Cum recte vivis, ne cures verba malōrum.** Gdy żyjesz uczciwie, nie dbaj o złe języki.
- Cum sūbit illius tristissima nocē-**
[tis imāgo,
Qua mihi suprēmum tēpus
[in urbe fuit,
Cum repēto nocētem, qua tot
[mihi cōra reliqui,
Lābitur ex oculis nunc quō-
[que gutta mēis. (Ovid. Trist.)
- Gdy stanie mi przed oczyma obraz owej nocy, która była dla mnie ostatnią chwilą pobytu w Rzymie, gdy ta noc sobie przypominę, w której tyle drogich dla mnie zostawiłem, dzisiaj jeszcze oczy me łzy ronią.
- Cum tācent, clamant.** Przez to, że milczą, wołają.
- Cūmulus.** Chmury kłębowe.
- Cūneus cūneum trūdīt.** Klin wybijają klin.
- Cur?** Dlaczego?
- Cūra animarūm.** Troska o dusze, duszpastertwo.
- Curāntes iūra iūvant.** Dbałych wspierają prawa.
- Curātor bonōrum.** Zarządca masy.
- Curātorio nōmine.** W imieniu kuratorji, tj. małoletniego.

Cūra, ut valeas. Staraj się, abyś był zdrow.

Currentis anni, skróc. c. a. Bieżącego roku.

Curriculum vitae. Bieg życia, opis życia, krótki życiorys.

Curiosum. Rzecz śmieszna, ciekawa, rzadka, dziwna, osobliwość.

Currente calamo. Pisać latającem

piórem, tj. szybko i bez namyśln, biegle.

Currentem incitare. Biegnącego podpedzać, tj. tego co robi, jeszcze bić.

Curium visum. Krótki wzrok.

Custodia a corporis. Straż przybozna.

Cutim curare. Dbać o skórę, o wygody, pieścić się.

D.

D. = 500.

D. = *Deus, Doctor, Dux.* Bóg, doktor, wódz.

d. = *da.* Daj.

d. = *datur.* Niech będzie dane

d. = *dosis.* Doza

d. = *dele, deleatur.* Zniszcz, niech będzie zniszczone.

D. a. = *dicti anni.* Rzeczonego roku.

Damna damnis continuantur. Szkody z szkodami się łączą, tj. szkoda, nieszczęście zawsze w parze idzie.

Damnatio. Zasadzenie, skazanie.

**Damnatio, Zasadza się, przen. od-
rzuca się, nie wolno drukować.**

Damnatus. Skazaniec.

Damnnum. Szkoda, strata, nieszczęście.

Damnnum datum. Wyrządzona szkoda.

Damnnum dolo datum. Szkoda podstępnie wyrządzona.

Damnnum fortuito datum. Szkoda przypadkowo wyrządzona.

Damnnum in mora. Szkoda w zwłoce.

Damnnum necessarium. Szkoda konieczna, nieunikniona.

Da pignus! Załóż się!

Dat census honores. Majątek daje zaszczyty.

Dat Galenus opes, dat Iustinianus honores, pauper Aristoteles

cogitur ire pedes. Daje Galenus dostatk, daje Justinianus zaszczyty, a biedny Aristoteles zmuszony jest chodzić pieszo. Gal. jest tutaj reprezentantem sztuki lekarskiej, Just. znajomości praw, Aristot. filozofii.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas. Przebacza krukom, dręczy cenzura gołębie, tj. wielkich złodziei puszczają, wieszają małych.

Dativus. Przypadek 3.

Data et accepta. Wydatki i przychody.

Dato. W dniu pisania, np. listu. Patrz: *a dato.*

Datum (plur. data). Właśc. dane, przen. czas, w którym się sporządza jakiś dokument, pisze list itp.

Datum, ut retro. Dane jak z tyłu, po przeciwnej stronie, tj. miejscowość i czas jak na odwrotnej stronie.

Datum, ut supra. Dane jak wyżej, tj. miejscowość i czas jak wyżej.

Davus sum, non Oedipus. Jestem Dawus, nie Edyp, tj. nie umiem rozwiązywać zagadek. Dawus zwykła nazwa niewolnika w rzymskich komediach.

Det. albo Deer = decretum. Dekret.

Dd. albo **ddt.** = *dédit*. Dał, zapłacił.

D. d. = *de dáto*. Od dnia na pisania.

D. D. D. albo **d. d. d.** = *dat donat, dedicat*. Daje, daruje, poświęca. Napis na ofiarach przynoszonych bogom. Dzisiaj na książkach dedykowanych komu.

De áнно. Od roku.

De audítu. Ze słyszenia.

Debelláre supérbos. Zwalczać, upokarzać dumnych.

Débet. Winien (w buchhalteryi).

Débitor. Dłużnik.

Débitor communis. Wspólny dłużnik (przeciw któremu kilku wierzycieli występuje sędownie).

Débitor morósus. Dłużnik zwlekający, opieszawy, niepunktualny.

Débitor principális. Główny dłużnik.

Débitum. Dług. -- *cambiale.* Dług wekslowy. -- *incertum.* Niepewny dług. -- *natúrae.* Dług przyrody (śmierć).

De cálculo. Powtórnie zliczyć, sprawdzić rachunek.

Decánus. Dziekan.

Decénnium. Dziesięciolecie. Przeciąg 10. lat.

Déces. Brak, niedobór, niewylicz nie się z czego w zdawanym rachunku.

Débet cariórem esse pátriam nóbis, quam nósmet ipsos. Godzi się, aby ojczyzna droższa nam była, aniżeli my sami (sobie).

Débet verecúndum ésse adulescén-tem. Młodzieńcowi przystoi być skromnym. Skromność zdobi młodzieńca.

Décies repetita placébit. Dziesięć razy powtórzone będzie się podobać.

Declinabilia. Części mowy odmienne.

Declinatio. Odmiana rzeczownika.

Decétor bonórum. Marnotrawca swego mienia.

De corio súo lúdere. O własną grać skórę.

Decórum. Przystojność, przyzwoitość, pozor, godność.

Decórum ab honésto non pótest separári: nam, et quod décet, honéstum est, et, quod honéstum est, décet. Przystojności od poczciwości nie można oddzielić: albowiem co przystoi, jest uczciwem, a co jest uczciwem, przystoi.

Decussátim. Na krzyż (przecinające się linie).

De dáto. Od dnia napisania, itp. (patrz *dátum*).

De die. Za dnia.

Dédit. Dał, zapłacił.

Bedúctio ad absurdum. Sprowadzenie do niedorzeczności, także: dowód niedorzeczności.

Bedúctis deducéndis. Po odciągnięciu tego, co trzeba odciągnąć, tj. po należytem zredukowaniu.

Bedúctis impénsis. Po odciągnięciu kosztów.

Bedúcto aère aliéno. Po odciągnięciu długu.

De fácto. W istocie, w rzeczywistości.

De fácto, ábsque iúre. Z własnego czynu i bez prawa, tj. samowolnie i bezprawnie.

Deféctio ánimí. Omdlenie, utrata przytomności.

Deféctiva mian. verba. Słowa ułomne tj. takie, które używają się tylko w pewnych formach lub zwrotach.

Defénsio necessária. Konieczna obrona.

Defénsor. Broniący, obrońca.

Defénsor fidei. Obrońca wiary.

Defénsor necessárius. Obrońca, zastępca prawny z urzędu wyznaczony.

- Defensor voluntarius.** Dobrowolny obrońca.
- Deficiente pecū —**
- Deficit omne, nia.** Gdy brak pieniędzy, brak wszystkiego. Słowo *pecunia* jest rozzerwane, gdyż *nia* stoi na samym końcu, dla umożliwienia wiersza.
- Deficit omne, quod nascitur.** Ginie wszystko, co rodzi się.
- Definite.** Wyraźnie, jasno.
- Definitor.** Przełożony klasztoru.
- Definitum.** Pojęcie stałe, dokładnie określone.
- Deforme est de se ipsum praedicare.** Szpetna jest chwalać siebie samego. Własna pochwała śmierdzi.
- Defunctus** skróc. dft. Zmarły.
- De gravi causa.** Z ciężkiej, ważnej przyczyny.
- De gustibus non est disputandum.** Niema co rozprawiać o gustach, tj. każdy ma swe upodobanie.
- De hodierno die.** Od dzisiejszego dnia.
- Dei gratia** Z Bożej łaski.
- De industria.** Z gorliwością, gorliwie, umyślnie.
- De integre.** Na nowo.
- Dei providentia mundus administratur.** Opatrznością Boga świat bywa rządzony.
- De iure.** Z mocy prawa, prawnie.
- Del. = dele, deleatur.** Zniszcz, niech będzie zniszczone (na korektach).
- Del. = delineavit.** Narysował. Patrz w swoim miejscu.
- De lana caprina rixari.** O kozia wełnę, tj. o drobnostkę sprzezać się.
- Delata.** Wykaz podatków nie wniesionych w terminie do skarbu.
- Delator.** Donosiciel, oskarżyciel, denuncyator.
- Dele.** Zniszcz, wykreśl.
- Deleatur.** Niech będzie zniszczone, wykreślone.
- Delenda est Carthago.** Dość należy zburzyć Kartaginę. O ciągłym powtarzaniu tych samych słów, myśli itp. Patrz: *Ceterum censeo etc.*
- Deliciae generis humani.** Rozkosz rodu ludzkiego. Tytuł cesarza rzymskiego Tytusa.
- Delicta.** (sing. delictum). Zbrodnia, przestępstwo.
- Delicto dolere, correctione gaudere oportet.** Nad przewinieniem boleć, poprawą cieszyć się należy.
- Delineavit.** Napis u spodu rysunków (obrazów), miedziorytów. Znaczą: narysował.
- Deliquium animi.** Utrata przytomności.
- Delirium.** Obłąd, majaczenie, bredzenie; *D. tremens.* Obłąd opilczy, biała gorączka.
- Demencia senilis.** Szaleństwo starcze, tj. objawiające się u niektórych starców dzieciństwo.
- Demonstratio ad oculos.** Dowód naoczny.
- De mortuis aut bene, aut nihil.** O zmarłych albo dobrze (mówić), albo nic.
- De mortuis nil, nisi bene.** O zmarłych nie należy mówić nic, lub tylko dobre rzeczy.
- Denarius Petri.** Grosz Piotra.
- Denegatio audientiae.** Odmówienie audyencji.
- De nihilo nihil.** Z niczego (zawsze będzie) nic. Z próżnego nie nalejesz.
- Denominandi ius.** Prawo mianowania (np. urzędników).
- De nomine,** Z imienia, z nazwy.
- De non praediciendo.** Bez szkody, uszczuplenia praw drugiego.
- De noviter, de novo.** Na nowo.

Deo adiuuente. Za przyzwoleniem, pomocą Boga.

Deo grátias! Bogu dzięki!

Deo ignoto. Bogu nieznanemu.

De omnibus dubitándum est.

O wszystkim trzeba wątpić.

De omni re scibili et quibusdam

aliis. O wszystkim, co warto wiedzieć, i o rozmaitych innych rzeczach (np. umie mówić).

De omnibus rébus et quibusdam

aliis. O wszystkim i niektórych innych rzeczach. Określenie żartobliwe rozmowy, prowadzonej bez wytkniętego planu i skaczącej z przedmiotu na przedmiot.

Deo soli honor et glória. Bogu samemu zaszczyt i sława.

De pane lucrando. Aby zarobić na chleb.

De plano. Łatwo, bez trudności, krótko i wczłowato.

Depositio téstium. Twierdzenie, zeznanie świadków.

De profúndis. Dosł. z głębokości. Początek 130. psalmu.

De publicis. O sprawach publicznych.

De ráto. Według uchwały, postanowienia.

Der rébus omnibus et quibusdam aliis. Patrz: *de omnibus rébus etc.*

Des. i design. = *designátus.* Przeznaczony, mianowany.

Desértio coniugális albo cóniugis. Porzucenie małżonka, małżonki.

Desideráta. Rzeczy pożądane, żądania.

Desiderátum. Rzecz upragniona, żądanie.

Desidéria. Życzenia, żądania, pragnienia.

Desidérium píum. Pobożne życzenie, tj. takie, które się spełnić nie może; to samo *plur. desidéria pia.*

Désinant maledicere, facta ne nóscant sua. Niech zaprzestaną złorzeczyć, aby swych własnych nie poznali czynów.

Désinit in piscem. Dosł. kończy się rybim ogonem. O rzeczy pięknie zaczętej, a licho zakończonej.

Desipere in loco (Hor.) Dosł. działać niedorzeczenie w (stosownym) miejscu, przen. pozwalać sobie tam, gdzie można.

Désunt cetera. Reszta brakuje.

Désunt inópiae multa, avaritiae ómnia. U bóstwu brak wiele, chciwości wszystkiego.

De te fábulá narrátur mutádo nómine. O tobie bajka się opowiada, tylko imię zmienione, tj. do ciebie stosuje się ta mowa.

De tempore. W (stosownym) czasie.

Detractus detrahéndis. Po odjęciu tego, co trzeba odjąć.

Detractus expénsis. Po odciążeniu wydatków.

De tripode dictum. Powiedziane z trójnoga, jakby przez wyrocznie, ustami proroczymi. W Delfach była sławna wyrocznia, której kapłanka tzw. Pitya, mając wróżyć, siadała na trójnogu.

Détur. Niech będzie dane.

Détur cópia (protocólli). Sporządzić odpis protokołu.

Déum cólit, qui nóvit. Czcí Boga, kto go poznał.

Déus hóius omnibus explevít mún-dum, máli nihil admiscuit. Bóg wszystkim dobrem napełnił świat, nic złego nie przymieszał.

Déus ex máchina. Bóg z maszyny. Wyrażenie oznaczające niespodziewany i nienaturalny udział osoby lub wypadku w rozwiązaniu węzła w dramacie, lub powieści. Także: nagłe pojawienie się.

Déus melióra det! Oby Bóg dał lepiej!

Déus mirábilis, fortúna variábilis.

Bóg podziwienia godny, szczęście zmienne. Fortuna kołem się toczy. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.

Déus miseréatur nobis! Oby się Bóg nad nami zlitował!

Déus nobis haec ótia fécit. Bóg dał nam ten odpoczynek, spokój.

Déus ómen avértat! Oby Bóg odwrócił złą wróżbę, nieszczęście. Boże uchowaj!

Déus tibi det, quae óptas. Niech ci Bóg da, czego sobie życzysz.

De vérbo ad vérbum. Od słowa do słowa; dosłownie.

De vísu. Z widzenia.

Déxtro témpore. W stosownym czasie.

Diabétes mellitus. Choroba cukrowa.

Diárium. Dziennik; także: książka, gdzie się zapisuje najrozmaitsze rzeczy.

Di (dii) béne vértant, téne crúmenam. Oby bogowie na dobre to obrócili, trzymaj (jednak) sakiewkę z pieniędzmi.

Die, eur hic? Powiedz, dlaczego jesteś tutaj? Przen. powiedz poco zawadzasz na świecie?

Dicique beátus ánte óbitum némo supremaque funera debet. (Ov.) Nikogo nie trzeba nazywać szczęśliwym, zanim zginął i został pogrzebany.

Dicis cáusa (grátia). Dla pozorów, dla formalności.

Dic quod sentis. Mów, co myślisz.

Dicta a maióribus repétunt minóres. Słowa starszych, młodzi powtarzają.

Dicti ánni. Rzeczonego roku.

Dicto ánno, die. W rzeczonym roku, dniu.

Dictum. Powiedzenie, słowo.

Dictum acérbum. Ostre słowo, gorzka prawda.

Dictum de dictu. Powiedziane według powiedzianego, tj. powtarzanie tego, co kto słyszał.

Dictum, factum. Powiedziano, dokonano. Słowo, czynem.

Diem pérdidi, amici! Straciłem dzień, przyjaciele! Słowa cesarza rzymskiego Tytusa, gdy przypomniał sobie, iż pewnego dnia nie zrobił nikomu coś dobrego. Używamy tych słów bardzo często przy rozmaitych okolicznościach.

Dies áter. Dzień czarny, przen. dzień nieszczęścia.

Dies diem docet. Dzień uczy dzień. Z każdym dniem nabywa się doświadczenia.

Dies dolórem mínuit. Dzień (czas) zmniejsza ból.

Dies irac, dies illa. Dzień gniewu, dzień ów. Początek hymnu na sąd ostateczny.

Dies incértus. Niepewny dzień.

Dies levat luctum. Dzień, czas łagodzi żal, ból itp.

Difficile est satiram non scribere. (luven.) Trudno nie pisać satyry, np. wobec śmiesznych stron ludzkich.

Dii maiórum (minórum) géntium. Bogowie wyższego (niższego) rzędu.

Dii melióra (dént)! Oby bogowie (dali) lepiej!

Dii nos quási pilas homines habent. Bogowie mają nas ludzi jakby za piłki (do grania). Jesteśmy jak piłka do grania w rękę bogów.

Diis áliter vísum. Bogom wydało się inaczej. Bogowie inaczej uzasadzili.

Dii tibi dent annos! a te nam
[cetera sumes;
Sint modo virtuti tempora
[longa tuae.

Niech ci bogowie użyczą lat! albo-
wiem resztę otrzymasz od siebie;
niech tylko dla enoty twej będą
długie lata.

Diligentia, quam quis in suis
(adhibet). Tyle pilności, starania,
jak gdyby mu o własną cho-
dziło sprawę.

Dimidium facti, qui coepit, habet.
(Hor.). Połowę czynu ma ten,
kto zaczął.

Dimidium plus toto. Połowa jest
(znaczy) więcej, jak całość (mian.
o tyle, że ta już jest, a resztę
trzeba dopiero wykonać).

Diptongus, plur. diptongi.
Dwugłoska.

Dira necessitas. Straszna, sroga
konieczność.

Dirēcte. Wprost.

Directorium divini officii. Kalen-
darz (w katolickim kościele).

Disce, puer, latine, faciam te
„Mości Panie“. Ucz się, chłopcze,
łaciny, a uczynię cię „Mości
Panem“. Słowa Batorego do
K. Chodkiewicza.

Disciplina arcana. Tajemnicza
nauka.

Discipulus. Uczeń.

Discipulus est prioris posterior
dies. Uczniem poprzedniego jest
następny dzień.

Discite iustitiam moniti, et non
temnere divos. (Verg.) Uczcie
się sprawiedliwości, przestrożeń,
i nie znieważać bogów.

Discordia maxime res dilabun-
tur. Niezgodą padają największe
rzeczy, tj. niezgoda rujnuje.
Patrz: *concordia parvae res
etc.*

Discrepant facta cum dietis. Czy-
ny nie zgadzają się ze słowami.

Diss. albo dissert. = *dissertatio*.
Rozprawa (naukowa).

Distinguendum est inter et inter.
Trzeba uczynić różnicę między
tem a owem.

Div. = *divide* albo *dividatur*.
Rozdziel, niech będzie rozdzie-
lone. (Na recept).

Divā. Boska, bogini.

Divae memoriae. Błogiej pamięci.

Diversa. Różne rzeczy, różności.

Divide et impera. Rozdziel (np.
sprzymierzeńców) a potem panuj.

Divina comedia. Boska komedia
(Dantego).

Divitiae graudes homini sunt
vivere parce. Wielkiem dla
człowieka bogactwem jest żyć
oszczędnie. Oszczędność jest
wielkiem bogactwem.

Divitiae et honores incerta et
caduca sunt. Bogactwa i za-
szczyty są niepewne i znikome.

Dixi. Skończyłem mowę, powie-
działem.

Dixi et salvavi animam. Rzekłem
i uratowałem duszę, tj. sumienie
moje jest spokojne, gdyż uczy-
niłem wszystko, co mogłem.

D. l. = *dicto loco*. W powie-
dzianem miejscu.

D. M. = *Doctor Medicinae*.

D. M. S. Na receptach: *detur*,
misceatur, *signetur*. Niech
będzie dane, zmieszane i zapisane.

Dn. albo dns. = *dominus*. Pan.

Dna. = *domina*. Pani.

Do. Daje.

Docendo discimus. Ucząc drugich,
uczymy się sami.

Doctissimus. Tytuł uczonych pro-
fesorów: najuczepszy.

Doctus ex libro. Uczony z książki.
Dóło mało. Podstępnie.

Dolor. Boleść.

Dolores, quos Deus dat, utiles sunt.
Dolegliwości, jakie Bóg daje,
są pożyteczne.

Dolores, si tolerabiles sunt, feramus; sin minus, aequo animo e vita exeamus. Boleści, jeżeli są do zniesienia, znośmy; jeżeli nie, spokojnie rozstańmy się z życiem.

Dolus bonus. Niewinny podstęp.

Dolus malus. Zły podstęp, zdrada.

D. O. M. = Deo albo Domino Optimo, Maximo. Bogu, Panu Najlepszemu, Najwyższemu.

Domicilium. Mieszkanie, siedziba.

Domus mansit, lanam fecit. W domu przebywała, wełnę przędła (o dobrej gospodyni).

Domina. Pani.

Domine exaudi! Panie wysłuchaj mnie!

Domínica. Niedziela.

Domínium. Własność ziemska, większa posiadłość ziemska.

Domínus. Pan.

D. directus. Właściciel z prawa.

D. utilis. Właściciel z umowy, użytkowca.

Domínus vobiscum! Pan z wami!

Domus suae quilibet rex. W swym domu każdy królem.

Domitrix omnium patientia. Cierpliwość jest poskromicielką wszystkiego.

Domus propria, domus optima. Dom własny, dom najlepszy. Każdemu swój kąt najmilszy.

Dona praesentis caepe laetus horae, et lingue severa. (Hor.) Wesoło używaj darów obecnej godziny, a zostaw rzeczy poważne.

Donator. Dawca.

Donec eris felix, multos numerabis amicos; tempora si fuerint nubilia, solus eris. (Ov.)

Jak długo będziesz szczęśliwy, będziesz miał wielu przyjaciół; jeżeli czasy nastaną pochmurne, będziesz sam jeden.

Donum exitiale Minervae. (Verg.) Zgubny dar Minerwy (tj. trojański koń). Mówimy dzisiaj wogóle o czymś podstępnie.

Dormitorium. Sypialnia.

Dos. Posąg.

Dos est magna parentum virtus. Wielkim posagiem, skarbem jest cnota rodziców, są cnotliwi, dzielni rodzice.

Do, ut des. Daję (tobie), abys (mnie) dał.

Do, ut facias. Daję, abys zrobił. Zasady rzymskie.

D. Ph. albo D. Phil. = Doctor Philosophiae.

Dr. = Doctor.

D. s. nom. = datur suo nomine. Dać ze swem nazwiskiem.

D. t. d. na receptach: da tales doses. Daj takie dozy.

D. Th. albo Theol. = Doctor Theologiae.

D. T. O. M. = Deo ter Optimo, Maximo. Bogu trzy razy Najlepszemu i Największemu, = wszechdobremu i wszechpotężnemu.

Dualis. Liczba podwójna (w gram.)

Duabus sellis sedere. Siedzieć na dwóch stołkach.

Dubium. Wątpliwość.

Dubius eventus belli. Wątpliwy wynik wojny.

Duce et auspice. Pod przewodnictwem i pomocą.

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Chętnego prowadzą losy, niechętnego ciągną. Zdanie greckiego filoz. Kleantesa, zachowane przez Senekę w listach.

Dulce est desipere in loco. (Hor.) Przyjemna jest działać niedo-

- rzecznie w (stosownem) miejscu.
Patrz: *Misce etc.*
- Dulce et decorum est pro patria mori.** Słodko i zaszczytnie jest za ojczyznę umierać (umrzeć).
- Dulcia post amara.** Słodkie po gorzkiem. Napis na orderach wolnomularzy.
- Dulcis amor patriae, dulce videre suos.** Sładka jest miłosc ojczyzny, słodko oglądać swoich.
- Dulcis est malorum praeteritorum memoria.** Sładka jest pamięć minionych nieszczęść.
- Dum bibo пиво.**
Stant mihi kolana krzywo.
Gdy pije пиво
Stoja mi kolana krzywo.
- Dum colosseum stabit, Roma stabit; dum Roma stabit, mundus stabit.** Jak długo kołosseum stoi, Rzym stać będzie; jak długo Rzym stać będzie, świat stać będzie.
- Dum fata sinunt, vivite laeti.** (Sen.). Jak długo los pozwala, życie wesoło.
- Dum ferrum candet, tundendum est.** Jak długo żelazo rozpalone, trzeba je kuć. Kuj żelazo, dopóki gorace.
- Dum loquor, hora fugit.** Podczas gdy mówię, godzina ucieka. Zagadałem się, a czas ucieka.
- Dummodo sit dives, barbarus ipse placet.** Jak tylko bogaty, podoba się nawet barbarzynie.
- Dum Romam veneris, Romano vivito more.** Gdy przybędziesz do Rzymu, żyj wedle rzymskiego zwyczaju (obyczaju).
- Dum spiro, spero.** Jak długo odycham, spodziewam się, mam nadzieję. Dość. Nadzieja do grobu nie opuszcza człowieka.
- Dum tacent, clamant.** Podczas gdy milczą, krzyczą, przen. wymowne milczenie.
- Dum vires annique sinunt, tolerare labores.** Jak długo siły i lata pozwalają, znosć trudy.
- Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.** Gdy głupcy starają się uniknąć błędów, popadają w inną skrajność, w inny bład.
- Dum vivimus, vivamus.** Jak długo żyjemy, żyjmy (np. wesoło, prawdziwym życiem, po ludzku itp.).
- Duobus litigantibus, tertius gaudet.** Gdy się dwaj wadzą, trzeci się cieszy. Często słyszy się tylko drugą połowę: *Tertius gaudet*, z czego należy wnosić, że dwóch się kłóciło, a trzeci skorzystał.
- Duo eum faciunt idem, non est idem.** Gdy dwaj czynią to samo, nie jest to samo.
- Duplex.** Podwójny.
- Duplo.** Drugie tyle, podwójnie.
- Dura lex, sed lex.** Twarde prawo, lecz prawo.
- Dura necessitas.** Twarda konieczność.
- Durate et vosmet rebus servate secundis.** Wytwarzajcie i zachowajcie się (rzeczom pomysłnym, pomysłności), na lepsze czasy.
- Durum et durum non faciunt murum.** Twarde z twardem nie czyni muru.
- Durum telum necessitas.** Konieczność jest twardym pociskiem.
- D. v. = dicti valoris.** Rzeczonyj wartości, waluty.

E.

- Ea est natura hominum.** Taka jest przyroda ludzi.
- Ece homo! Oto człowiek!** Słowa Piłata do ludu na widok Chrystusa w cierniowej koronie. Wizerunek Chrystusa z cierniową koroną.
- Ecclesia militans.** Wojujący ko-

ściół, t. j. kościół będący w walce z potęgami ziemskimi i mocą piekielną.

Ecclesia triumphans. Tryumfujący kościół.

E contra. Z przeciwnego, z przeciwieństwa, z drugiej strony.

Ed. = *Editio*. Wydanie.
= *Edidit*. Wydał.

Edd. = *Ediderunt*. Wydali.

Ede, bibite, hūde; post mortem nulla voluptas. Jedz, pij, baw się; po śmierci niema przyjemności.

Edere oportet, ut vivas, non vivere, ut edas. (Cic.). Należy jeść, abyś żył, a nie żyć (w tym celu), abyś jadł.

Edite, bibite, collegiales! Jedźcie, pijcie towarzysze! (słowa z pieśni studenckiej).

Effugit mortem, quisquis, contempserit, timidissimum quemque consequitur. Unika śmierci, kto nią gardzi, właśnie najbojaźliwszego spotyka.

Egestas artes docet. Niedostatek uczy sztuki, wstyckiego. Potrzeba matką wynalazków.

Ego. Ja.

Ego spem pretio non emo. Nadziejnie kupuję t. j. nadzieja nie mięnie kosztuje.

Ego sum, qui sum. Jestem, kim jestem (słowa Pana Boga do Mojżesza).

Ego tu sum, tu es ego, unius animi sumus. Jestem ty (tobą), ty jesteś ja (mną), jednego ducha (myśli, serca) jesteśmy, jeden nas duch ożywia.

Eheu! fugaces labuntur anni. Biada! prędko mijają lata.

Ei morbo nomen est avaritia. Tej chorobie miano jest chciwość.

Eiusdem farinae. Z tej samej maki, tego samego gatunku, taki sam.

Eiusdem mensis, anni. Tego samego miesiąca, roku.

Elephantem e musca facis. Słonia z muchy robisz.

Elephanti corio circum tectus est. Okryty jest skórą słonia, t. j. ma grubą skórę.

Emeritus. Wystłużony.

E more. Podług zwyczaju.

En dextra fidesque. Oto prawica i słowo, przyrzeczenie.

E. O. skr. Ex officio. Z obowiązku.

Eod. = *eodem (die)*. W tym samym dniu.

Eodem (die, tempore). W tym samym dniu, czasie.

Eo instante. W tej chwili.

Eo ipso. Tem samym, właśnie dlatego.

Ep. = *Episcopus*. Biskup.

Episcopus in partibus infidelium. Biskup w dzielnicach pogańskich (= bez diecezji).

Epistola non erubescit. (Cic.). List się nie rumieni; list śmielszy niż język.

E profundis. Z głębi.

Eques ipso melior Bellerophonte. Jeździec lepszy od samego Bellefontesa (który jeździł na Pegazie).

Equi donati dentes non inspiciuntur. Darowanemu koniowi nie zagląda się w zęby.

Equus Troianus. Trojański koń (drewniany, przy pomocy którego Grecy zdobyli Troję), przen. podstęp, ukryte niebezpieczeństwo.

Ergo. A więc, a zatem.

Ergo bibamus! A więc pijmy!

Eripe te morae. Nie zwlekaj, nie wahaj się.

Eripuit coelo fulmen, sceptrumque tyrannus. Wydarł niebu pioruny, a tyranom berło, (napis na popiersiu Franklina).

Eris mihi magnus Apollo. Będziesz mi wielkim Apollinem (np. jeżeli zgadniesz, co chce powiedzieć). Słowa pochodzą od tego, iż Apollo był bogiem wieszczbiarstwa.

Eritis sicut dei. Będziecie jako bogowie, także: *eritis sicut Deus, scientes bonum et malum* = będziecie jak Bóg, wiedząc dobre i złe, (słowa węża do Ewy).

Errant, qui in prosperis rebus impetus fortunae se putant fugisse. Mylą się ci, co sądzą, że w szczęściu uniknęli wszelkich ciósów losu.

Errare humanum est. Błądzić jest rzeczą ludzką.

Errare mehercule malo cum Platone, quam cum istis vera sentire. Wolę, na Herkulesa, błądzić (mylić się) z Platonem, aniżeli z tymi prawdę myśleć.

Errata. Błędy (szczeg. drukarskie).

Error in calculo. Błąd w rachunku.

E se finxit velut araneus. Z siebie stworzył jak pajak (w dobrem znaczeniu o ludziach twórczych, w ironicznym o ludziach obdarczonych zbyt żywą wyobraźnią i. t. p.).

Esse quam videri malo. Wolę być niż wydawać się.

Est Deus in nobis, agitante calamum illo. Jest Bóg w nas, za jego pobudką zapalamy się.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines. (Hor.). W każdej rzeczy jest pewna miara, są wreszcie pewne granice.

Est nobis voluisse satis. Dość nam jest chcieć.

Est quaedam flere voluptas, explentur lacrimis egeriturque dolor. (Ov.). Jest pewna rozkosz w płaczu, łzy wypełniają i usuwają ból.

Esto quod esse videris. Bądź czem się być wydajesz.

Et c. = et cetera. I tak dalej.

Et haec facienda et illa non omittenda. Należy zrobić to i tamtego nie pomijać.

Et haec meminisse iuvabit. Przyda się i to zapamiętać.

Etiam innocentes cogit mentiri dolor. Także niewinnych ból zmusza do kłamstwa.

Etiam si Cato dicat! Nawet gdyby Kato powiedział! (nie uwierzę temu). Przysłowia tego używa się o pozornej prawdzie.

Etiamsi omnes, ego non. Chociażby wszyscy, ja nie.

Et in Arcadia ego. I ja byłem w Arkadyi t. j. pamiętam lepsze czasy i t. p.

Et lapis dabit vocem suam. Nawet kamień przemówi.

Et lux perpetua luceat ei. A światłość wiekuista niech mu świeci.

Et manu et mente. Tak ręką, jako też umysłem (np. odznacza się, pracuje i t. p.).

Et neglecta solent incendio sumere vires. Z małej iskry wielki ogień.

Et prodesset volunt et delectare poetae. I być pożytecznymi i bawić chcą poeci.

Et quorum magna pars fui. I ja byłem wielką częścią tego, t. j. i ja odegrałem przy tem znaczną rolę.

Et sanguis et spiritus pecunia mortalibus. I krwią i duchem (duszą) jest pieniądz dla śmiertelników.

Et sequentia. I następne (zwykle w skrót. *et seq.*).

Et tenui casa saepe vir magnus exit. Także z małej chatki wychodzi często wielki mąż.

- Et tu, Brúte, contra me? I ty, Brutusie, przeciw mnie?** Słowa Cezara, gdy między spiskowcami ujrzał Br tusa, któremu wyświadczył wiele dobrego.
- Evéntus stultórum magister.** Wy-nik jest nauczycielem głupców t. j. głupich dopiero szkoda uczy rozumu.
- Ex abrupto.** Bez przygotowania, z nienacka.
- (E) Ex aequo.** Dosł. z równie słu-sznych względów.
- Ex aequo et bono.** Wedle prawa i słuszności.
- Ex ánimo.** Z serca.
- Ex aréna funicúlum néctis.** Z piasku line krecisz.
- Exáudi.** Wystuchaj.
- Ex áuribus cognóscitur ásinus.** Po uszach osła poznać.
- Ex avarítia ómnia scélera ac maleficia gignúntur.** Z chciwo-ści wszelkie zbrodnie i złe uczynki powstają.
- Ex béne plácito.** Podług upodo-bania.
- Ex cápíte.** Z głowy, z pamięci.
- Ex cáthedra.** Z katedry, na mocy swego posłannictwa, jak profesor; (iron.) wypowiedanie swej opinii tonem zbyt pewnym.
- Exceptio.** Wyjątek.
- Exceptio confirmat régulam.** Wy-jątek potwierdza regułę.
- Exceptis excipiéndis.** Z wyjątkiem tego, co należy wyłączyć.
- Ex cinere in prunas.** Z popiołu w żar; przen. z deszczu pod rynnę.
- Excídat illa dies.** Niech będzie wycięty, idzie w niepamięć ten dzień, tj. nie wspominajmy o tem.
- Excitat auditor stúdiu.** Pobudza (pilny) słuchacz gorliwość.
- Excl. skróc. Exclusive.** Z wyłącze-niem, z wyjątkiem.
- Ex compósito.** Stosownie do umowy.
- Ex duóbus mális minus est eli-géndum.** Z dwojga złego niejsze trzeba wybierać.
- Exeat.** Niech wyjdzie.
- Exégi monuméntum aere perénni-us.** (Hor.). Wystawiłem sobie pomnik trwalszy od spiżu. Mówi się tak przeważnie o płodach pracy umysłowej.
- Exémpla docent.** Przykłady ucza.
- Exémpli causa (grátia).** Dla przy-kładu: w skróceniach e. c., albo e. g.
- Exémplis discimus.** Uczymy się na przykładach.
- Exémpló mágis quam ratióne ví-vimus.** Żyjemy raczej według przykładu (= mody), aniżeli według rozumu.
- Ex eódem ore cálidum et frigi-dum effláre.** Z tych samych ust zioną goracem i zimnem, tj. mieć dwojaki język.
- Exercitátio ártem párat.** Ćwicze-nie przygotowuje sztukę, tj. do-prowadza do doskonałości.
- Exercitátio óptimus est magister.** Ćwiczenie jest najlepszym nau-czycielem.
- Ex fáctis, non ex díctis amici pensáudi.** (Suet.) Według czy-nów, nie według słów trzeba ważyć przyjaciół.
- Ex fácto ius óritur.** Z czynu po-wstaje prawo.
- Exígít et e státuis farinas.** Na-wet z posągów wyciąga mąkę, tj. umie każdą rzecz wykorzystać.
- Ex improvísio subvénit ipse Déus** Z nienacka, niespodzianie sam Bóg przychodzi na pomoc.
- Ex inferno.** Z piekła,
- Exitus acta probat.** Koniec dzieła chwali.

Exitus in dubio est. Wynik jest wątpliwy.

Ex iuvantibus et nocentibus

Z tego co pomaga i szkodzi.

Ex lege. Z prawa.

Ex libris. Z książek, z księgozbioru.

Ex libro doctus, ex capite stultus.

Z książki uczony, z głowy głupi.

Ex lingua stulta

Veniunt incommoda multa.

Z głupiego języka wychodzi wiele szkody.

Ex magna coena

Stomacho fit maxima poena.

Z obfitej uczyt powstaje dla żołądka bardzo wielka kara.

Ex mandato. Z polecenia.

Ex mandato speciali. Według specjalnego polecenia.

Ex necessitate rei. Z konieczności rzeczy, krótko: z konieczności.

Ex nihilo nihil fit Z niczego staje się nic, wychodzi nic.

Exodus. Wyjście. (Nazwa drugiej księgi pięcioksięgu Mojżesza).

Wyjście jakiego stronnictwa z sejmu.

Ex officio skróc. **ex off.** Z urzędu, na mocy władzy urzędowi przysługującej, z urzędowego obowiązku.

Ex opere artifex agnoscitur.

Mistrza poznać po dziełach jego.

Exoriare nostris ex ossibus ultor. (Verg.) Z naszych kości niech powstanie mściciel.

Ex pacto et convento. Stosownie do ugody i umowy.

Ex parte. Po części.

Ex pede Herculem. Po stopie Herculesa (poznać).

Expedit. Doskonale.

Experientia docet. Doświadczenie uczy.

Experientia est optima rerum

magistra. Doświadczenie jest najlepszą mistrzynią spraw.

Experimentum in anima vili.

Doświadczenie na zwierzętach, na istotach nędznych, nie mogących się bronić.

Experto crede Ruperto.

Wierz doświadczonemu Rupertowi, wogóle: doświadczonemu mężowi.

Imię dodane dla rymu.

Experto crede. Wierzcie doświadczonemu.

Explorator. Poszukiwacz.

Ex post facto. Według później niezynionego. Według prawa nie należy karać za czyny popełnione przed wydaniem pewnej ustawy. Wogóle: po czynie.

Expressis verbis. Dobitnymi słowami, wyraźnie, jasno.

Ex professo. Z urzędu, z powołania.

Ex promptu. Bez przygotowania, na prede, nagle.

Ex quovis ligno non fit Mercurius.

Z jakiegobądź drewna nie stanie się Merkury.

Ex re. Z okazji.

Exsecratus. Wyklęty.

Ex speciali gratia. Z szczególniejszej łaski.

Ex tempore. Natychmiast, bez przygotowania.

Extra. Zewnątrz, oprócz, wyjąwszy, nadzwyczajny, osobliwy.

Extra ecclesiam nulla salus. Poza kościołem żadnego zbawienia.

Extra Hungariam non est vita.

Poza Węgrami niema życia.

Słowa szowinistów węgierskich.

Extra iocum. Bez żartu, żart na bok.

Extra muros et intra. Zewnątrz i wewnątrz murów, tj. wszędzie.

Extra ordinem. Nie w porządku.

Extremis malis extrema remedia.

Na skrajne zła skrajne lekarstwa.

- Ex úmbra in solem.** Z cienia na słońce, tj. objaśnić co.
- Ex úngue leónem.** Poznać pana po cholewach. Dosł.: z pazurów (po pazurach) lwa (poznać).
- Ex úno díscce ómnes.** Z jednego sądz o wszystkich.
- Ex úno spécta ómnia.** Z jednej okoliczności sądz o wszystkich.
- Ex úsu.** Z obyczaju.
- Ex vitulo bos lit.** Z cielęcia powstaje wół.
- Ex vóto.** Na zasadzie ślubu.

F.

- F.** albo **f.** = *fac* uczyni, *fécit* uczynił, *fiat* niech się stanie, *femininum* rodzaj żeński, *filius* syn, *ferrum* żelazo, *futurum* czas przyszły.
- Fábas indúlect fames.** Głód czyni słodkim bóć. Głód jest najlepszym kucharzem.
- Fáber est quisque fortúnae suae.** Każdy jest kowalem swego sześcia. Przyszłowie to pierwotnie tak brzmiało: *fábrum esse suae quémque fortúnae*, (*Appius ait*). (*Appius* mówi), że każdy jest sprawcą. . .).
- Fábula de te est.** Bajka o tobie jest, tj. o tobie się mówi.
- Fábula dócet.** Bajka uczy.
- Facile díet, díffícile fáctum.** Łatwo powiedzieć, trudno uczynić.
- Facile ómnes, cum valémus, recta consília aegrótis dámus.** Łatwo wszyscy, gdy zdrowi jesteśmy, dobre rady chorym dajemy.
- Facílís descénsus Avérno.** Łatwe zejście do Awernu (= świata podziemnego). Śmierć czyha na każdym kroku.
- Facío, ut des.** Czynię, abys dał.
- Facío, ut facías.** Czynię, abys i ty czynił.
- Facít.** „Czyni“ = suma z obrachunku.
- Fácta infécta fieri néqueunt.** To co się stało, nie może się stać nieuczynionem.
- Facta loquúntur.** Czyny mówią.
- Fac tótum.** Czyni wszystko. Przez to wyrażenie oznaczamy zwykle ł. zw. „totumfackiego“.
- Fáctum dolósum.** Podstępne, złośliwe działanie.
- Fallácia óptica.** Optyczne złudzenie.
- Fáma.** Wieść, pogłoska, rozgłos.
- Fáma crescit eúndo.** Wieść rośnie w miarę tego, jak idzie, rozchodzi się.
- Fámae ac fidei dáma maióra sunt, quam quae aestimári pössint.** Strata dobrego imienia i wiary jest zbyt wielka, żeby ją ocenić można.
- Fáma fért.** Wieść niesie.
- Fáma (wieść w postaci osoby) málum, quo non áliquid velócius úllum.** Fama jest złem, od którego niemasz nic szybszego.
- Fáma nihil est velérius.** Nic niema szybszego od pogłoski.
- Fámam extendere fáctis.** Rozgłos czynami rozszerzać.
- Fáma volát.** Pogłoska leci.
- Fámes est óptímus cóquus.** Głód jest najlepszym kucharzem.
- Fámes óptímum condíméntum.** Głód jest najlepszą przyprawą.
- Fas est ab hóste dóeri.** Słuszna jest także od nieprzyjaciela uczyć się.
- Fáta óbstant.** Losy stoją na zawadzie.
- Fáta voléntem dúcunt, noléntem**

- tráhnut. Losy prowadza tego, kto się z nimi godzi, porywają zaś opierającego się im.
- Fatetur facinus, qui iudicium fugit.** Przyznaje się do przestępstwa, kto unika sądu.
- Fatum.** Przeznaczenie, konieczność, nieszczęście, los nieprzyjazny.
- Fecit.** Wykonał. Napis na obrazach obok nazwiska artysty.
- Felicitas multos habet amicos.** Szczęście wielu ma przyjaciół.
- Felicitas nutrix est iracundiae.** Szczęście jest żywicielką gniewu, tj. komu zawsze wszystko idzie po myśli, ten nie znosi przeciwności.
- Feliciter!** Szczęśliwie, na szczęście!
- Felix est, qui bene latet.** Szczęśliwy jest, kto się dobrze ukrywa.
- Felix, qui nihil debet.** Szczęśliwy, kto nie ma długów.
- Felix, qui potuit rerum cognoscere causas.** Szczęśliwy, kto mógł zbadać przyczynny rzeczy.
- Femina est caena diaboli.** Kobieta jest piszczałką dyabła.
- Feminina.** Rzeczowniki rodzaju żeńskiego.
- Feras, quod vitare non potes.** Znoś, czego nie możesz uniknąć.
- Fer aut feri.** Noś albo bij.
- Ferrens assiduo consumitur annulus usi.** (Nawet) żelazny pierścień zużywa się przez ustawiczne używanie.
- Ferro nocentius aurum.** Od żelaza szkodliwsze jest złoto.
- Fervet olla, vivit amicitia.** (Dopóki) kipi garnek, żyje przyjaźń.
- Festina lente.** Spiesz z wolna. Co nagle, to po dyable.
- Fiat iustitia, pereat mundus.** Niech będzie sprawiedliwość,
- niech ginie świat, chociażby świat miał zginąć.
- Fiat lux.** Niech będzie światło.
- Fiat voluntas tua.** Niech będzie wola twoja.
- Ficum hieme quaerere.** Szukać figi w zimie.
- Fide, sed cui, vide!** Wierz, lecz komu, patrz!
- Fides Graeca albo Punica.** Wierność grecka, punicka. Rzymianie używali tego wyrażenia w znac. ironicznem, albowiem tak Grecy jako też Kartagińczycy znani byli z wiarołomności.
- Fieri curavit, (skróc. F. c.).** Aby się stało, załatwił NN. (Często na pomnikach.)
- Fieri potest, ut quis id, quod sentit, eloqui non possit.** Zdarzyć się może, że ktoś tego, co myśli, wypowiedzieć nie może.
- Filia legitima.** Córka ślubna.
- Filia naturalis.** Córka przyrodnia.
- Filius legitimus.** Syn ślubny.
- Filius naturalis.** Syn przyrodni.
- Finis adest.** Jest koniec. Zbliża się koniec.
- Finis coronat opus.** Koniec wieńczy dzieło.
- Finis Poloniae!** Koniec Polski! (Miał zawołać Kościuszko po przegranej pod Maciejowicami.)
- Fl. = florénnus** (późniejsza łacina). Reński.
- Flébile ludbrim.** Igraszka opłakiwania, ubolewania godna.
- Flectamus genua.** Zegnijmy kolana.
- Fléctere, si néqueo súperos, Acheronta movébo.** (Verg.) Jeżeli niebiań nie mogę zmiękczyć, piekło poruszę.
- Flumina iam lactis, iam nectaris ibant.** Rzeki jużto mlekiem, jużto nektarem płynęły.

Foédum incéptu, foédum éxitu.

Szpetne początkiem, szpetne końcem (wynikiem.) Jakie życie, taka śmierć. Jaki początek, taki koniec.

Foénun hábet in córnu! Siano ma na regach! (W ten sposób znaczone w Rzymie złośliwe woły.) Stąd o ludziach gwałtownych, porywczych i t. p.

Folio verso. Na odwrotnej stronie.

Forma bónum fragile est. Kształt (piękny) jest dołrem ufornem, niepewnem, niestałem.

Formósa fácies mta commendátio est. Piękne oblicze jest niemem poleceniu.

Forsan et haec ólim meminisse iuvábit. Może przyda się kiedyś i o tem pamiętać.

Fórtes fortuna adiúvat. Szczęście śmiałym dopomaga.

Fórtior est, qui se, quam qui fortíssima víct moénia. Waleczniejszy jest, kto siebie, aniżeli ten, kto najsilniejsze zwyciężył mury.

Fortiter in re, suáviter in módo. Mocno, odważnie, energicznie w rzeczy, łagodnie w sposobie. (Zasada Jezuitów.)

Fortuito. Przypadkowo.

Fortuna. Bogini szczęścia, losu, szczęście, los, mienie, majątek.

Fortuna audáces iúvat. Szczęście sprzyja śmiałym; także: *Fórtes fortuna adiúvat.*

Fortuna caeca est. Los jest ślepy.

Fortuna fávet fátuís. Szczęście sprzyja głupim.

Fortúnae filium esse. Być dzieckiem szczęścia.

Fortúnae teméritas. Ślepe szczęście.

Fortuna múltis dat nímiun, satis nulli. Szczęście wielu daje zbyt dużo, dość nikomu.

Fortúnám súam quisque párat. Każdy sam sobie gotuje szczęście.

Fortuna plerúmque caecos éfficit, quos complexa est. Szczęście częstokroć ślepyimi czyni tych, których wzięto w objęcia.

Fortúnate sénex! Szczęśliwy starcze!

Fortuna vitrea est. Szczęście jest szklane, niepewne, przedko pęka.

Fortúnatus et ille, deós qui nóvit agréstes. (Verg.) Szczęśliwy także ten, kto wiejskich poznał bogów, tj. pobyt na wsi ma także swój urok, dobre strony i t.

Forum. Miejsce zgromadzenia ludu w dawnym Rzymie, miejsce roztrząsania spraw publicznych.

Frácta página. Stronóca złamana, złożona.

Fragile corpú animus sempitérnus móvet. Ułorne ciało porusza wieczna dusza.

Fráter, l. m. frátres. Brat, bracia.

Fráter in Christo. Brat w Chrystusie.

Fraus est caeláre fráudem. Oszukaństwem jest ukrywać oszukaństwo.

Fraus in auctórem recídit. Zdrada (oszukaństwo i t. p.) spada na sprawcę.

Fróndem in silvis non vides. Liści w li sie nie widzisz tj. patrzysz a nie widzisz.

Frúges consumere náti. Zrodzeni do spożywania plodów. O przybyszach, którzy tylko chcą się w danym kraju zbożać a zresztą nie poczuwają się względem niego do żadnych obowiązków.

Frústra labórat, qui ómnibus placére stúdet. Daremnie pracuje (wysila się), kto wszystkim pragnie się podobać.

Fugas chrústas. Wyrażenie mackaroniczne uciec, w krzaki, dra-

pnąć, dać drapak. Podobnie:
Fugas nógas. ac nogom znać.

Fugit hora. Godzina ucieka.

Fugit irrepårabile tẽmpus. Czas bezpowrotnie ucieka.

Fuimus Troes, fuit Ilium! Byliśmy Trojanami, było Ilium! (Woła kapłan Pantoos widząc Troję w płomieniach). Używany przenośnie: minęły dobre czasy itp.

Fuit... Było... (ale teraz przepadło.)

Fumus vèndere. Dym sprzedawać.

Fundamentum est iustitiae fides. Podstawą sprawiedliwości jest zaufanie.

Funem abruptit nimium tendendo. Linę przerwał przez zbytne naciąganie.

Funiculis ligatum, vel puer ver-

beraret. Związanego powrozami odcwizyby nawet chłopak.

Furor. Wściekłość, zapalczywość.

Furor amatorius. Szal miłosny.

Furor lit laesa saepius patientia. Często obrażana cierpliwość staje się szatem, przechodzi w wściekłość.

Furor poeticus. Szal poetycki.

Furor Teutonicus. Szal teutoński. Dobrze znany był Rymianom z walk germańskich, a tem straszniejszy, iż Germanowie wogóle łagodnego byli usposobienia. Obecnie używa się tego wyrażenia na określenie niemieckiego szowinizmu i dążności germanizacyjnych.

Futurum. Czas przyszły.

G.

G. albo g. = skrócone *genus*.
Rodzaj, ród.

Gabella hereditatis. Podatek spadkowy.

Ganeo. Lubieżnik.

Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus! A więc weselmy się, dopóki młodzi jesteśmy! (Początek dawnej pieśni studenckiej. Często słyszy się tylko dwa pierwsze słowa).

Gaudeant bene nati. Niech się cieszą dobrze urodzeni.

Gaudet equis canibusque et aprici gramine campi. Cieszy się końmi, psami i trawą słonecznego pola.

Gaudii comes maeror. Towarzyszem wesołości (jest) smutek.

Gaudium. Radość. (Bardzo często mówi się: ogromne było *gaudium*).

Genere. Z rodu.

Genetivus. Przypadek 2.

Genetrix virtutum frugalitas.

Umiarkowanie jest matka cnót.

Genius loci. Duch opiekuńczy (pewnego) miejsca.

Genus humana ruit per vetitum nefas. Rodzaj ludzki pędzi przez zakazaną zbrodnię.

Genus femininum. Rodzaj żeński.

Genus masculinum. Rodzaj męski.

Genus neutrum. Rodzaj nijaki.

Genus irritabile poetarum albo vatum. Drażliwy ród wieszczów, poetów (mian. co dotyczy wartości ich utworów).

Georgica. Ziemiaństwo. (Poemat Vergilego).

Gesta Dei per Francos. Dzieła Boże dokonane przez Franków.

Gestor negotiorum. Prowadzący jakiś interes, przedsiębiorstwo.

Gladiator in arena consilium capit. Szermierz na arenie namyśla się, (co oczywiście niema

- sensu, gdyż tutaj trzeba przede wszystkim walczyć. Dlatego używa się tego przysłowia ironicznie o ludziach, którzy nie mają dowolnego wyboru).
- Gládius et potéstas.** Prawo i władza miecza.
- Gloriósae memóriae** (w skróc. gl. m.) Przesławnej pamięci.
- Glébae adscriptus.** Przywiązany do gruntu, chłop, poddany; przen. nie mogący wydalić się z powodu obowiązków.
- Glória.** Chwała, świetność, wspaniałość, cześć.
- Glória in excélsis Déo!** Chwała Panu na wysokościach!
- Glóriam qui spréverit, véram habébit.** Kto pozardzi sławę, będzie miał pr wdziwą.
- Glória virtútum tamquam úmbrá séquitur.** Sława za cnotą (męstwem) jakby cień chodzi.
- Gradátim.** Krok za krokiem.
- Grádus.** Stopień, podwyższenie, na którym stoi stół i krzesło dla nauczyciela, sędziogo.
- Grádus ad Parnássum.** Stopień do Parnasu (siedziby Muz). Właśc. tytuł łacińskich książek podręcznych do wierszowania. Używa się najczęściej w znac. przenośnem.
- Grádus prohibitus.** Zakazany stopień (pokrewieństwa, który stanowi przeszkodę do zawarcia związków małżeńskich).
- Graeça fides, núlla fides.** Grecka wierność, żadna wierność (patrz: *fides Graeça...*)
- Graecum, est, non légitur.** także plur.: *Graeça sunt, non le-*
- gintur!* Dosł. To po grecku, tego się nie czyta, to nieczytelne! Przen. stosuje się do wszelkiej kwestyi nieznaney lub lekceważonej.
- Grátia grátiam párit.** Przychylność rodzi przychylność.
- Grátias agámus Déo!** Bogu niech będą dzički!
- Grátias ago.** Dziękuję.
- Grátis.** Daremnie.
- Grátis poénitet esse próbum.** Daremnie być uczciwym żal jest.
- Grátius ex ípso fónite bibúntur aquae.** Przyjemniej pić wodę ze samego źródła.
- Gráve senéctus est hominibus pónus.** Wielkim (dosł. ciężkim) ciężarem jest dla ludzi starość.
- Gravióra quaedam sunt remédia periculis.** Niektóre lekarstwa, środki zapobiegawcze są cięższe, przykryjsze, gorsze od niebezpieczeństwa (które mają usunąć).
- Gravíssimum est impérium consuetúdinis.** Najtwardszem jest panowanie przyzwyczajenia.
- Gula plúres, quam gládus perémit.** Gardło więcej zgubiło (ludzi), aniżeli miecz.
- Gutta cávat lápidem, consúmitur ánnulus úsu.** (Ov.). Kropla wydroża skałę, a pierścień niszczy się przez używanie.
- Gutta cávat lápidem non vi, sed saepe cadéndo.** Kropla wydrąza skałę nie siłą, lecz częstem spadaniem.
- Gutta fortúnae prae dólio sapiéntiae.** Kropla szczęścia więcej znaczy, aniżeli beczka mądrości.
- Gutturáles.** Spótgłoski gardłowe.

H.

H. w skróceniach:
Habet. Ma.

Hérba. Ziele.
Hómo. Człowiek.

H. a. = *hōc anno* } W tym roku.
= *hūius anni* }

Habeas corpus. Wyrażenie z ang. prawa. Najbardziej znanem jest w *Magna Charta* Zawarte w:

Habeas-Corpus-Acte, na podstawie którego każdy obywatel angielski nie może być uwięziony bez badania sądowego, które musi się odbyć w przeciągu 24. godzin.

Habeas tibi. Miej, zatrzymaj dla siebie, przypisz sobie sam to.

Habeat sibi. Niech ma, zatrzymaj dla siebie, niech sobie sam to przypisze.

Habemus confidentem reum. (Cic.). Mamy winowajcę przysnanego się, tj. nicma co długo zastanawiać się, gdyż wyrok zaraz można wydać.

Habemus Papam! Mamy Papieża! Okrzyk po dokonaniu wyboru papieża. Używa się także przy rozmaitych innych okolicznościach. Często ironicznie.

Habemus patriam! Już mamy ojczyznę!

Habemus effusis, albo **laxatis.** Rozpuścił się, zwolniwszy cugle.

Habent sua fata libelli. I książeczki mają swój los.

Habet confidentiam in ventre. (Plaut.). Ma śmiałość (odwagę) w żołądku (w brzuchu).

Habet et musca splenem. Także mucha ma śledzionę, tj. potrafi się gniewać, marudzić i t. p.

Habet salem. Ma sól, tj. jest dowcipny, uszczypliwy.

Habet suum venenum blanda oratio. (Syr.). Ma swoją truciznę schlebiająca mowa.

Habitus. Postać, postawa, odzież; przen. właściwość, usposobienie.

Habitus non facit monachum. Odzież nie czyni mnichem.

Hac itur ad astra. Tędy idzie się do gwiazd, tędy droga do sławy.

Haec a te non multum abludit imago. Ten obraz wcale do ciebie podobny.

Haec faciēda et illa non omitēda. Należy zrobić to, ale i tamtego nie pomijać.

Haec hactenus. Na teraz dotąd.

Haec non intēligo. Tego nie rozumiem, to jest dla mnie zagadką.

Haec summa fuit. Taka była suma. Taki był koniec tej piosnki.

Haereticis non est servanda fides. Kacerzom nie trzeba dotrzymać słowa.

Haeret lateri letalis arundo. (Veig.) Tkwi w boku śmiertelna strzała (= Strzała miłości).

Hanc veniam petimusque damusque vicissim. (Hor). Takich względów domagamy się i na odwrót dajemy (je innym).

Hannibal ad (falszywie ante) portas! Hannibal przed bramami (Rzymu)! Okrzyk trwogi Rzymian na wieść o zbliżaniu się Hannibala, stąd przen.: wróg się zbliża, jest niebezpieczeństwo.

Haruspex. Wróżbita.

Has poenas garrula lingua dedit. Taka dał karę (otrzymał karę) gadatliwy język.

Hastam abieci. Dość: rzuciłem włócznię, tj. straciłem odwagę, upadłem na duchu, opuściłem ręce.

Has vaticinationes eventus comprobavit. Te przepowiednie potwierdził wynik.

Haud curo. Nie troszczę się, to mnie nie obchodzi.

Haud passibus aequis. Nierównymi krokami. Tak postępuje ten, który zbyt cudzym wpływem ulega i t. p.

Haurit dolores. Wyczerpuje, doznaje boleści.

Haurit voluptates. Czerpie rozkosz.

Haurit ex ipso fonte. Czerpie z samego źródła.

Haurit ex vano. Czerpie z niepewnego źródła.

Haurio patéram. Wypróżniam, wypijam czarę.

Háve pia ánima! Bądź zdrowa, żyj błogo, pobożna duszo (napis na nagrobkach).

H. e. = hoc est. To jest, to znaczy.

Hébes. Tępy, niedołężny (umysłowo).

Héctora quis nósset, si félix Troía [fuisset?

Pública virtúti per mála fácta [via est. (Ov.).

Któż byłby znał Hektora, jeżeli Troja była szczęśliwa?

Z powodu nieszczęścia publicznego (= wojny trojańskiej) utarowała się droga dla męstwa, cnoty.

Héluo. Rozpustnik, marnotrawca, żarłok.

Hemicillus. Pół osła (wyraz obelżywy).

Herba. Ziele.

Herbárium. Zielnik.

Héredis flétus sub persona risus est. (Syr.) Płacz spadkobiercy jest udanym, maskowanym śmiechem.

Héres. Dziedzic, spadkobierca.

Héres ab intestáto albo legitimus.

Sp. bez testamentu, tj. prawny.

Héres ex ásse, albo universalis.

Uniwersalny spadkobierca.

Heréditas futura. Przyszłe dziedziczenie, przyszedł spadek.

Heréditas iácens. Nieobjęty, niepodjęty spadek.

Heu me infelicem! O ja nieszczęśliwy!

Heu mihi! non multum carmen honoris habet. Biada mi! nie wiele zaszytu przynosi wiersz (pieśń).

Heu! quam difficile est crimen

non prodere vultu! Biada! jak trudno nie zdradzić występku mina (twarzy)!

Heus iuvenes, monstrate viam! Dalejże, młodzieńcy, pokazujcie drogę!

Hexameter. Wiersz sześciostopowy.

Hg. = hydrargyrum. Żywe srebro.

Hiatus maxime deflendus. Luka bardzo ubolewania godna. Tak mówi się o niedotrzymanych obietnicach. Również ironicznie używa się przy rozmaitych innych okolicznościach.

Hic Abdéra. Tutaj Abdera (= głupota). Miasto w Tracji, znane z głupoty mieszkańców.

Hic cinis; ubique fama. Tutaj popiół; sława wszędzie. Napis na nagrobkach.

Hic esse et illic simul non possum. Tutaj być i tam równocześnie nie mogę.

Hic est, aut nusquam, quod quaerimus. Tutaj jest, albo nigdzie to, czego szukamy.

Hic et nunc. Tu i zaraz, natychmiast.

Hic et ubique (terrarum). Tutaj i wszędzie na ziemi.

Hic finis fandi (sit)! Tutaj koniec mowy niech będzie!

Hic funis nihil attraxit. Ta liniewka, sznurek (= wędka) niczego nie przyciągnęła. Plan, podstęp się nie udał.

Hic haeret aqua. W tem sek. W tem rzecz. Dość: tutaj tkwi, zatrzymuje się woda. Dalej nie idzie. Szkoda trudu.

Hic iacet. Tu leży. Napis na nagrobkach.

Hic iacet lepus. W tem sek, w tem rzecz, (dość: tu leży zajac).

Hic idem. Ten właśnie.

Hic labor est. Jest to praca.

Hic locus est, partes tibi se via findit in ambas. (Verg.) Tutaj jest miejsce, gdzie droga na dwie dzieli się części.

Hic niger est; (hunc tu, Romane, cave!) (Hor.) Ten czarny, zły, złośliwy jest; (strzeż się go Rzymianinie)!

Hic mulier. Kobieta energiczna, Herod baba. (dosł.: ten kobieta.)

Hic porci cœti ambulat Tutaj ugotowane chodzą wieprze.

Hic Rhodus, hic salta! Tutaj pokaz swoją sztukę! Dosł.: Tutaj Rodus, tutaj skacz!

Hic summa et ima. Tutaj rzeczy najwyższe i najniższe.

Hic vincendum, aut moriendum est. Tu wypada zwyciężyć, albo zginąć.

Hi in curribus et hi in equis. Ci na wozach, a owi na koniach.

Hinc illae lacrimae! Stąd owe łzy! To jest istotna przyczyna!

Hinc omne principium, huc refer exitum. (Hor.) Stąd początek wszystkiego, tam odnoś wynik.

Hinc te aufer! Wynoś się stąd!

Hinc totam infelix vulgatur fama per urbem. Stąd po całym mieście rozchodzi się nieszczęsna wieść.

Hirundines aestivo tempore praesto sunt; frigore pulsae recedunt. Ita falsi amici. Jaskółki są obecne w lecie; zimnem wypędzone odlatują. Tak i fałszywi przyjaciele.

Hirundo. Jaskółka.

His conditionibus. Pod tymi warunkami.

His diebus. W tych dniach.

His nunc praemium est, qui recta prava faciunt. Tym jest teraz nagroda, którzy proste krzywym czynią.

Historia (est) magistra vitae. Historia jest mistrzynią życia.

Historia naturalis. Historia naturalna.

Historia vitae magistra. Historia życia nauczycielka.

H. l. = hoc loco. W tem miejscu.

= huius loci. Tego miejsca.

H. l. q. c. = hora locoque consueto. O zwykłej godzinie i na zwykłym miejscu.

Hoc age! To czyn!

Hoc animo hauri. Weź to sobie do serca.

Hoc anno = H. a. W tym roku.

Hoc erat in more maiorum. To było w zwyczaju przodków. Taki był obyczaj przodków.

Hoc erat in votis. (Hor.) To właśnie było upragnione, pożądane dla mnie.

Hoc esse vivere bis, vita posse priore frui. (Mart.) To znaczy żyć dwa razy, używać życia poprzedniego.

Hoc loco = H. l. Na tem miejscu.

Hoc mense = h. m. W tym miesiącu.

Hoc opus est. To jest konieczne.

Hoc pretium ob stultitiam fero. Tę otrzymuję (mam) nagrodę za moją głupotę.

Hoc sensu = H. s. W tym zmyśle, znaczeniu.

Hoc tempore = h. t. W tym czasie.

Hoc volo, sic iubeo; (sit pro ratione voluntas.) (Iuven.) Tego chcę, tak rozkazuję; (zamiast powodu niech będzie woła.)

Hodie fac, quod eras fieri debet. Zrób dzisiaj, co masz zrobić jutro.

Hodie mihi, eras tibi. Dziś mnie, jutro tobie.

Hodierno die. W dzisiejszym dniu.

Hodieque. I dziś jeszcze, do dnia dzisiejszego.

Hodie quoque. Jeszcze teraz.

Homicida. Meżobójca.

Homicidium. Meżobójstwo, morderstwo.

Homicidium dolosum. Skrytobójcze morderstwo.

Homicidium necessarium. Zabójstwo z konieczności, np. we własnej obronie.

Hominem experiri multa paupertas iubet. Ubóstwo zmusza człowieka wiele doświadczyć.

Hominem non odi, sed eius vitia. Nie człowieka nienawidzę, lecz jego błędy.

Hominem te esse memento. Pamiętaj, że jesteś człowiekiem.

Homines amplius oculis, quam auribus erudent: longum iter est per praeccepta, breve et efficax per exempla. (Sen.). Ludzie więcej wierzą oczom, aniżeli uszom: długa droga przez przepisy, krótka zaś i skuteczna przez przykłady.

Homines, dum docent, discunt. Ludzie ucząc, uczą się.

Homines fortuna magis, quam culpa calamitōsi. Ludzie od losu więcej, aniżeli z winy wystawieni są na nieszczęścia.

Homines hominibus plurimum prosunt et obsunt. Ludzie ludziom najczęściej pomagają i szkodzą.

Homines nihil agendo discunt male agere. Ludzie przez „nie nierobienie“, uczą się źle robić. Próznowanie jest matką występków.

Homines, quo plura habent, eo ampliora cupiunt. Im więcej ludzie mają, tem więcej pożądają.

Homini cum Deo similitudo est. Człowiek ma pewne podobieństwo z Bogiem.

Homini necesse est mori. Człowiek musi umrzeć.

Hominis est errare, insipientis perseverare. Ludzka jest rzeczą błędzić, głupca (oznaka) trwać (w błędzie).

Hominis mores naturam ex corpore, oculis, vultu, fronte percipiuntur. Obyczaje i przyrodę człowieka poznaje się z jego ciała, oczu, twarzy, czoła.

Hominum mens discendo alitur et cogitando. Umysł ludzki karmi się nauką i rozmyślaniem.

Homo. Człowiek.

Homo de plebe. Człowiek z ludu.

Homo eruditus. Uczony człowiek.

Homo homini aut deus aut lupus. Człowiek człowiekowi albo bogiem albo wilkiem. Często: *homo homini lupus.* (Plaut.).

Homo multi consilii et optimi. Człowiek mający wiele i najlepszych rad.

Homo novus. Człowiek nowy, tj. z plebejskiej rodziny, z ludu. Także: dorobkiewicz, parweniusz.

Homo propōnit, Deus dispōnit. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi. Dosł. człowiek układa sobie, Bóg rozkłada.

Homo sapiens. Człowiek mądry, obdarzony rozumem (oznaczenie człowieka w histor. natur.)

Homo sine religione, sicut equus sine freno. Człowiek bez religii jest jak koń bez uzdy.

Homo sit homini deus. Człowiek niech będzie bogiem dla człowieka.

Homo solus aut deus aut daemon. Sam człowiek jest albo bogiem albo demonem.

Homo sum: humani nihil a me alienum puto. (Per.) Człowiekiem jestem: nie ludzkiego nie jest mi obcem (obojetnem).

Homo tóties moritur, quoties amittit suos. (Syr.) Człowiek tyle razy umiera, ile razy traci swoich.

Homo trium litterarum. (Plaut.) Dosł.: człowiek o trzech literach, tj. *f-u-r* = złodziej.

Homunculi quanti sunt! cum recogito. (Plaut.) Iluż to jest człowieczków! gdy zastanawiam się.

Homunculus i homuncio. Człowieczek, człeczyna (w dodatkiem i njemnem znaczeniu).

Honesta mors turpi vita potior. (Tac.) Zaszczytna śmierć lepsza jest od hanbiącego, haniebnego życia.

Honesta vita est beata. Zaszczytne życie jest szczęśliwe.

Honeste. Zaszczytnie, okazale, su- to, gościnnie, godnie, przyzwoi- cie, uczciwie.

Honestum. Uczciwość, cnota.

Honestum funus. Okazały pogrzeb.

Honestum non est semper, quod licet. Nie zawsze zaszczytne jest to, co jest dozwolonem.

Honestus vir. Czcigodny, znako- mity człowiek.

Honoratus. Zaszczyczony godno- ściami.

Honores mutant mores, sed raro in meliores. Zaszczyty zmieniają obyczaje (człowieka), ale rzadko na lepsze

Honor est praemium virtutis. Cześć jest nagrodą cnoty.

Honoris causa. Dla zaszczyty.

Honos alit artes. Zaszczyt żywi sztuki. Sztuka potrzebuje uzna- nia.

Honus habet onus. Godność na- kłada ciężar.

Hora locoque consueto. Godzina i miejsce jak zwykle.

Horae canonicae. Stałe godziny, przeznaczone na odmawianie

przez kapłanów pewnych prze- pisanych modlitw, stąd: stała godzina powrotu do domu, je- dzenia itd.

Hora, locus faciunt, quod fures non sua tollunt. Godzina, miej- sce sprawiają, że złodzieje nie swoje unoszą.

Hora ruit. Godzina, czas upływa, leci.

Horréndum. Rzecz straszna, okro- pność.

Horribile dictu... visu. Strasznie powiedzieć... patrzeć.

Horrisónus. Straszliwie brzmiały.

Horrór. Dreszcz, drzenie, strach, zgroza, okropność.

Horrór vacui. Obawa próżni, Wstręt przed próżnią. Przyroda rzekomo nie znosi pustej przestrzeni.

Hos ego versuculos feci, tulit alter honores. (Verg.). Te wierszyki ja uczyniłam, inny odniósł zaszczyty za to.

Hospes-hóstis. Cudzoziemiec, - to nieprzyjaciel.

Hospitaliter. Ludzko, gościnnie.

Hósti fróntem, péctus amíco. Nieprzyjacielowi czoło, pierś przyjacielowi.

Hostilia. Kroki nieprzyjacielskie.

Hósti non sólum dánda vía fu- giéndi, sed étiam muniénda. Wrogowi nie tylko trzeba dać (ułatwić) drogę do ucieczki, lecz nawet zabezpieczyć ją.

Hóstis ádest! Wróg jest tutaj!

Hóstis est úxor invíta. (Plaut.) Wróg jest niechętną (tj. zmuszo- ną do zamążpójścia) żoną.

Huc malórum véntum est. Do tego stopnia nieszczęście doszło.

Húius ánni = h. a. Tego roku.

Húius lóci = h. l. Tego miejsca.

Húius ménsis = h. m. Tego mie- siąca.

Humana non sunt turpia. Co ludzkie nie hańbi, nie szpeci.

Humanum amare est, humanum autem ignoscere. (Plaut.). Ludzką jest rzeczą kochać, ludzką też przebaczać.

Humanum est errare. Ludzką jest rzeczą błędzić.

Humilibus parentibus ortus. Po-

chodzący od rodziców niskiego stanu.

Humilitas. Nizkość rodu.

Humiliter. Biednie, ubogo; także: podle użyczenie.

Humus. Ziemia urodzajna.

Hydraulicum horologium. Zegar wodny.

I.

I. = Imperator. Cesarz.

I. = in. W.

Iacta est alea. Patrz: *alea iacta est.*

Iam finis erat. Już był koniec.

Iamque non pugna, sed caedes erat. I już nie była to bitwa, lecz zabijanie, rzeź.

Iamque quiescebant voces hominumque canumque. (Ov.). I już ucichły były głosy i ludzi i psów.

Iam satis. Już dosyć.

Iam verterat fortuna. Już się odmieniło szczęście.

Ianua lethi. Brama śmierci.

Ianuis clausis. Przy zamkniętych drzwiach.

Ianuarius. Styczeń.

I. C. = Iesus Christus.

Ianus. Bóg Rzymian przedstawiany z dwoma twarzami, zwróconymi w dwie strony świata. Bóg czasu i pokoju. Świątynię jego w Rzymie otwierano w czasie wojny, a zamykano w czasie pokoju.

Ibis, redibis, non morieris in bello. Pójdiesz, powrócisz, nie zginiesz na wojnie.

Ib., ibid. = ibidem. Tamże, w tem samym miejscu, w temże dziele i t. p.

Ibi patria, ubi bene. Tam ojczyzna, gdzie dobrze.

Ictus. Uderzenie, przycisk wierszowy.

ictus gratusus. Cios łaskawy, ostatni, śmiertelny.

Id demum est homini turpe, quod meruit pati. To dopiero jest haniebnem dla człowieka, co zaśłużył cierpieć.

Idem. Ten sam, to samo, podobnie.

Idem Accio, quod Titio ius esto. To samo prawo niech będzie dla Akeyusza, co dla Ticyusza, tj. równe prawo dla wszystkich.

Idem per idem. To samo przez to samo, tj. podobne podobnem objaśniać i t. p.

Idem quod skrót. *i. q.* To samo co.

Idem velle, atque idem nolle, ea demum est firma amicitia. (Sall.). To samo chcieć i tego samego nie chcieć, to dopiero jest silną przyjaźnią.

Id est, skr. *i. e.* To jest, to znaczy.

Id facere laus est, quod decet, non quod licet. (Sen.). To czynić jest chwale, co godzi się, nie to, co można.

I. e. = id est. To jest, to znaczy. **Ieiunus raro stomachus vulgaris temuit.** Głodny żałądek rzadko pogardza zwykłymi rzeczami.

Iesum habemus socium. Jezusa mamy za sprzymierzeńca.

Iesus hortator sanctorum. Jezus nauczyciel (dosł.: napominający) świętych.

Iésus hóminum salvátor. Jezus zbawiciel ludzi.

Iesus Nasarénus Rex Iudaeórum. Jezus nazareński król Żydów. Patrz. I. N. R. I. (napis na krzyżu).

Igitur. Przeto, otóż, a zatem.

Ignavia córpus hébetat, labor firmat. Gnuśność osłabia ciało, praca wzmacnia.

Ignávis sémpér fériae sunt. Leniwym gnuśnym zawsze są dni świąteczne, wolne od pracy, tj. zawsze: mają powód do leniuchowania.

Ignávus sérvos réctor facit esse prótervos. Leniwy dozorca sprawia, że niewolnicy są zuchwali.

Ignem igne incitáre. Ogień ogniem podsycać. Oliwy do ognia dolewać.

Igné quid utilíus? Co jest pożyteczniejszego od ognia?

Igni et férro. Ogniem i mieczem.

Ignorámus. Nie wiemy.

Ignorámus et ignorábimus. Nie wiemy i nie będziemy wiedzieć.

Ignorántia. Nieświadomość, niezajomość.

Ignorántia facti excúsat. Niewiedomość czynu uniewinnia.

Ignorántia iúris nócet. Niezajomość prawa szkodzi (choćby dlatego, że niezajomość prawa nie uniewinnia nikogo).

Ignorántia iúris, quod quisque tenétur scíre, néminem excúsat. Niezajomość prawa, które każdy obowiązany jest wiedzieć, nie uniewinnia nikogo.

Ignorántia non excúsat légem. Nieświadomość nie uniewinnia prawa, tj. nie stanowi powodu do uniewinnienia wobec prawa.

Ignóscas áliis múlta, níhil tibi. Przebaczaj innym wiele, nie sobie.

Ignóscito sémpér álteri, núquam

tibi. Przebaczaj zawsze drugiemu, nigdy sobie.

Ignóti núlla cupidó. Nieznanego (= czego nieznamy) żadna żądza, tj. nie pożądamy tego, o czym nie mamy świadomości, co nam jest nieznanem.

Ignótum per ignótum. Nieznane przez nieznanne, nieznanem (np. objaśniać).

Ignótus. Nieznany.

I. H. S. W skróceniu tem znaczy: In hoc salus. W tem zbawienie.

Iis fidem habemus, quos plus intellégere quam nos arbitramur. Do tych mamy zaufanie, którzy, jak sądzimy, więcej od nas umieją.

Ilaeos íntra múros peccátur et éxtra. (Hor.). Wewnątrz trojańskich murów popełnia się błędy i zewnątrz. Przen.: jedna i druga strona błędzi.

Ilias post Homérum. Iliada po Homerze. Przen.: to jest zbytne, niepotrzebne, mian. o tyle, iż nikt w tym względzie Homerowi nie dorówna.

Ilias malórum. (Cała) Iliada nie-szczęść, kłopotów, wypadków. Porównanie wzięte stąd, że w Iliadzie na każdym prawie kroku spotykamy zabójstwa i różne inne nieszczęśliwe wypadki.

Illa dólet vére, quae sínc téste dólet. Ta boleje prawdziwie, która bez świadka boleje. Aluzya do kobiet, które nawet żalem lubią się popisywać.

Illata. Wniesione, stąd: posag, wyprawa.

Ille cruce[m] scéleris pretj[um] túlit, hic diádema. (Iuv.) Ów krzyż za zbrodnię w nagrodę poniósł, ten zaś diadem.

Illegítima filia. Nieprawego łoża, nieślubna córka.

- Illegitimi tóri.** Nieprawego łoża (dzieci).
- Illegitimus filius.** Nieślubny syn.
- Ille hódie et égo eras.** Ów dzisiaj a ja jutro.
- Ille terrarum mihi praeter ómnes Angulus ridet.** (Hor.). Ten zakątek uśmiecha mi się przedwszystkiem.
- Illicita res.** Rzecz niedozwolona.
- Illicite.** W sposób niedozwolony, zakazany.
- Illico.** Zaraz, natychmiast, na miejscu, z miejsca.
- Illic inter sese magna vi brachia tollunt.** Owi między sobą z ogromną siłą podnoszą ramiona.
- Illo ipso die.** Właśnie w tym samym dniu.
- Illótis manibus.** Z niemytemi, brudnymi rękami. Przen.: nieprzygotowanie.
- Illud amicitiae sanctum et venerabile nomen.** (Ov.). Owo święte i czcigodne imię przyjaźni.
- Illud iucundum nihil agere.** Owo przyjemne „nie nie robić“.
- Illustrissime!** Najdostojniejszy, najprzewielebniejszy!
- Imago.** Obraz, wizerunek, postać, owad zupełnie wykształcony.
- Imbrem in cribrum gérere.** Lać wodę na przetak.
- Imitator.** Naśladowca.
- Immaculata.** Niepokalana.
- Immaculata conceptio.** Niepokalane poczęcie (N. P. M.).
- Immaturitas.** Niedojrzałość.
- Immensum gloria calear habet.** Słowa ma niezmierną ostrogę, bodziec.
- Immensus.** Niezmierzony, niezmierny.
- Immerito.** Niezasłużenie, niezmiernie.
- Immobilis (bona).** Nieruchomości.
- Immódice.** Nieumiarkowanie.
- Immortalia ne spères monet áunus et álumum,**
Quae rápit hóra diem. (Hor.). Nie spodziewaj się nic niesmiertelnego, tak napomina rok i godzina, która porywa żywioły dzień.
- Immunitas.** Uwolnienie od posług publicznych, podatków i t. p.
- Imp.** w skróc.:
- Impar.** Nierówny.
- Impari Marte.** W nierównej walce. Mars, bóg wojny, stąd przen. walka.
- Imparitas status.** Nierówność stanu.
- Impedimentum, l. m. impedi-
ménta.** Przeszkoda, przeszkody.
- Impedimentum canonicum.** Kościelno-prawna przeszkoda.
- Impensae necessariae.** Konieczne wydatki.
- Impensae útiles.** Pożyteczne wydatki.
- Imperare sibi máximum imperium est.** Rozkazywać sobie jest największem dowództwem, panowaniem, władzą rozkazywania.
- Imperat aut sérvit collécta pecúnia cuique.** (Hor.). Rozkazuje albo służy nagromadzony pieniądz każdemu.
- Imperátivus.** Patrz Imp.
- Imperativus.** Tryb rozkazujący.
- Imperator.** Cesarz.
- Imperfectum.** Czas przeszły niedokonany.
- Imperium.** Państwo.
- Imperium in imperio.** Państwo w państwie (np. władza poszczególnych magnatów w Polsce).
- Imperium summum.** Najwyższa władza, naczelne dowództwo.
- Impersonalia (verba).** Nieosobowe (słowa).
- Impersonaliter.** Nie osobiście, nie we własnej osobie.

Impie. Bezbożnie.

Impos animi. Upośledzony na umyśle.

Imprimatur. Niech będzie drukowane, wolno drukować (pozwolenie władzy duchownej na druk książek treści religijnej).

Improvisus casus. Niespodziany, nieprzewidziany wypadek.

Imprudenter. Nieroztropnie.

Impune. Bezkarne.

In absentia. W nieobecności.

In actu. W działaniu, podczas czynności.

In aëre piscari; in mare venari. W powietrzu ryby łowić; na morzu polować.

In aeternum. Na wieki.

In aliud quendam orbem delatus sibi videbatur. Wydawało mu się, że w jakiś inny świat został przeniesiony.

In ambiguo. Wątpliwie, w niepewności, wątpliwości.

In angustiis. W cieśninie, w konieczności, z konieczności.

In annum sequentem. Na następny rok.

In antecessum. Naprzód.

In aqua scribis. Na wodzie piszesz.

In arena aedificas. Na piasku budujesz.

In armis. Pod bronią, uzbrojony.

In articulo mortis. W chwili śmierci, w skrajnem niebezpieczeństwie.

In audaces non est audacia tuta. Śmiałość nie jest bezpieczna wobec śmiałych.

In balneis salus. W kąpielach zbawienie.

In barbam. W brodę, w twarz, w oczy (np. coś powiedzieć).

In brevi. W krótkości, w krótkim czasie.

In calculo. W rachunku, w obliczeniu.

In capita. Według głów, osób.

In capite. W głowie, na czele, w rozdziale.

In casum. Na wypadek.

In casum necessitatis. W koniecznym wypadku, na wypadek konieczności.

In casu. W wypadku.

In cauda venenum. W ogonie truczna, tj. złe skutki dopiero się okażą i t. p.

Incaute. Nieostrożnie.

Inceptio est amantium, haud amantium. Zaczynanie to jest szalonych nie kochających.

Incerti sunt exitus belli. Niepewne są wyniki wojny.

Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim. (Verg.) Wpada na Scyllę, kto chce uniknąć Charybdy.-Z deszczu pod rynnę.

In circa. Około, w przybliżeniu.

Inclusive. Włącznie.

In coelo quies. W niebie pokój.

In communi. Wspólnie.

In concreto. W oznaczonym wypadku, w istocie, w samej rzeczy.

In consessu. Na posiedzeniu.

In conspectu omnium. W oczach, wobec wszystkich.

Incontinentia seminis. Upływ nasienia (choroba).

In continuo. Bez przerwy, nieprzerwanie, w dalszym ciągu.

In contrarium. Przeciwnie.

In contumaciam. Zaoczne skazanie (z powodu niestawiennictwa przed sądem).

In corpore. Wszyscy razem.

In corpore sano mens sana. W zdrowem ciele, zdrowy duch.

Patrz: *Orandumst etc.*

Incredibile dictu. Nie do uwierzenia powiedzieć, gdy powiem.

In crudo. W stanie surowym.

In cunctis domina pecunia est.

We wszystkim panią jest pieniądz.

Incūrvat genu senectus. Zgina kolano starość.

I. N. D. = In nomine Dei.

W imieniu Boga.

Ind. albo indicat. = indicativus.

Tryb oznajmujący.

Indeclinabilia. Części mowy nieodmienne.

Indefinitum. Rzecz nieokreślona.

Inde irae et lacrimae! Stąd dasy i łzy! To jest przyczyna dasów i łez!

In Deo consilium. U Boga jest rada.

In deposito. W przechowaniu.

Index librorum prohibitorum.

Wykaz, spis książek zakazanych.

Index rerum. Spis rzeczy.

Indicativus. Patrz *ind.*

Indicia facti. Ślady spełnionego czynu.

Indicta causa. Nie zbadawszy sprawy, bez przesłuchania.

Indictum sit. Niech będzie zakazane, zabrania się.

Indigne vivit, per quem non vivit alter. Haniebnie żyje, przez którego nie żyje drugi.

Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus. (Hor.) Gniewa mię, ilekroć śpi dobry Homer.

Indignum! O hańbo!

Indirecte. Nie wprost, pośrednio.

In dorso, także: **in tergo.** Na odwrotnej stronie dokumentu.

In dubiis lenius. W razie wątpliwości łagodniej (np. sądzić, karać).

In dubio. W wątpliwości, wątpliwie.

In dulci iúbilo. W słodkiej radości.

In duplo. Podwójnie.

Industriae nil impossibile. Dla

pilności, gorliwości (niema) nie niemożliwego.

In eadem re utilitas et turpitudó esse non pótest. W tej samej rzeczy nie może być pożytek i hańba. To samo nie może być pożytecznem i szpetnem.

Inédita. Dzieła niewydane.

In effigie. W obrazie, wizerunku.

In éo (táli) tempore. W tem (przykrem) położeniu. (dosł.: czasie).

Inest et fórmicae sua bilis. Także mrówka ma w sobie żółć.

Inest sua grátia parvis. Także małe rzeczy mają swój urok.

In excelsis. Na wysokościach.

In extenso. W całej rozciągłości, dokładnie, w całości.

In extrémis. W ostateczności, na końcu, u schyłku.

In factó. W istocie, rzeczywiście.

Infámia notátus. Napiętnowany infamią, uznany za człowieka bez czci.

Infámis. Ostawiony, bez czci, zhańbiony.

Infándum regina iúbes renovare dolórem. (Verg.) Niewymowny, królowo, rozkazujesz ból odnawiać.

Infantes, pérhíbent, et stúltos dícere véra. Dzieci, powiadają, i głupcy mówią prawdę.

In favórem. Na korzyść.

Infélix. Nieszczęśliwy.

Infelíciter. Nieszczęśliwie.

Inférius testaméntum. Ostatni testament.

In fidem. Do poświadczenia za zgodność.

Influa. Najniższa klasa.

Inflmus. Uczeń najniższej klasy, żak.

Infinitivus. Wyraz bezokoliczny.

In (scil. delicto) flagránti. Na gorącym uczynku.

In flammam flammás, in máre

- fūdis āquas.** Do płomienia dolewasz (dodajesz) płomienia, do morza wody.
- In flōribus.** W kwiatach, rozkwicie, dobrym bycie.
- In folio.** Format arkuszowy papieru lub książki.
- In fōrma consuēta.** W zwykłej formie.
- In fōrma pāuperis.** W formie ubogiego, tj. bez kosztów (np. uwolnienie od stempli w procesach, i t. p.).
- Infra dignitatē.** Niżej godności.
- In frāudem lēgis.** Z obejściem prawa.
- In fūga foēda mors est, in vietōria gloriōsa.** (Cic.). W ucieczce śmierć haniebna, w zwycięstwie zaszczytna.
- In fūdo.** W więzieniu.
- In futūram rēi memoriā.** Ku przyszłej pamięci rzeczy.
- In futūro.** W przyszłości.
- In futūrum.** Na przyszłość.
- Ingeniōrum eos aemulatio.** Osiłką (dla) talentów (jest) rywalizacya.
- Ingenium.** Zdolność wrodzona, bystrość umysłu, spryt.
- Ingenium acūtum.** Bystra głowa.
- Ingenium eius haud absurdum est.** On jest utalentowany.
- Ingenium mala saepe movent.** Nieszczęścia, dolegliwości wzbudzają często talent, dodają bodźca zdolności.
- Ingenium res adversae nudare solent, celare secundae.** Prze ciwności odsłaniają zwykle talent, pomysłność ukrywa go.
- Ingenium stūpidum.** Ograniczona, tępa głowa.
- Ingens telum necessitas.** (Sen.). Odmowną bronią jest konieczność.
- Ingenuas didicisse fideliter artes Emollit mores, nec sinit esse feros.** (Ov.). Wierność wyczerpie
- się szlachetnych (wolnych) sztuk łagodzi obyczaje i nie pozwala im być dzikimi, surowymi.
- In gratia esse.** Być w łasce.
- In gratiam.** Przez wzgląd, życzliwość.
- Ingrātis servire nefas.** Niewdzięcznym służyć niegodziwa jest.
- Ingrātus unus Omnibus miseris nocet.** Jeden niewdzięcznik szkodzi wszystkim biednym.
- In grēio.** Razem, wspólnie.
- In hoc casu.** W tym wypadku.
- In honorem.** Ku czci, na chwałę.
- In hoc signo vinces.** Pod tym znakiem zwyciężysz. Napis na krzyżu, który miał ujrzeć cesarz Konstanty przed walną bitwą z Maxencyuszem.
- In horas.** Co godzina.
- In illo tempore.** W owym czasie.
- In infinitum.** W nieskończoność.
- Iniquissimam pacem iustissimo bello antefero.** (Cic.). Najniekorzystniejszy pokój nad niesprawiedliwszą wojną przenoszę.
- Iniuria iniuriā cohibere licet.** Krzywdą krzywdę powstrzymać wolno jest.
- Iniuria realis.** Czynna zniewaga.
- Iniuriarum qui facturus est, iam facit.** (Sen.). Kto ma zamiar wyrządzić krzywdę, już ją wyrządza.
- Iniuriarum remedium est oblivio.** Lekarstwem na krzywdy jest zapomnienie.
- Iniuria verbalis.** Słowna zniewaga.
- Iniūssu.** Bez rozkazu.
- In limine.** Na progu, na początku.
- In loco.** Na miejscu, w stosownem miejscu.
- In loco parentis.** Zamiast rodzica.
- In magnis et voluisse sat est.** W wielkich rzeczach już „chcieć“ wystarcza.

- In maiórem Déi glóriam.** Na większa chwale Boga.
- In mánu.** W ręce.
- In márgine.** Na brzegu, na marginesie (np. zeszytu, książki).
- In mári áquam quaéris.** W morzu szuka wody.
- In médiis res.** W środek rzeczy, od razu do rzeczy, bez wstępu, bez gadania.
- In médio.** W środku.
- In médio stat virtus.** W środku stoi cnota. Miara we wszystkim najlepsza.
- In memoriám.** Ku pamięci.
- In mínimo.** W najmniejszym, najmniej, przynajmniej.
- In mínus.** Na mniej, na obniżenie (np. ceny).
- In monéndo sapiunt omnes.** W nąpominaniu wszyscy jesteście mądrzy. Rozkazywać każdy mądry.
- In móra.** W zwłóce.
- In natúra.** W naturze, w naturalnej postaci, w nagiej rzeczywistości.
- In naturalibus.** W stanie natury, nago.
- In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas.** W potrzebie jedność, w rzeczach wątpliwych wólność (swoboda), we wszystkim miłość. (Słowa nieznanego bliżej teologa z XVII. wieku).
- In nómine Domini incipit ómne málum.** W imieniu Pana zaczyna się wszelkie nieszczęście. W średnich wiekach zaczynały się od tych słów rozmaite pisemne rozporządzenia możnych, które naturalnie były ciężarem dla podwładnych.
- In nóva fert ánimus mutatas dicere formas corpora.** W nowe ciała (postacie) przemienione
- (pierwotne) kształty opiewać, duch mię pobudza. Początek „Metamorfoz“ Owidyusza.
- In nubibus.** W chmurach.
- In núce.** W orzechu, przen. w krótkości, w krótkim streszczeniu, i t. p.
- In obscuro.** W ciemności, skrycie.
- In octavo.** W ósemce (format arkusza złożonego na 8 części).
- In ómnem événtum.** Na wszelki wypadek.
- In ómne témpus.** Po wszystek czas.
- In ómnia parátus.** Na wszystko przygotowany.
- In ómnibus áliquid, in toto nihil.** We wszystkim coś, w całości nic.
- In óptima forma.** W najlepszej formie.
- In páce.** W pokoju.
- In páce leones, in praélio cervi.** W pokoju lwy (są lwami), w walce jelenie.
- In pártibus infidélium.** W prowincjach niewiernych (pogańskich). Tytuł nadawany biskupom-sufraganom, których diecezje są dziś w posiadaniu niewiernych.
- In pátria natus non est prophéta vocatus.** W ojczyźnie urodzony nie nazywa się prorokiem, tj. w ojczyźnie nikt nie jest prorokiem, gdyż zwykle go nie słuchają.
- In perpétuam réi memoriám.** Ku wiecznej pamięci rzeczy.
- In persóna.** Osobiście.
- In plus úsus.** Na pobożne użytki.
- In pléno.** W komplecie, w jednym gronie.
- In plus.** Na więcej, na zwyżkę.
- In pontificálibus.** W kapłańskich szatach.
- In pórtum navigáre.** Do przystani żeglować, tj. ująć niebezpieczeństwa.

In poténtia. W możności.
 In potestate. W mocy, w rękach.
 In praesentia. W teraźniejszości.
 In praesenti casu. W obecnym wypadku.
 In praxi. W praktyce.
 In pristinum statum. Do pierwotnego stanu.
 In promptu. W pogotowiu, pod ręką, na oczekaniu.
 In propria persona. We własnej osobie.
 In publico. Publicznie.
 In puncto sexti (mandati). Co dotyczy 6. przykazania).
 In puris naturalibus. W stanie zupełnie naturalnym, całkiem nago.
 In quantum. O ile.
 In quarto. W formie arkusza złożonego na 4 części.
 In re. W rzeczy.
 In rebus dubiis plurimi est audacia. W rzeczach wątpliwych, niepewnych, bardzo wiele może śmiałość, śmiały czyn.
 In regula. Z reguły.
 In rerum natura. W naturze, istocie, rzeczy.
 I. N. R. I. Patrz *Iesus etc.*
 In saecula saeculorum. Na wieki wieków.
 In saltu uno duos capros capere. W jednym skoku dwa dziki schwytać.
 In salvo. W bezpieczeństwie.
 Insanae mentis. Obłąkany.
 Insania. Obłąd.
 In sedecimo. W szesnastce.
 In silvam ne ligna feras. (Hor.). Nie noś drewna do lasu.
 Insuperantibus est dicere: „Non putarem“. Głupiego (znamieniem) jest mówić: „Nie sądziłem“.
 In situ. W położeniu.
 In spe. W nadziei.
 I. N. S. T. In nomine sanctae

Trinitatis. W imieniu świętej Trójcy.
 In statu nascendi. W stanie rodzenia się, powstawania.
 In statu quo ante. W tym stanie, co przedtem.
 Instar omnium. Jak wszyscy.
 In succum et sanguinem. W sok i krew.
 In summa. Razem, wogóle.
 In summo gradu. W najwyższym stopniu.
 In suspensio. W zawieszeniu (np. jest jakaś sprawa).
 In tali (hoc) tempore. Wśród takich okoliczności.
 In te, Domine, speravi. W tobie Panie, pokładałem nadzieję.
 Integer vitae, scelerisque purus. W życiu uczciwy i czysty od wykroczenia.
 Integra mens angustissima possessio. Uczciwy umysł jest najszacowniejszą posiadłością.
 In tempestate securitas. Podczas burzy niebezpieczeństwo.
 Intempestive. Nie w porę (np. coś się mówi, stosuje).
 In tempore. W właściwym czasie.
 In tempore oportuno. W czasie stosownym.
 In tenebris. W ciemności.
 Inter absentes. Między nieobecnyimi.
 Inter alia. Między innymi.
 Inter amicos omnium rerum communitas. Między przyjaciółmi powinna być wspólność wszystkiego.
 Inter arma silent leges. (Cic.). Wśród zbroi (= w czasie wojny) milczą prawa.
 Intercalaris annus. Rok przestępny.
 Inter canem et lupum. Między psem a wilkiem, tj. wieczorem

- (gdyż wtedy spuszcza się psy, a wilki wychodzą na żer).
- Intercedēdo.** Przez wstawienie się, polecenie.
- Interdictio aquae et ignis.** Zabronienie wody i ognia (ostrzejszy rodzaj banicyi).
- Interdictio intrōitus in ecclesiam.** Zakaz wstępu do kościoła.
- Inter duōbus litigantibus tertius gaudet.** Między dwoma spór prowadzającymi trzeci cieszy się, tj. odnosi korzyść. (Idzie dwóch się kłóci, trzeci korzysta).
- Interiectio.** Wykrzyknik.
- Interim fit aliquid.** Tymczasem stanie się coś, zmieniają się okoliczności.
- Inter iocos et seria.** Wśród żartów i rzeczy poważnych.
- Inter malleum et incudem.** Między młotem a kowadłem.
- Inter máxima vitia, nullum est frequentius, quam ingrati animi.** Między największymi błędami, żaden nie zdarza się częściej od niewdzięczności.
- Inter nos.** Między nami. W cztery oczy.
- Inter os et offam.** Między ustami a kaskiem. Między ustami a brzegiem puharu. W krótkim czasie wiele zmian może nastąpić.
- Inter parietes.** Między ścianami, tj. w tajemnicy.
- Inter pocula.** Przy kielichach, tj. podczas picia, przy winie, i t. p.
- Inter pueros senex.** Między chłopcami starzec (o tym, który rozumem, doświadczeniem i t. p. przymiotami odznacza się w swem kole).
- Interrēgnum.** Bezkrólewie.
- In terrōrem.** Na postrach.
- Interrex.** Miedzykról, tj. sprawujący rząd podczas bezkrólewia.
- Inter spem et metum.** Między nadzieją a bojaźnią.
- Inter utrumque tēne.** Trzymaj się środka.
- Intestatus.** Patrz *ab intestato*.
- In toto.** W całości, zupełnie.
- Intra biduum.** W przeciągu dwóch dni.
- Intra muros.** Wewnątrz murów (miasta), tj. u siebie.
- Intra muros peccatur et extra.** Wewnątrz murów grzeszy się, błądzi się, i zewnątrz (= wszędzie).
- Intra parietes privatos.** Wśród ścian prywatnych, tj. w tajemnicy.
- In trinitate robur.** W trójcy, (trójprzymierzu) siła.
- In triplo.** Potrójnie (np. napisać coś).
- Intrōite! Wejździe!**
- Intrōite, nam et hic dii sunt!** Wejździe, albowiem i tutaj są bogowie. Żartem mówi się w pewnych okolicznościach *dēae* (boginie).
- Intus et in cute te novi.** Wewnątrz i na skórze (zewnątrz) znam cię.
- In tyrannos.** Przeciw tyranom.
- In ultimis.** Między ostatnimi.
- In unoquoque virorum bonorum habitat deus.** (Sen.). W Każdym z dobrych ludzi mieszka bóg.
- In usu.** W użyciu, zwykle.
- In usum.** Dla użytku.
- In usum delptini.** Patrz *ad usum*.
- Inutile terrae pondus.** Nieużyteczny ciężar ziemi (o ludziach pedzających beczynnje żywot, itp.)
- Inv. = invenit.** Wynałazł (na miedziorytach obok nazwiska mistrza).
- Invēni portum.** Spes et Fortuna
[valēte;
Sat me Iusistis, lūdite nunc
[alios.

- Znalazłem przystań, żegnajcie mi, Nadziejo i Fortuno;
Dosyć byłem waszą igraszką, teraz bawcie innych.
- Invenit interdum caeca columba pisum.** Znajduje czasem (i) ślepy gołąb ziarno grochu. I ślepej kurze trafi się ziarno.
- In verba magistri iurare.** Przysięgać na słowa mistrza, nauczyciela, tj. ślepo wierzyć jego słowom.
- In verbis simus faciles, modo conveniamus in re.** W słowach bądźmy skłonni (do ustępstw), bylebyśmy się tylko w rzeczy samej zgodzili.
- In verbo.** W słowie.
- In via iuris.** Na drodze prawa.
- In vicem.** Na przemian.
- Invidus alterius macrescit rebus opimis.** (Hor.). Zazdrośny chudnie z powodu tłustych rzeczy drugiego.
- In vili veste nemo tractat honeste.** Nikt nie szanuje człowieka w lichej odzieży. Jak cię widzą, tak cię piszą.
- In vim.** Siłą, mocą.
- In vino veritas.** W winie prawda.
- locosa.** Rzeczy śmieczne, żarty, farsy.
- I. O. M. = Iuppiter Optimus Maximus.** Jowisz najlepszy, największy.
- lōvis omnia plena.** Wszystko pełne Jowisza. Bóg jest wszędzie.
- Ipsa virtus sibi met pulcherrima merces.** Cnota sama dla siebie jest najpiękniejszą nagrodą.
- Ipsē dixit.** On sam to powiedział.
- Ipsē fecit.** Sam to zrobił.
- Ipsē semet canit.** Sam siebie opiewa.
- Ipsi sibi nocet is, alium qui lae-**
- dere quaerit.** Sam sobie szkodzi ten, kto drugiego obrazić usiłuje.
- Ipsissima eius verba.** Jego własniuteńkie słowa.
- Ipsō facto.** Samym czynem, przez to samo, tem samem.
- Ipsō iure.** Samem prawem, z samego prawa, prawnie.
- I. q. = id quod.** To co.
= *idem quod.* To samo co.
- Ira furor brevis est.** Gniew jest krótkim szaleństwem.
- Iracundiam qui vincit, hostem superat maximum.** (Syr.). Kto gniew zwycięża, pokonuje największego wroga.
- Ire docetur cundo.** Chodzić uczyć się chodzeniem.
- Is cadet ante senem, qui sapit ante diem.** Ten umrze przed (starcem =) starością, kto jest mądry zawcześniej. Mądre dzieci rzadko się starzeją.
- Is fecit, cui prodest.** Ten uczynił, komu to korzyść przynosi.
- Ita diis placuit.** Tak się bogom podobało.
- Ita est.** Tak jest.
- Ita lex scripta est.** Tak jest prawo napisane.
- Ita vixi, ut non frustra me natum esse existimem.** Tak żyłem, iż sądzę, że nie nadarmo żyłem.
- Ita voluerunt, ita factum est.** Tak chcieli, tak się stało.
- Item.** Podobnie, również, także.
- Ite, missa est (concio)!** Idźcie, gromada wiernych jest rozpuszczona (= msza skończona).
- Iterum.** Powtórnie.
- Iucunda est memoria praeteritorum malorum.** Przyjemną jest pamięć (wspomnienie) minionych nieszczęść.
- Iucunda rerum vicissitudo.** Przyjemna zmiana rzeczy.

Iucundi ácti labores. Przyjemne dokonane trudy (prace). Po pracy miły spoczynek.

I. U. D. = *Iuris utriusque doctor.* Doktor obojga praw (tj. świeckiego i kościelnego).

Index competens. Sędzia właściwy (dosł.: odpowiedni, zdalny), tj. taki, do zakresu którego należy pewna sprawa; przen. o człowieku, który może o czemś wyrokować. Przeciwnie:

Index incompetens.

Index damnatur, cum nocens absolvitur. Sędzia bywa skazywany, gdy uwolni winnego.

Iudicis est innocentiae subvenire. Jest (obowiązkiem) sędziego pomóc niewinności.

Iudicium appellatiónis. Sąd apelacyjny.

Iudicium civile. Sąd obywatelski.

Iudicium Dei. Sąd Boga, boży.

Iudicium ecclesiásticum. Sąd kościelny (konsystoryum).

Iudicium equéstre albo honoricum. Sąd honorowy.

Iudicium ignis. Sąd ognia, próba ognia (w tzw. Sądach Bożych w średnich wiekach).

Iulius. Lipiec.

Iun. = *iunior.* Młodszy.

Iuneta iuvant. Połączone rzeczy pomagają, są korzystne.

Iunetis viribus. Połączonymi siłami.

Iunius. Czerwiec.

Iuno. Junona, małżonka Jowisza.

Iupiter. Jowisz.

Iupiter óptimus máximus. Patrz *I. O. M.*

Iupiter tónans. Grzmiący, rozgniewany Jowisz.

Iurare in verba magistri. Patrz *in verba magistri...*

Iura stólae. Dochody prawne proboszczów.

Iure (de, ex iure). Prawem, według prawa, prawnie.

Iure cadúco. Prawem płonem, czczem, marnem. Prawem kadena. Bezprawnie.

Iure divino. Prawem boskiem.

Iure et facto. Prawem i czynem.

Iure humano. Prawem ludzkim.

Iuris consúltus. Doświadczony w prawie, uczony prawnik, doradca prawny.

Iuris studiósus. Student, słuchacz praw.

Iuris utriusque doctor. Patrz *I. U. D.*

Ius ad rem. Prawo do (pewnej) rzeczy (przywiązane), np. przywilej, monopol, i t. p.

Ius belli et pacis. Prawo wojny i pokoju.

Ius civile. Prawo cywilne.

Ius de non appellándo. Prawo o nieodwoływaniu się do wyższej instancji, tj. prawo, które w pewnych wypadkach zabrania apelować.

Ius divinum. Prawo boskie.

Ius domini. Prawo pana, właściciela, posiadacza.

Ius ecclesiásticum. Prawo kościelne.

Ius gentium. Prawo narodów, międzynarodowe.

Ius gládi. Prawo miecza.

Ius humanum. Prawo ludzkie.

Ius naturae. Prawo przyrody.

Ius non scriptum. Prawo nie pisane, tj. zwyczajowe.

Ius pacis et belli. Prawo pokoju i wojny.

Ius patriae potestátis. Prawo ojcowskiej władzy.

Ius patronátus. Prawo patronatu.

Ius primae noctis. Prawo pierwszej nocy. W czasach poddaństwa w wielu krajach posiadacze ziemi mieli prawo żądać od swego

poddanego, ażeby po ślubie oddawał panu do dyspozycji swoją żonę.

Ius primi occupantis. Prawo pierwszeństwa zajęcia.

Ius primogenitūrae. Prawo pierwszeństwa.

Ius proprietatis. Prawo własności.

Ius publicam. Prawo publiczne.

Ius quaesitum. Prawo nabyte.

Iustitia nihil expetit praemii. Sprawiedliwość nie żąda żadnej nagrody.

Iustitia nunquam nocet cuiquam. Sprawiedliwość nigdy nie szkodzi nikomu.

Iusto tempore. W właściwym czasie.

Iusto titulo. Pod słusznym pozorem, słuszenie, sprawiedliwie.

Iustum est. Jest słuszną.

Iustus possessor. Prawny posiadacz.

Ius utendi. Prawo używania, użytkowania.

Ius vicinitalis. Prawo sąsiedztwa.

Ius vitae et necis. Prawo życia i zabójstwa, śmierci.

Iuvat cibus post opus. Po pracy smakuje jedzenie.

Iuxta. Obok.

Iuxta fluvium puteum fodit. Obok rzeki kopie studnię, tj. niepotrzebnie coś robi.

L.

L. Liczba rzymska = 50.

L. a. = lege artis. Według prawa sztuki, według przepisu.

Labitor occulte fallitque volubilis aetas. Upływa skrycie i zwodzi nas szybki wiek.

Labor et dolor finitima sunt. Praca i boleść są pokrewne.

Labor omnia vincit. Praca wszystko zwycięża.

Lacrimae Christi. Łzy Chrystusa (nazwa pewnego gatunku wina).

Laetus sorte tua vives sapienter. Zadowolony swym losem, będziesz żył mądrze.

Laeva manu. Lewą ręką.

Lapis philosophorum. Kamień filozofów, mądrości. W wiekach średnich rozpowszechnione było mniemanie, iż zapomocą tego kamienia można robić złoto.

Lapsus calami. Błąd pióra, tj. mimowolnie napisany, pisemny.

Lapsus linguae. Błąd języka, tj. mimowolnie powiedziany.

Lapsus memoriae. Błąd pamięci, pamięciowy.

Larga manu. Szczodra, szczodrobliwa ręką.

Latet anguis in herba. Kryje się wąż w ziele, tj. grozi niebezpieczeństwo.

Latet in cauda venenum. Patrz *in cauda etc.*

Latitudo = skrót. *lat.* Szerokość geograficzna.

Latus. Bok, strona, przeniesienie pewnej sumy w księgach rachunkowych na następną stronę.

Laudamus veteres, sed nostris utimur aenis. Chwalimy stare (dawne), lecz naszych używamy. *lat.* tj. żyjemy według naszych czasów.

Laudator sui temporis. Wielbiciel swego czasu.

Laudator temporis acti. Wielbiciel czasu minionego.

Laudatur ab his, culpatur ab illis. (Hor.). Chwalony jest przez tych, obwiniany przez owych.

Láudes. Pieśni lub modły pochwalne.

Láurem báculum gèsto. Noszę wawrzynowy kij. W starożytności mniemano, że wawrzyn jest środkiem przeciw truciźnie i ochroną przeciw piorunom.

Laus. Déo! Chwała Boga!

Laus in próprio óre sordéscit. Chwała w własnych ustach staje się brudną. Własna pochwała śmierdzi.

L. B. = Lector Benévole! Życzliwy, łaskawy czytelniku!

lb = libra. Funt.

L. B. S. = Lectori Benévolo salutem! Życzliwemu, łaskawemu czytelnikowi zdrowia, pomysłności!

L. e. = loco citato. W zacytowanym, naprowadzonym miejscu.

L. D. Patrz Láus Déo.

Legátus a látere albo **de látere (pápae).** Legat, poseł papieski.

Lége. Prawem, prawnie.

Lége ártis. Patrz *l. a.*

Légem brévem esse opórtet, quo fácilius ab imperítis teneátur. Prawo powinno być krótkie (zwięzłe), aby tem łatwiej zapamiętali je (przyswoili sobie) nieświadomi.

Léges supplicio ímprobos afficiunt, defendunt ac tuéntur bónos. Prawa karzą (niepoczciwych) występnych, bronią zaś i strzegą dobrych.

Lége tótum, si vis scíre tótum. Czytaj (całe) wszystko, jeżeli chcesz wiedzieć wszystko.

Légi. Przeczytałem.

Legítima posséssio. Prawne posiadanie.

Legítimus héres. Prawny następca.

Léporis vitam vívit. Zająca życiem żyje.

Léves hómines futuri sunt impró-

vidi. Lekkomysłni ludzie nie troszczą się o przyszłość.

Lévis sit tibi térra! Lekką niech ci będzie ziemia!

Lex dúra sed lex. Twarde prawo lecz prawo.

Lex míhi Mars. Prawem dla mnie (jest) Mars (bóg wojny, wojna).

Lex néminem cogit ad impossibília. Prawo nie zmusza nikogo do rzeczy niemożliwych.

Lex ómnes mortáles allígat. Prawo krępuje (obowiązuje) wszystkich śmiertelników.

Lex próspicit non réspicit. Prawo patrzy naprzód nie w tył.

Lex scripta. Prawo pisane.

Lex talionis. Prawo odwetu (zab za zab, oko za oko).

Lex unívèrsa est, quae iúbet nasci et móri. (Syr.). Jest prawo powszechne (przyrody), które nakazuje rodzić się i umierać.

Líber. Książka, księga; jako przymiotnik *líber, a, um.* Wolny, *a, e.*

Líber cúra. Wolny od troski.

Líberi. Dzieci.

Libertas académica. Wolność akademicka.

Libértas est potéstas faciéndi id, quod iure licet. Wolność jest to możność czynienia tego, co prawnie wolno.

Libèrum arbitrium. Wolna wola, samowola.

Libèrum vétó. Wolne „zakazuję, nie pozwalam.“

Líbedo effrenáta effrenátam appeténtiam éfficiť. Nieokiełzana namiętność sprawia (wywołuje) nieokiełzaną żądzę.

Libro adscríptus. Do książki przypisany, tj. zmuszony pracować piórem, literat, pisarz.

Lícéntia póetica. Wolność, swo-

- boda poetycka, tj. wolność odstąpienia czasami od reguł w poe-
zyi przyjętych.
- Licet.** Wolno, dozwala się.
- Lignum crucis.** Drewno, cząstka
krzyża Chrystusa.
- Lignum sanctum.** Drewno święte,
tzw. Guajak albo francuskie
(o lznacza się niezwykłą twar-
dością).
- Limina Apostolorum.** Progi apo-
stolów, tj. groby Piotra i Pawła
w Rzymie.
- Lingua mali pars pessima servi.**
(Inv.). Język jest najgorszą
częścią złego sługi.
- Lingua sile; non est ultra nar-
rabile quicquam.** (Ov.). Języku
milcz; dalej nie można niczego
opowiadać.
- Linguam compescere, virtus non
minima est.** Język hamować,
nie jest najmniejszą cnotą. Jest
to cnota nad cnotami, trzymać
język za zębami.
- Linquenda tellus et domus et
placens uxor.** Opuścić trzeba
ziemię i dom i nadobną żonę.
- Lis litem generat.** Sprzeczka rodzi
sprzeczkę.
- Lite pendente.** Podczas trwania
procesu, sporu.
- Litera docet, litera nocet.** Litera
uczy, litera szkodzi.
- Litera non erubescit.** Litera nie
rumieni się. Patrz *epistola etc.*
- Litera scripta manet.** Litera na-
pisana pozostaje. Co zaciągniesz
piórem, nie wyciągniesz wołem.
- Literis et artibus.** Naukami i szt-
kami, w naukach i sztukach.
- Litus ama, altum alii teneant.**
Wybrzeże kochaj, po pełnem
morzu niech inni pływają.
- Loc. cit = loco citato.** Patrz *l. c.*
- Loco.** W miejscu.
- Locum teneus.** Zastępca.
- Locus minoris resistentiae.** Miej-
sce mniejszej odporności.
- Locus standi.** Stanowisko, punkt
widzenia.
- Longe absit.** Niech to będzie da-
leko.
- Longum iter per praecepta, breve
et efficax per exempla.** Długa
droga przez przepisy, krótka zaś
i skuteczna przez przykłady.
Przykład lepszy niż nauka.
- Loquentiae multum, sapientiae
parum.** Gadaniny dużo, mądrości
mało.
- L. P. D. = laus plurima Deo!**
Najwięcej chwaly Bogu!
- L. S. = locus sigilli** albo *loco
sigilli.* Miejsce pieczęci albo
w miejscu pieczęci. Litery po-
wyższe umieszcza się na odpisach
dokumentów tam, gdzie w orgi-
nale była wyciśnięta pieczęć.
- Luat in corpore, qui non habet
in aere.** Niech pokutuje na ciele,
kto nie ma czem zapłacić. Wzięte
z czasów, gdy wierzytel mógł
robić z niepłacącym dłużnikiem,
co mu się podobało.
- Lubrici sunt fortunae grēssus.**
Slizkie są drogi szczęścia.
- Lucida intervalla.** Jasne przerwy,
chwile. Między innymi mówi się
tak o chwilach przytomności
u chorych umysłowo.
- Luceri bonus odor.** Zapach zysku
jest dobry.
- Luceri causa.** Dla zysku.
- Ludendo discimus.** Bawieniem się
uczymy się.
- Ludibrio habere aliquem.** Mieć
kogo za igraszkę, drwić z kogo.
- Ludit in humanis divina potentia
rebus.** (Ov.) Bawi się w rzeczach
ludzkich, igra ludzkiemi rzeczami
potęga boska.
- Ludus.** Zabawa.

Lūmen. Światło, przen. bardzo światły człowiek.

Lūna. Księżyc.

Lūpus in fābula. Wilk w bajce. O wilku mowa, a wilk tu.

Lūpus non cūrat nūmerum (óvium). Wilk nie troszczy się o ilość (owiec), tzn. pożera także polizzone.

Lūpus pilum mūtāt, non mēntem. Wilk sierć zmienia, nie usposobienie.

Lux aeterna lūceat eis. Światło wiekiuste niech im świeci.

Lux et dux. Światło i wódz, przewodnik.

Lux in tēnebris (lūcet). Światło w ciemnościach, w mroku (świeci).

M.

M. Liczba rzymska = 1000.

M. albo **m.** (na receptach) = *manipulus*. Garsć.

M., man albo **mp.** (na receptach) = *misce*. Mieszaj, zmieszaj.

M. albo **masc.** = (*gēnus*) *masculinum* (*l. mn. masculina*). Rodzaj męski.

Māete! Radość, szczęście wam!

Māete virtūte! Hołd cnotcie!

Mag. = *magister*. Nauczyciel, mistrz, także: stopień naukowy na uniwersytecie.

Māgis mūtus quam plēcis. Bardziej głuchy aniżeli ryła.

Māgister alius cāsus. Innym mistrzem jest przypadek.

Magister ārtis vēnter. Żołądek (= głód) jest mistrzem sztuki.

Magister dixit. Mistrz powiedział.

Magister elegantiae. Mistrz piękności, wytworności, dobrego smaku.

Māgna cum laude. Z wielką pochwałą, z wielkim odznaczeniem.

Māgni nōminis ūmbra (Lucan). Cięż wielkiego imienia, tj. mały potomek wielkiego męża.

Māgno malo est hominibus avaritia. Wielkiem nieszczęściem jest dla ludzi chciwość.

Māgnum bonum. Wielkie dobro.

Māgnum vēctigal est parsimonia.

(Cic.). Wielkim dochodem jest oszczędność.

Māgnus. Wielki, np. *Carólus Māgnus*.

Maiores longiquo reverentia. Większa jest z daleka cześć (dla kogoś), tj. mieobcując z kimś, nie poznaje się także słabych jego stron.

Maiori cedo. Ustępuję starszemu.

Māius dedecus est parva amittere, quam omnino non paravisse. Większą hańbą jest stracić nabyte, aniżeli wogóle nie nabyć.

Mala fide. W złej wierze, podstępnie, złośliwie.

Mala gallina, malum ovum. Zła kura, złe jaje. Nie lepsze jajko od kurwy.

Mala mali malo mala contulit [omnia mundo;

Causa mali tanti femina sola fuit. Szczęka złego z jabłkiem przyniosła wszelkie nieszczęścia światu; przyczyną tak wielkiego zła tylko kobieta była.

Mala nota. Zła kreska, klasa, zła opinia o kimś.

Mala ultro adsunt. Nieszczęścia same przychodzą.

Male parva male dilabuntur. Złe nabyte źle się rozchoozit. „*Male parva*“ idą do czarta.

Male, quod sic. Złe, że tak.

Mále sit tibi. Niech ci będzie źle.
Niech cię nieszczęście spotka.

Máli córvi málum óvum. Złego krukka, złe jaje.

Máli princípíi málus finis. Złego początku zły koniec. Jaki początek taki koniec. Jakie życie taka śmierć.

Mális ávibus. Ze złymi ptakami, tj. pod złym znakiem (gdyż Rzymianie wróżyli z lotu ptaków, czy jakieś przedsięwzięcie wypadnie pomyślnie lub nie).

Malo accépto stúltus sápit. Po otrzymanej, doznanej szkodzi, kłesce głupi mądrzeje (bo gdyby był mądrym, nie dopuściłby do szkody wogóle).

Malo cum dignitáte pótuís cádere, quam cum ignominia servíre. Wolę raczej z godnością upaść, aniżeli z hańbą służyć.

Málo cum Platóné erráre, quam cum áliis récte sentíre. (Cic.). Wolę z Platonem błędzić, aniżeli z innymi trafnie myśleć.

Málo módo. W zły sposób.

Málum discórdiae Jabłko niezgody.

Málum necessárium. Zło konieczne.

Málum nullum est sine áliquo hóno. Żadne nieszczęście nie jest bez czegoś dobrego. Niema złego, co by na dobre nie wyszło.

Málum vas non frángitur. Złe naczynie nie tłucze się. Liचे nie zginie.

Málus ipse fies, si mális convéxeris. Złym sam się staniesz, jeżeli ze złymi będziesz żyć. Z jakim przestajesz, takim się stajesz.

Mand. = *mandátum*. Rozkaz, polecenie.

Mandátum cum libera (mánu). Nieograniczone pełnomocnictwo.

Mandátum speciále. Specjalne polecenie.

Mánet álta ménte repóstum. Pozostaje w głębi serca, duszy zachowane. Tkwi na wieki w pamięci.

Mániá persecutíva. Obłąd prześladowczy (choroba nerwowa).

Mániá religíosa. Obłąd religijny.

Mánibus pedibúsqúe. Rękami i nogami.

Manipulus. Patrz *M.*, *man.*, *mp.*

Mánu fórti. Dzielną, waleczną ręką.

Mánu lárga. Ręką szczodłą, szczerobliwą.

Mánum de tábula! Rękę od obrazu! (tj. precz z rękami).

Mánu própria. Ręką własną, własnoręcznie.

Mánu scriptum albo *manuseríptum*. Manuskrypt.

Mánu mánum lávat. Ręką rękę myje.

Mária montésque pollicéeri. Morza i góry obiecać.

Márte, non árte. Walką, nie sztuką, podstępem.

Mase. Patrz *m.*

Máter ártium necessitas. Matka sztuk jest potrzeba. Potrzeba jest matka wynalazków.

Máter dolorósa. Matka (Boska) Bolesna.

Máter famílias. Matka rodziny.

Matrimónium (il) legítimum. (Nie) prawne małżeństwo.

Matúre fias sénex, si díu vélis ésse sénex. Weześnie bądź starcem, jeżeli długo chcesz być starcem.

Maturus, — *a*, — *um*. Dojrzały, — *a*, — *e*.

Máxima debétur píero revérentia. Największe należy się chłopcu uszanowanie. Dzieciom nie trzeba dawać złego przykładu. Tak mówi *Iuvenalis* w 14. satyrze, rozprawiając, jak zgubnie działa

zły przykład rodziców na młodociane umysły dzieci.

Máximo cum labóre. Z największym trudem.

Máximo cum stúdio. Z największą starannością, gorliwością.

Máximum. Najwięcej.

Máximus in mínimis. Największy, bardzo wielki w najmniejszych rzeczach. Wielki człowiek do małych interesów.

M. D. = Medicinæ Dóctor. Doktor medycyny.

M. d. (na receptach) = misce da; miscéatur, détur. Zmieszaj, daj. Niech będzie zmieszane, dane.

Méa cúlpa. Moja wina, z mej winy.

Méa cúlpa, méa cúlpa, méa máxima cúlpa. Moja wina, moja wina, moja bardzo wielka wina.

Méa virtúte me involvo. Owijam się w swoją cnotę.

Medicámen, medicaméntum. Lek, lekarstwo.

Médice, cura te ipsum! Lekarzu, wylecz (najpierw) samego siebie!

Medicína vini fata non póssunt. Lekarstwem nie może być zwyciężone przeznaczenie (śmierci). Na śmierć niema lekarstwa.

Médicus curat, natura sanat. Lekarz leczy, natura uzdrowia.

Médicus médico lúpus. Lekarz lekarzowi wilkiem.

Médicus medicum odit. Lekarz lekarza nienawidzi.

Médio (mense). W środku (miesiąca).

Médio tutíssimus íbis. Środkiem pójdiesz najbezpieczniej. Środekowa, pośrednia droga najlepsza.

Médium aévum. Wiek średni.

Médium tenuére beáti. Środka trzymali się szczęśliwi.

Mehércele albo mehércule! Na Herculesa! (zakładaj)

Me insciénte. Bez mej wiedzy.

Mel in óre, vërba lactis

Fel in corde, frás in factis.

Miód w ustach, słowa jak mleko,

Zółć w sercu, zdrada w czynach.

Mélior est conditio possidentis.

Lepszem jest położenie posiadającego (aniżeli tego, który dopiero dochodzi swych praw). Patrz *beáti possidentes*.

Melióribus ánnis. W lepszych latach.

Mélius inquirendum! Lepiej przyszukiwać, zbadać!

Membra incurvata sunt dolore.

Członki wykrzywiły się z bólu.

Memento! Pamiętaj!

Memento mori. Pamiętaj o śmierci.

Memento, quia pulvis es. Pamiętaj, że jesteś prochem.

Me miserum! O ja nieszczęśliwy!

Memorabilia. Rzeczy, zdarzenia i t. p. godne zapamiętania.

Memória in aeterna. (W)ku wiecznej pamięci.

Memória minútur, nisi eam exerceas. Pamięć zmniejsza się, jeżeli jej nie ćwiczysz.

Memóriter. Z pamięci.

Mendácem mémorem esse oportet. (Quint.) Kłamca dobrą musi posiadać pamięć.

Mendácia non diu fallunt. Kłamstwa nie oszukują długo.

Méndico non paréntes quidem amici sunt. Kłamcy nawet rodzice nie są przyjaciółmi.

Mens ágitat mólem. Duch porusza, wprawia w ruch masę, materję.

Mens bona réguum possidet. Dobry rozum posiada królestwo.

Mens cónsucia récti. Umysł świadomy dobrego.

Mens invieta mánet. Duch pozostaje niezwyceżony.

Mens sana in corpore sano. Zdrowy

duch w zdrowem ciełe. Iuvenalis inaczej to rozumiał aniżeli my pojmujemy powyższe słowa, gdyż, mówiąc w 10. satyrze o nicości dóbr zewnętrznych tudzież pragnień ludzkich, twierdzi, że przedewszystkiem w zdrowem ciełe także zdrowy duch być powinien, aby trafnie o tem sądzić: „*Orandumst, ut sit niens sana in corpore sano.*“ Modlić się trzeba, aby w zdrowem ciełe był zdrowy duch. Dotyczy to więc ludzi fizycznie zupełnie zdrowych, u których zdolności umysłowe są częstokroć mniejsze aniżeli u ludzi fizycznie słabo rozwiniętych.

Mens vertitur cum fortuna. Uspokośnienie zmienia się z majątkiem.

Mente captus. Dośł.: na umyśle schwytyany, dotknięty, przen. umysłowo upośledzony.

Mereas virtutis laus est. Pochwała jest nagrodą cnoty.

Me tamquam umbra sequitur. Chodzi za mną jak cień.

M. f. pl. (na receptach) = *misce, fiat pulvis.* Zmieszaj, sproszkuj.

Mihi non videtur quisquam beatus esse posse, cum in malis sit. Wydaje mi się, że nikt nie może być szczęśliwym, gdy jest z rządu złych.

Mihi pergratum est, quod librum ad me misisti. Bardzo mi miło, żeś mi dzieło poświęcił (dośł.: posłał).

Milita omnis amans. (Ov.). Pełnij służbę wojenną, każdy kochający t. j. każdy kochający musi być jak żołnierz na wojnie: czujny, przeczorny, waleczny.

Mille = 1000.

Mille modi Veneris. 1000 sposobów Wenery, tj. miłość ma tysiące sposobów, wybiegów i t. p.

Minimum. Najmniej.

Minimum decet libere, cui multum licet. Najmniej powinien sobie pozwalać ten, któremu wiele wolno.

Minor. Mniejszy.

Minorum gentium. Mniejszego; niższego rodzaju, drugorzędni (szczeg. o literatach i artystach mniejszych zdolności).

Minus. Mniej, brak, niedobór.

Mirabile dictu. Dziwne do powiedzenia, rzecz zadziwiająca.

Mirabilia. Cudowne, dziwne rzeczy.

Miraculum (l. m. *miracula*). Cud, dziwne, cudowne zdarzenie.

Miro modo. Dziwnym sposobem, w dziwny, niewytłumaczony sposób.

Mirum in modum. W dziwny sposób.

Misceatur (na receptach). Niech będzie zmieszane.

Misce, fiat pulvis. Patrz *m. f. pl.*

Misce stultitiam consiliis brevem :

Dulce est desipere in loco. (Hor.).

Do poważnych rzeczy głupstw trochę domieszaj: słodko (jest) w stosownem miejscu poszaleć. Patrz: *dulce etc.*

Miscuit utile dulci. Zmieszał pożyteczne z przyjemnem.

Miserabilis plebs. Godne politowania, wzbudzające litość, nędzne pospólstwo.

Misera mors sapienti non potest accidere. Nędzna śmierć nie może dostać się w udziale mędrości.

Miserere. Zmiłuj się. Początkowe słowa 7. psalmu.

Misericordia. Litość. Także sztylet, którym rycerz zadawał tzw. cios z łaski, tj. dobijał przeciwnika.

Misericordia est vitium animi. Litość, miłosierdzie jest błędem

- ducha, duszy. Być zbyt dobrym, głupia jest.
- Miserum!** Biada! niestety!
- Miserum est miseris insultare.** Nikczemna jest, szydzić z nie-szczęśliwych, znęcać się nad nędzarcami.
- Missa pro defunctis.** Msza za zmarłych, żałobna.
- Missa solennis.** Msza uroczysta.
- Mixta.** Rzeczy zmieszane. Tytuł wielu dawnych pamiętników, szczeg. klasztornych, o ważniejszych zdarzeniach w kraju.
- Mixtum compositum.** Mieszanina złożona, bez ładu, szczeg. rzeczy, wyrazów nie mających ze sobą żadnego związku.
- Mm. = mutatis mutandis.** Po zmianie tego, co trzeba zmienić.
- Mobilitate viget virisque acquirit eundo.** (Verg.) Przez ruchliwość, poruszanie się kwitnie, przez chodzenie nabiera sił. Istota ta jest pogłoska, plotka. My mówimy: z muchy zrobił słonia.
- Moderator.** Łagodzący, jednoczący, rozjemca. Przyrząd regulujący bieg maszyny.
- Modestia.** Skromność, umiarkowanie.
- Módica castigatio.** Umiarkowane strofowanie.
- Módice.** Umiarkowanie, miernie.
- Modo et ratione.** Z miarą i rozumem.
- Módus.** Miara, rodzaj, sposób, forma mówienia, w gramat.: tryb.
- Módus maior = dur** | w mu-
- Módus minor = moll** | zyce.
- Módus omnibus in rebus optimum est habitu.** (Plaut.) Najlepiej we wszystkich rzeczach miarę utrzymać.
- Módus procedendi.** Sposób postępowania.
- Módus vivendi.** Sposób życia, postępowania, uregulowania stosunków z innymi.
- Móllia témpora fándj.** Stosowna pora do mówienia.
- Monitor.** Napominający; stąd tytuł czasopisma; także mały pancernik.
- Móntes áuri pollicéři.** Góry złota obiecywać. Złote góry przyrzekać.
- Monuméntum aère perénnius.** (Hor.) Pomnik trwalszy od spiżu. Patrz: *Exégimónuméntum etc.*
- Moratórium.** Udzielenie zwłoki w spłacie długów.
- Móra trábit periculum.** Zwłoka, zwlekanie pociąga za sobą niebezpieczeństwo.
- Mórbus.** Choroba.
- Móre.** Zwyczajem, obyczajem.
- Móre consuétó.** Zwykłym obyczajem.
- Móre maiórum.** Obyczajem przodków.
- Móre pátrio.** Obyczajem ojcystym, ojców.
- Móre sólito.** Zwykłym obyczajem.
- Moriéndum est ómnibus.** Wszyscy muszą umrzeć.
- Moritúri te salútant.** Patrz *Aee Caésar etc.*
- Morósus débitor.** Opieszawy dłużnik.
- Mors et víta in mánibus línguæ.** Śmierć i życie w rękach = w mocy języka.
- Mors néscit légem, tóllit enim páupere régem.** Śmierć nie zna prawa, zarówno ubogiego jako też króla zabiera.
- Mors ómnibus comúnis.** Śmierć wszystkim wspólna.
- Mors última rátio.** Śmierć jest ostatnim obrachunkiem, kresem wszystkiego.
- Mortalitas.** Śmiertelność.

Mórtui non mórdent. Umarli nie kasają, są nieszkodliwi.

Mórtuo leóni et lépores insultant. Nieżywego lwa nawet zające znieważają.

Mórtuus ádhuc lóquitur. Umarły przemawia dotychczas, z grobu.

Mos pro lége. Zwyczaj zamiast prawa.

Mótu próprio. Z własnego popędu.

Ms., Mst., Mset., Mserpt. = *manuscriptum*. Manuskrypt.

Mss. = *manuscripta*.

Mulgére hireum. Doić kozła, tj. robić coś nadaremnie.

Múlier táceat in ecclésia. Kobieta niech milczy w sprawach kościelnych; niech się nie wdaje w nie swoje rzeczy.

Múta dócet fámes. Wiele uczy głód.

Múta páucis. Dużo (np. zdziałać) małymi środkami; dużo powiedzieć w niewielu słowach.

Múti beneficiis dei pervérse utúntur. Wielu używa przewrotnie dobrodziejstw Boga.

Múltis in lócis párum firmaménti véritas hábet. W wielu miejscach za mało mocy ma prawda.

Múlti sunt invitáti, sed páucei eximii. Wielu jest powołanych, lecz mało wybranych.

Multitúdo cánum mors est lepórum. Wielka ilość psów jest śmiercią zajęcy.

Múltorum annórum ópus. Dzieło wielu lat.

Múto maióris álapae mécum véneunt. U mnie wolność daleko drożej się sprzedaje. Pochodzi stąd, że przy obdarowaniu wolnością niewolnik otrzymywał od swego pana policzek = *álapa*.

Múltos timére débet, quem múlti tímunt. (Syr.). Wielu powinien się bać ten, którego boi się wielu.

Múltum in párho. Wiele w małym.

Múndus non cápit dúos sóles. Świat nie obejmuje dwóch słońc.

Múndus vult decípi, érgo decipiá-tur. Świat chce być oszukanym, więc niech będzie oszukiwany.

Mutátio rérum. Zmiana rzeczy.

Mutátis mutándis. Po zmianie tego, co trzeba zmienić.

Mutáto nómine de te fábulá nar-rátur. Tylko imię zmienione, zresztą o tobie bajka się opowiada.

Mútuum est pietúra poéma. Obraz, malowidło jest niemym poematem.

Mútnus consénsus. Wzajemna zgoda.

Mutuum siléntium. Wzajemne, obustronne milczenie.

N.

N. = *neutrum* (*genus*). Rodzaj nijaki.

= *nomen*. Imię.

= *nominativus*. Przypadek 1.

Nam túa res ágitur, páries cum próximus árdet. (Ovid.) Albowiem i o twoją sprawę chodzi (= i ty jesteś w niebezpieczeń-

stwie), gdy najbliższa ściana (dom sąsiedni) płonie.

Nam vitiiis némo sine nascitur. (Hor.). Albowiem bez błędów nikt się nie rodzi.

Narráta refero. Zdaję sprawę z tego, opowiadam, co mi opowiadało.

Narrator. Opowiadający.

Nascētes mōrimur, finisque ab origine pēdet. Rodząc się umieramy, a koniec zależy od początku.

Nascuntur poētae, fiunt oratōres. (Cic.). Rodzą się poeci, mowcy stają się.

Natāle solum dulce. Słodką jest ojczysta ziemia.

Nati meliōribus annis. Zrodzeni w lepszych latach.

Natiōne. Z pochodz nia, narodowości.

Natiōne Ruthēnus, gēnte Polōnus. Z pochodzenia Rusin, z narodowości Polak. O Rusinach w Gallicyi będących wiary greckokatolickiej, a przyznających się do narodowości polskiej.

Natūra artīs magistra. Przyroda jest mistrzynią sztuki.

Natura cupiditatem ingēnuū hōmini vēri vidēdi. (Cic.) Przyroda wszczepiła w człowieku żądze widzenia prawdy.

Natūra deōrum. Przyroda bogów.

Natūra dūce errāri nullo modo pōtest. Mając naturę za przewodniczkę, w żaden sposób nie można zbłądzić.

Natūrae lūsus. Igraszka przyrody.

Natūra hōminum. Przyroda lud i.

Natūra hōrret vācuū. Przyroda nie znosi próżni.

Naturalia non sunt tūrpia. Rzeczy naturalne nie są szpetne.

Naturalis histōria (nie odwrotnie). Naturalna historia (tytuł dzieła Pliniusza Starszego).

Natūram expēllas fūrca, tāmen usque recūrrēt. Chociaż byś przyrodę wypędzał widłami, przecie zawsze powróci. Natura ciągnie wilka do lasu.

Natūram si sequēmur dūcem, nūquam aberābimur. Jeżeli

pójdziemy za przewodnictwem przyrody, nigdy nie zbłądzimy.

Natūra non dat virtūtem; nāscimur quidem ad hoc, sed sine hoc. (Cic.). Przyroda nie daje cnoty; rodzimy się wprawdzie do tego (tj. do posiadania cnoty), lecz bez tego.

Natūra non facit saltus. Przyroda nie robi (gwałtownych) skoków.

Natūra sanat, mēdicus curat. Przyroda uzdrowia, lekarz leczy.

Natūra sanat non mēdicus. Przyroda uzdrowia nie lekarz.

Natūra trahit ad sua iūra. Przyroda ciągnie do swych praw. Przyroda domaga się swego.

Natus. Rodem, urodzony.

Nausea. Nudności.

Nautilus. Zeglarek (mięczak).

N. B.! (Zasami w skróceniu *Nota bene!* Pamiętaj, uważaj dobrze! Także: (rzeczy) dobre znane.

Ne bis in idem. Nie dwa razy przeciw temu samemu. Nie wolno po raz drugi poruszać sprawy już osądzonej. Nie należy karać po raz drugi za to samo.

Nébulo. Ładaco, nicpoń.

Nec aliud sentire, nec aliud loqui. Nie inaczej myśleć, nie inaczej mówić. Taksamo myśleć jak mówić. Co na sercu, to na języku.

Nec aspera tērent. Nawet przeciwności nie odstrasżają.

Nec caput, nec pēdes. (Cic.) Ani głowy, ani nóg.

Nec dōmni dōminus, sed dōmino dōmus honestāda est. (Cic.). Nie dom powinien zaszczyt przynosić panu, lecz pan domowi.

Necesse est cum insaniētibz fūrere, nisi sōlus relinqueris. (Petron.). Musisz z szalonymi szaleć, jeżeli nie chcesz, byś sam (odosobniony) pozostał.

- Necesse est multos timeat, quem multi timent.** Kogo wielu się boi, ten musi się wielu bać.
- Necessitas absoluta.** Bezwarunkowa konieczność.
- Necessitas acuit ingenium.** Potrzeba zaostrza umysł.
- Necessitas est lex temporis et loci.** Konieczność jest prawem czasu i miejsca.
- Necessitas frangit legem.** Potrzeba (konieczność) łamie prawo.
- Necessitas non habet legem.** Bieda (konieczność) nie ma prawa (zakazu).
- Necessitas ultimum et maximum telum est.** Konieczność jest ostatnią i największą bronią.
- Necessitate coactus.** Koniecznością zmuszony.
- Necessitati parendum est.** (Cie.). Konieczności trzeba słuchać.
- Nec Hercules contra plures.** Nawet Herkules przeciwko wielu (nie nie poradzi).
- Nec locus, ubi Troia fuit.** Ani śladu, gdzie była Troja (używa się na oznaczenie zupełnej zagłady).
- Nec mergitur.** Nie da się zatopić.
- Nec conferas culpam in me.** Nie składaj winy na mnie.
- Nec plus ultra.** I nie dalej poza to.
- Nec scire fas est omnia.** (Hor.). I niema potrzeby wszystko wiedzieć.
- Nec semper feriet quodcumque minabitur arcus.** I nie zawsze trafi łuk w to, czemu zagraża.
- Nec temere, nec timide.** Ani zuchwale, ani trwożliwie.
- Ne cuius dextram inieceris.** Nie dawaj zaraz pierwszemu lepszemu prawicy. Nie bądź zbyt prędko poufałym. Nie zwierzaj się zbyt prędko.
- Ne depignes in alieno negotio.** Nie wależ w obcej sprawie.
- Ne differas in crastinum.** Nie odkładaj na jutro.
- Nefas.** Czyn niegodziwy.
- Nefas! O zgrozo!**
- Nefastus dies.** Dzień przeciwny prawom boskim, nieszcześliwy (w którym nie wolno było odbywać sądów ani zgromadzeń u starożytnych Rzymian).
- Negatur.** Zaprzecza się, odmawia się.
- Ne gladium tollas, mulier.** Nie podnoś miecza, babo. Nie porywaj się do tego, co ci nie uchodzi, czego nie umiesz.
- Negotiis par.** Dorósł do interesów.
- Negotium.** Wszelkie zatrudnienie, interes i t. p.
- Negotiorum gestio.** Prowadzenie interesów.
- Negotiorum gestor.** Prowadzący interes.
- Ne id Iupiter sineret.** Oby Jowisz tego nie dozwolił, do tego nie dopuścił.
- Ne Iupiter quidem omnibus placet.** Nawet Jowisz nie wszystkim się podoba.
- Nem. con. = nemine contradicente.** Gdy nikt nie mówi przeciw, nie sprzeciwia się.
- Neminem laede, uno omnes quantum potes iuva.** Nikogo nie obrażaj, pomagaj raczej wszystkim, o ile możesz.
- Neminem time.** Nie lękaj się nikogo.
- Nemini dixeris, quae nolis efferi.** Nie mów nikomu tego, czego nie chcesz, żeby się rozniosło.
- Nemini fidas, nisi cum quo prius modium salis absumpseris.** Nie wierz nikomu, chyba takiemu, z którym przedtem zjadłeś miarkę (beczkę) soli.
- Ne misceantur sacra profanis.**

Nie należy mieszać rzeczy świętych z pospolitemi (nie poświęconemi, grzesznemi).

Nemo. Nikt.

Nemo ante mortem beatus. Nikt przed śmiercią nie jest szczęśliwy. Słowa Solona do Krezusa.

Nemo bene imperat, nisi qui paruerit imperio. Nikt nie rozkazuje dobrze, chyba ten, który sam rozkazów słucał. Ucz się słucać, abyś umiał rozkazywać.

Nemo dignitati perditae pareit. Nikt nie szanuje straconej godności. Kto stracił cześć, wszystko stracił.

Nemo dat, quod non habet. Nikt nie da, czego nie ma.

Nemo errat uni sibi, sed dementiam spargit in proximos. Nikt nie błądzi (tylko) dla siebie samego, lecz szaleństwo rozsiewa (także) na najbliższych.

Nemo est ab omni parte beatus. Nikt nie jest pod każdym względem szczęśliwy.

Nemo fit casu bonus. Nikt przypadkowo nie staje się dobrym.

Nemo iudex in propria causa. Nikt nie może być sędzią w własnej sprawie.

Nemo ita pauper vivit, quam pauper natus est. Nikt nie żyje tak ubogim, jak ubogim narodził się.

Nemo me impune laeserit. Nikt mnie bezkarnie nie obrazi.

Nemo mortalium omnibus horis sapit. (Plin. Starszy) Nikt z śmiertelników nie jest w każdej godzinie mądry.

Nemo nascitur dives, multi moriuntur pauperes. Nikt nie rodzi się bogatym, wielu umiera ubogimi.

Nemo nascitur sapiens, sed fit. Nikt nie rodzi się mądrym, lecz

staje się. Mądrość przychodzi i rośnie z laty.

Nemo nostrum non peccat. Nikt z nas nie jest bez grzechu.

Nemo nostrum sine vitio est. Nikt z nas nie jest bez błędów.

Nemo potest nudo vestimenta deträhere. Nikt nie może z gołego ściągnąć odzieży.

Nemo propheta in patria sua. Nikt nie jest prorokiem w własnej ojczyźnie (gdyż zwykle nikt go nie słuca).

Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur. (Sen.) Żaden roztropny nie karze za to, że zblądzono, lecz aby nie błądzić.

Nemo sapiens nisi patiens. Tylko cierpliwy mądry. Nie mądry, kto niecierpliwy.

Nemo scit, ubi calcens urat, nisi qui eum portat. Nikt nie wie, gdzie but ciśnie, oprócz tego, kto go nosi.

Nemo solus sapit satis. Nikt nie jest sam dość mądrym.

Nemo sua sorte contentus. Nikt nie jest zadowolony swym losem.

Nemo tenetur ad impossibile. Nikt nie jest obowiązany do rzeczy niemożliwej.

Nemo tenetur se ipsum accusare. Nikt nie jest obowiązany oskarżać samego siebie.

Nemo unquam sapiens proditori credendum putavit. Żaden mędrzec nigdy nie sądził, że zdrajcy trzeba wierzyć.

Ne pito quidem minus. Ani o włos mniej.

Ne pilum quidem. Ani na włos.

Ne plus ultra. Nie dalej. Nie poza to.

Ne praesentem aquam effundas, priusquam aliam sis adeptus.

Nie wylewaj (obecnej) zapasowej wody, dopóki nie dostajesz innej.

Ne púero gládium. Chłopcu nie (dawaj) miecza.

Néque caécum dúeem, néque améntem consultórem. Ani ślepego przewodnikiem (nie miej) ani szalonego doradca.

Néque sémper árcum téndit Apóllo. (Hor.). Nie zawsze Apollo naciąga łuk.

Ne quid detriménti res pública cápiat, vídeant cónsules. (Cic.) Aby żadnej szkody nie doznała rzecz pospolita, niech baczą konsulowie. Patrz *Videant cónsules...*

Ne quid nímis! Aby nie zanadto! Co za nadto, to nie zdrowo!

Nequíssimi hóminis est pródere amícum. Oznaka najpodlejszego człowieka jest, zdradzać przyjaciela.

Nérvi bélli pecúnia ínflínita. (Cic.) Nerwami wojny (są) niewyczerpane środki pieniężne. Patrz *Nérvus...*

Nérvís ómnibus. Wszystkimi nerwami, siłami.

Nérvus rérum. Nerw rzeczy (= pieniądź). Demostenes pierwszy tak nazwał pieniądze: **τὰ νεῦρα τῶν πραγμάτων.**

Ne sálvus sim! Niech nie będę zdrów!

Néseias, quod seís, si sápis. Nie wiedz, o czym wiesz, jeżeliś mądry, t. z. milcz.

Néseio. Nie wiem.

Néseio, sed fieri séntio et excrucior. (Cátulus). Nie wiem, lecz czuję, iż tak jest i męczę się śmiertelnie. Patrz *Odi et ámo...*

Néseis, mí filii, quantilla prudéntia múnus regátur. Nie wiesz,

mój synu, jak małeńką roztropnością świat bywa rządzony.

Néseis, quid sérus véspér véhat. Nie wiesz, co późny wieczór przyniesie.

Néseit plebs ieiúna timére. Głodne społeczeństwo nie zna bojaźni.

Néseit, quot dígitos hábeat in mánu. Nie wie, ile palców ma na ręce.

Néseit vox míssa revérti. (Hor.). Wypowiedziane słowo nie może powrócić.

Ne símus séveri censóres aliórum. Nie bądźmy surowymi sędziami drugich.

Ne sus Minérvam. Świnia nie powinna Minerwy (ganić, uczyć). Tak mówi się o ludziach, którzy chcą dawać nauki innym, stojącym pod każdym względem wyżej od nich.

Ne sútor súpra (últra) crépidam. Szewc niech (nie wydaje sądu) poza trzewik. Apelles wystawił był obraz. Szewc przypatrując się, zganił obuwie. Mistrz uznał uwagę za słuszną i poprawił. Tem ośmielony szewc zaczął się zapuszczać w dalszą krytykę obrazu. Wówczas Apelles miał wypowiedzieć (naturalnie po grecku) powyższe słowa. U nas mówi się: „Jeśliś szewc, patrz swego kopyta.“

Ne téntes, aut pérflce. Nie próbuj, albo skończ.

Ne úllum pílum bóni vídi hábet. Ani włosa dobrego męża nie ma.

Neútra. Rzeczownik rodzaju nijakiego.

Neútrius géneris. Rodzaju nijakiego.

Neútrum génus. Rodzaj nijaki.

Ne vérba pro farina. Nie słów (potrzeba) zamiast (lecz) mąki.

Mówi się o tych, którzy zamiast pomocy czynnej dają piękne rady.

Ne vivam! Niech nie żyje.

Nexus. Związek, węzeł.

Ni fallor. Jeżeli się nie mylę.

Nihil a deo vacat; opus solum ipse implet. Nic nie jest bez boga; sam on napełnia swe dzieło.

Nihil ad rem. Nie do rzeczy. To nie należy tutaj.

Nihil agendo homines male agere discunt. Próżnowaniem ludzie uczą się źle robić. Próżnowanie jest matką wszystkich występków.

Nihil agere delictat. Przyjemnie jest nic nie robić.

Nihil aliud necessarium, ut sis miser, quam ut te miserum credas. Niczego innego nie potrzeba, abyś był nieszczęśliwym, jak tylko, abyś siebie za nieszczęśliwego uważał.

Nihil eripit fortuna, nisi quod dedit. (Syr.) Niczego nie wzdiera los tylko to, co dał.

Nihil est ab omni parte beatum. Nic nie jest pod każdym względem szczęśliwym. Niemasz zupełnego szczęścia na świecie.

Nihil est annis velocius. (Ovid.) Nic niema szybszego od lat.

Nihil est furacius illo. Nic niema bardziej złodziejskiego od niego. Kradnie jak kruk.

Nihil est incunius lectulo domestico. Niema nic miłszego nad domowe łożo. Wszędzie dobrze, w domu najlepiej.

Nihil est veritatis luce dulcius. (Cic.) Nic nie jest słodsze od światła prawdy.

Nihil habenti nihil deest. Kto niczego nie ma, temu niczego nie brakuje.

Nihil homini amico est opportunum amicus. (Plaut.) Nie człowieka bardziej nie cieszy jak przyjaciel w porę (życzliwy).

Nihil honestum esse potest, quod iustitia vacat. (Cic.) Nic nie może być zaszczytnem, co pozabawione jest sprawiedliwości.

Nihil humani a me alienum puto. Sadzę, że nic ludzkiego nie jest mi obcem. Patrz *Homo sum...*

Nihil intellectu, quod non ante in sensu. Nic nie dochodzi do rozumu, co przedtem nie przeszło przez zmysły.

Nihil mea interest, quid de me homines imperiti loquantur. Nic mi na tem nie zależy, co o mnie ludzie nieświadomi mówią.

Nihil probat, qui nihil probat. Nic ego nie dowiedzie, kto za wiele dowodzi.

Nihil reliqui est. Nic nie pozostało.

Nihil scire est vita incunctissima. Niczego nie wiedzieć, jest najprzyjemniejszym życiem.

Nihil sub sole novi. Nic nowego pod słońcem.

Nihil tam fixum est, quod non expugnari pecunia possit. (Cic.)

Nic nie jest tak umocowanym, aby pieniądzem nie mogło być zdobyte.

Nil admirari. Niczego nie podziwiać. Według Plutarcha była to jedna z zasad Pytagorasa. Także Horacy mówi w liście do Numicusa:

Nil admirari prope res est una,
[Numici,

Solaque, quae possit facere et
[servare beatum.

Niczego nie podziwiać, Numicyuszu, jest prawie jedyną i wyłączną rzeczą, która może szczęśliwym uczynić i zachować.

Nil desperandum. Nie trzeba rozpaczać.

Nil dictum quod non dictum prius. Nie nie powiedziano, co by nie było dawniej powiedzianem.

Nilhil mortálibus árdum est. Nie niema zbyt trudnego dla śmiertelników.

Nil nisi béne. Albo nie albo tylko dobrze.

Nil pródest, quod non laedere póssit idem. (Ovid.) Nie nie przynosi korzyści, co by równocześnie nie mogło szkodzić.

Nil similius insáno quam ébrius. Nie niema podobniejszego do szaleńca jak pijany.

Nil siue mágno víta labóre dedit mortálibus. (Hor.) Niczego życie bez wielkiej pracy nie dało śmiertelnikom.

Nil tam difficile est, quod non sollertia vincat. Niema nic tak trudnego, czego by sprawność nie zwyciężyła.

Nil terrá ingrátó pectore péius álit. Nic gorszego nie żywi ziemia od niewdzięcznego serca.

Nil volénti difficile est. Nie nie jest: trudnem dla tego, kto chce.

Nimia familiaritas párit contéptum. Zbytńia poufałość rodzi lekceważenie.

Nimium altercádo véritas amittitur. Przez zbytńie sprzecznianie się zatracca się prawda.

Nimium ne eréde colóri. Nie wierz bardzo barwie. Pozory często łudzą.

Nisi cáste, saltém cáute. Jeżeli (już) nie czysto, przynajmniej ostrożnie.

Nitímur in vetitum semper, cupimúsque negáta. (Ovid.) Dążymy zawsze do zakazanego i pragniemy tego, co zabronione.

Nobiles. Szlachta.

Nobile vindictae génuis est ignoscere victo. Szlachetny sposób zemsty jest, przebaczać zwyciężonemu.

Noctet émptra dolóre volúptas. (Hor.) Szkodzi okupiona bólem przyjemność.

Nocumenta documenta. Co szkodzi czyży.

Noctuas Athénas. Sowy do Aten (nosić). Oznacza bezcelową robotę, gdyż w Atenach, mieście sówiookiej Ateny, ptaki te były szczególnie czone i pielęgnowane.

Nolens volens. Nie chce lub chcąc.

Noli équi dentes inspicere donati. Darowanemu koniowi nie zaglądać w zęby.

Noli me tangere. Nie dotykaj mię. Słowa Chrystusa do Maryi Magdaleny (Jan XX, 17: Rzekł jej Jezus: „Nie dotykaj się mnie, bom jeszcze nie wstąpił do Ojca mego...“). Nazwa rośliny, która za dotknięciem otwiera szypułkę i wyrzuca nasienie. Wogóle mówi się o ludziach drażliwych, tzw. „niedotykalskich.“

Nolite extinguere spíritum. Nie gaście ducha.

Nolite id vélle, quod fieri non pótest. Nie chciejcie tego, co nie może się stać.

Nolite indicare et non iudicabimini. Nie sądzcie, a nie będziecie sadzeni.

Noli turbare circulos méos. Nie psuj mi kół. Słowa Archimedesza do rzymskiego żołnierza, który po zdobyciu Syrakuz przystąpił był do niego w chwili, gdy na piasku rysował figury geometryczne.

Nomen. Imię.

Nomen adiectivum. Przymiotnik.
Nomen et omen. Imię (jest zarazem) i przepowiednią.

Nomen numerale. Liczebnik.

Nomen proprium. Imię własne.

Nomen substantivum. Rzeczownik.

Nomina sunt odiosa. Imiona bywają zniechędzone. Nazywanie kogoś po imieniu może być w pewnych okolicznościach dla niego szkodliwe.

Nominativus. Przypadek 1.

Nomine. Imieniem.

Non aurum est quocumque nitet, non gemma quod ardet. Nie wszystko złoto, co błyszczy, nie wszystko drogim kamieniem, co świeci.

Non avis aucupibus monstrat, qua parte petatur. Nie pokazuje ptak ptasznikom, jak go schwycić.

Non caret is, qui non desiderat. Nie czuje braku ten, który nie pragnie.

Non cognitum bonum, nisi omissum. Dobro poznajemy dopiero po stracie.

Non compos mentis. Nie władający umysłem. Chory na umyśle.

Non cuivis, homini contingit adire Corinthum. (Hor.) Nie każdemu człowiekowi udaje się dojść do Koryntu. Słowa powyższe są wzięte z Pindara. Korynt, starożytny Paryż, gromadził w sobie wszystko, co sztuka i pieniądze dać mogą, więc też zwabiał do siebie ludzi żadnych nauki lub użycia świata.

Non decet. Nie uchodzi.

Non dum clivum exsuperavimus. (Sen.) Jeszcześmy nie przeszli pagórka. Jeszcześmy nie przewyciężyli wszystkich trudności.

Non dum meridies! Jeszcze nie południe!

Non dum omnium dierum sol occidit. Jeszcze nie zaszło słońce wszystkich dni. Jeszcze i w nasze okna zaświeci słońce. Jeszcze i dla nas nadzieja nie zgasła.

Non dum perrupimus omnes difficultates. Jeszcześmy nie przełamali wszystkich trudności.

Non eadem omnibus decora. Nie wszystko każdemu przystoi.

Non erat his locus. To nie było na miejscu.

Non esse cupidum, pecunia est. Nie być chciwym, jest pieniądzem.

Non est ad astra mollis e terris via. Nie jest wygodne droga z ziemi do gwiazd.

Non est bonum ludere cum diis. Nie jest dobrze bawić się (igrać) z bogami.

Non est census super censum salutis corporis. Żadna wartość (oszacowanie) nie przewyższa wartości zdrowia, ciała. Zdrowie jest największym skarbem.

Non est, crede mihi, sapiens [dicere: Vivam!]

Sera nimis vita est crastina: [vive hodie!] (Mart.)

Nie jest, wierz mi, oznaka mędrca mówić: Będę żył! Zbyt późnem jest jutrzejsze życie: żyj dzisiaj!

Non est de sacco tanta farina tuo. Nie z twego worka tyle maki.

Non est facile mutare naturam. Nie łatwo zmienić naturę.

Non ex quovis ligno fit Mercurius. Nie z każdego drewna staje się (da się wyrzeźbić) Merkury.

Non habet commercium cum virtute voluptas. (Cic.) Przyjemność nie ma nic wspólnego z enotą.

Non hoc de nihilo est. To nie

- pochodzi z niczego. To ma swoja przyczynę.
- Non id quod magnum est, pulchrum est, sed id quod pulchrum, magnum.** Nie to, co jest wielkiem, jest pięknem, lecz to, co pięknem, wielkiem.
- Non intelligunt homines, quam magnum vectigal sit parsimonia.** (Cic.) Ludzie nie rozumieją, jak wielkim dochodem jest oszczędność.
- Non ita dis placuit.** Nie tak podobano się bogom.
- Non licet.** Nie wolno, nie godzi się.
- Non liquet.** To nie jest jasne. Nie da się rozstrzygnąć.
- Non locus virum, sed vir locum ornat.** Nie miejsce zdobi męża, lecz mąż miejsce.
- Non me pudet fateri nescire, quod nesciam.** (Cic.) Nie wstyd mi przyznać się, że nie wiem, czego nie wiem.
- Non meus hic sermo est.** To nie jest moja mowa.
- Non me vestigia terrent.** Nie trwożą mnie ślady.
- Non multa sed multum.** Nie dużo rzeczy lecz gruntownie (np. trzeba się uczyć).
- Non nobis sed patriae vivimus.** Nie dla siebie lecz dla ojczyzny żyjemy.
- Non nobis solum nati sumus.** (Cic.) Nie tylko dla siebie jesteśmy zrodzeni.
- Non oculi tacere tui.** (Ovid.) Twoje oczy nie milczały.
- Non olet.** Nie śmierdzi. Słowa te odnoszą się do zysków pochodzących z nieczystego źródła.
- Non omne licitum honestum est.** Nie wszystko dozwolone jest zaszczytne.
- Non omne quod nitet aurum.** Nie wszystko złoto, co się świeci.
- Non omnes eadem mirantur amante.** (Hor.) Nie wszyscy to samo podziwiają i kochają.
- Non omnia possumus omnes.** Nie wszystko możemy wszyscy.
- Non omnis error stultitia est dicenda.** Nie każdy błąd trzeba nazywać głupotą.
- Non omnis moriar.** (Hor.) Nie umrę cały (gdyż pozostaną po mnie plody ducha mego).
- Non paranda solum sapientia, sed fruenda etiam est.** Nie tylko nabywać mądrość należy, lecz także jej używać.
- Non plus ultra.** Nie więcej poza to. Niema nic lepszego.
- Non possumus.** Nie możemy. Odpowiedź papieża Klemensa VIII. dana Henrykowi VIII., królowi angielskiemu.
- Non potest bene imperare, qui male antea servivit.** Nie może dobrze rozkazywać, kto przedtem źle służył.
- Non progredi est regredi.** Nie iść naprzód, znaczy cofać się.
- Non purgat peccata, qui negat.** Nie pokutuje za błędy ten, kto zaprzecza.
- Non qua itur, sed qua eundum est via, tibi eundum est.** Nie którądy się chodzi, lecz którą drogą trzeba chodzić, tedy powinienes chodzić.
- Non quam diu, sed quam bene vixeris, refert.** (Sen.) Nie jak długo, lecz jak dobrze żyłeś, rozchodzi się.
- Non quam multis placeas, sed quibus, stude.** Nie jak wielom podobasz się, lecz komu, na to uważaj.
- Non quantitas sed qualitas.** Nie ilość lecz jakość.
- Non scholae sed vitae discimus.**

- Nie dla szkoły lecz dla życia uczymy się.
- Non semper erit aestas.** Nie zawsze będzie lato.
- Non semper feriet, quodcumque minabitur arcus.** Nie zawsze uderzy tam łuk, gdzie tylko zagraża. Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi.
- Non sibi, sed omnibus.** Nie sobie, lecz wszystkim.
- Non sum dignus.** Nie jestem godny.
- Non sum, qualis eram.** (Hor.) Nie jestem takim, jakim byłem.
- Non sum, quod fueram.** (Ovid.) Nie jestem tem, czem byłem.
- Non tam ovum ovo simile.** Nie jest tak jaje do jaja podobne.
- Non ubique idem decorum est.** Nie wszędzie to samo uchodzi. Co kraj, to obyczaj.
- Nonumque prematur in annum.** (Hor.) I aż do dziewiątego roku niech będzie zachowane. Zanim się coś ogłosi drukiem, trzeba się dobrze rozpatrzeć, czy się jeszcze co nieda poprawić.
- Non unquam tacuisse nocet, nocet esse locutum.** Nigdy nie szkodzi milczeć, szkodzi zaś mówić.
- Non, ut diu vivamus, curandum est, sed ut satis.** (Sen.) Nie o to należy się troszczyć, abysmy długo żyli, lecz aby dosyć.
- Non uti libet, sed uti licet, sic vivimus.** Nie jak podoba się, lecz jak można, tak żyjemy.
- Non volat in buccas assa columba tuas.** Pieczony gołąb nie wleci ci do ust.
- Nosce te ipsum.** Poznaj siebie samego.
- Nosce tempus.** Poznaj czas. Poznaj wartość czasu.
- Noscitur ex sociis.** Poznać go po towarzyszach. Poznać pana po
- cholewach. Z jakim przystajesz, takim sam się stajesz.
- Nos haec novimus esse nihil.** (Mart.) Wiemy, że to jest niczem.
- Nota bene!** Pamiętaj dobrze! Uwważaj dobrze!
- Novissima verba.** Najnowsze (ostatnie) słowa.
- Novos amicos dum paras, veteres cole.** Podczas gdy szukasz nowych przyjaciół, pilnuj starych.
- Novus rex, nova lex.** Nowy król, nowe prawo.
- Nuda veritas.** Naga prawda.
- Nudis verbis.** Nagimi słowami.
- Nulla calamitas sola.** Żadne nieszczęście samo (nie przychodzi).
- Nulla dies maerore caret.** Żaden dzień nie jest bez kłopotu.
- Nulla dies sine linea.** Żaden dzień bez linii. Według Pliniusza słowa te pochodzą od Apellesa, który żadnego dnia nie opuścił, aby dla ćwiczenia się w malarstwie przynajmniej linii nie pociągnął.
- Nulla herba aut vis mortis telia frangit.** Żadne ziele, ani żadna potęga nie kruszy pocisku śmierci.
- Nulla potentia supra leges esse debet.** Żadna potęga nie powinna być ponad prawami.
- Nulla regula sine exceptione.** Żadna reguła (nie jest) bez wyjątku.
- Nulla salus bello!** Nie w wojnie zbawienie!
- Nulla vis auri et argenti plurius quam virtus aestimanda.** Nie powinno się żadnej ilości złota i srebra cenić więcej nad cnotę.
- Nullum anarchia maius est malum.** Niema większego zła od anarchii.
- Nullum est animal praeter hominem, quod habeat aliquam no-**

titiam déi. Niema żadnego stworzenia prócz człowieka, któreby miało jakąś świadomość bóstwa.

Nūllum est mālum māius, quam non posse férre mālum. Niema większego nieszczęścia jak nie mōdż znosić nieszczęścia.

Nūllum est nunc dictum, quod sit non dictum prius. (Ter.) Niezego się nie mówi teraz, coby już dawniej nie było powiedziane.

Nūllum māgnum ingénium sine mixtura deméntiae. (Sen.) Żaden wielki umysł nie jest bez domieszki szaleństwa.

Nūllus dōlor est, quem non longūqūitas tēmporis minuat ac molliat. (Cic.) Niema bólu, któregoby długi czas nie zmniejszył i nie złagodził.

Nūllus est liber tam mālus, ut non aliqua parte prósit. (Plin.) Żadna książka nie jest tak zła, aby przynajmniej pod pewnym względem nie była pożyteczna.

Nūllum violētum perpētuum. Żaden gwałt nie może trwać wiecznie.

Nūmerus clāusus. Zamknięta liczba.

Nūmerus pluralis, singularis. Liczba mnoga, pojedyncza.

Nūmmis pōtior amicus in periculis. W niebezpieczeństwach lepszy przyjaciel od pieniędzy.

Nunc animis opus, Aenea, nunc

péctore firmo. (Verg.) Teraz odwagi potrzeba. Eneaszu, teraz silnego serca.

Nunc est bibendum, nunc libero pede pulsanda tellus! (Hor.) Teraz pijmy, teraz swobodną nogą uderzajmy o ziemię.

Nunc mihi nihil libri, nihil litterae, nihil doctrina prōdest. Teraz na nie książki, na nie umiejętność, na nie nauka mi się nie przydaje.

Nunc pro tunc. Teraz za ongiś.

Nunc tuum ferrum in igne est. Teraz jest w ogniu twoje żelazo. Kuj żelazo, dopóki gorące.

Nunc vino pellite curas! Teraz winem rozpedźcie troski!

Nūquam aliud natura, aliud sapientia dicit. (Iuv.) Nigdy czego innego przyroda, a czego innego mądrość nie mówi.

Nūquam est fidelis eum potente societas. Związek z potężnym nigdy nie jest trwały.

Nūquam retroversum. Nigdy wstecz.

Nūquam est, qui ubique est. (Sen.) Nigdzie nie jest, kto jest wszędzie.

Nutrimētum spiritus. Pokarm duchowy.

Nūtrit pax Cērerem, pācis amica Cēres. (Ov.) Pokój żywi Cererę (= kwitnie rolnictwo), przyjaciółka pokoju jest Cerera.

O.

O. A. (M.) D. G. = Omnia ad (maiorem) Déi glóriam. Wszystko ku większej chwale Boga.

Ob defectum. Z powodu braku, niedostatku.

Obiectum. Przedmiot, biernik.

Obiit. Umarł.

Obiter dictum. Przygodnie powiedziane. Wypowiedzenie przy sposobności.

Obituarium. Księga do zapisywania

- zmarłych, za które ma się odprawiać msza.
- Obitum.** Msza żałobna (przed pogrzebem).
- Obitus iurium.** Utrata praw, pretensyi (np. wskutek przedawnienia itp.).
- Oblatam occasione tene.** (Cic.) Trzymaj nadarzoną sposobność.
- Obligatio alternativa.** Wzajemne zobowiązanie.
- Obscuro loco natus.** W nieznanem miejscu, z niskiego stanu urodzony.
- Obsequium amicos, veritas odium parit.** Uległość rodzi przyjaźń, prawda nienawiść.
- Obstupi steteruntque comae, vox faucibus haesit.** (Verg.) Ośtupiałem, włosy mi się najeżyły, głos zamarł w gardle. Bardzo często cytują tylko „Obstupi“ na wyrażenie zdziwienia, rozczerowania, przestachu itp.
- Obstupi tacitus sustinuique pedem.** (Ovid.) Ośtupiałem milcząc i wstrzymałem kroki.
- Occasio facit furem.** Sposobność czyni złodzieja. Podobne i również bardzo rozpowszechnione jest niemieckie przysłowie: Gelegenheit macht Diebe.
- Occulti morbi.** Choroby tajemne.
- Oetidum.** Przeciąg 8. dni.
- Oculi avidiores sunt quam venter.** Oczy się cheiwsze (bardziej łakome) aniżeli żołądek.
- Oculos habent et non vident.** Mają oczy a nie widzą.
- Oculus domini saginat equum.** Pańskie oko konia tuczy.
- O curas hominum! o quantum est in rebus inane!** O troski ludzkie! o ile jest marnego w tych rzeczach!
- Oderint dum metuant.** Niech nie nawiądzą, byle się tylko bali.
- Słowa rzymskiego poety Acciusa (także Attius zwany). Już w starożytności często je cytowano. Suetonius powiada, iż były one ulubionem wyrażeniem Kaliguli. Podczas gdy Tiberius używał:
- Oderint dum probent.** Mogą sobie nienawidzieć, byle tylko pochwalali.
- Oderunt peccare boni virtutis amore.** (Hor.) Dobrzy nienawidzą grzechów z miłości do cnoty.
- Odia qui nimium timet, regnare nescit.** Kto zbyt lęka się nienawiści, nie umie rządzić.
- Odi et amo. Quare id faciam, [fortasse requiris. Nescio, sed fieri sentio et excrucior.** Nienawidzę i kocham. Dlaczego. [zapytasz mię może. Nie wiem. Że tak jest, czuję [i męczę się śmiertelnie.
- Odiosa sunt.** Są to rzeczy wstrętne, nienawistne.
- Odi profanum vulgus et aereo.** (Hor.) Nienawidzę nieposwiewconego, grubego pospólstwa i trzymam je z daleka.
- Odiū.** Nienawiść, zawiść.
- Odiū effugere est triumphare.** Ujść zawiści (nienawiści) znaczy tryumfować.
- Odiū generis humani.** Nienawiść do rodu ludzkiego.
- O fallacem hominum spem fragilēque fortunam!** O zwodnicza nadziejo ludzka i niestałe szczęście!
- Officia debet meminisse in quem collata sunt.** Przysługi powinien pamiętać ten, który je otrzymał.
- Officium.** Zatrudnienie, służba, obowiązek.
- Officium divinum.** Służba boża.
- Officium nobile.** Szlachetny obowiązek.

Officium plénum. Zupczna, uroczysta msza.

Officium suprémum. Ostatnia przysługa (oddana zmarłemu).

Ohe, iam sáttis est! O, już jest dość!

O. I. B. Q. = Ossa éius béne quiescant. Kości jego niech spoczywają dobrze, w pokoju. Napis na nagrobkach.

Ol. = Oléum. Olej, oliwa.

Oléo tranquillior. Spokojniejszy od oliwy.

Olet lucérnam. Wonieje lampą. Mówi się tak o pracy, która wymaga dużo śleczenia, pilności. W znaczeniu zaś ujemnem o pracy, która mimo wielkiego trudnizem nadzwyczajnem nie odznacza się.

Oléum ádde camíno. (Hor.) Dolej oliwy do pieca. My mówimy: do ognia.

Oléum et óperam pérdidi. (Cic., Plaut.) Oliwę i trud straciłem. Szkoda czasu i atłas.

Olim meminisse iuvábit. (Verg.) Kiedyś będzie przyjemnie przypomnieć sobie.

Olla mále fervet. Garnek źle kipi. Źle się komu powodzi.

O. M. = Optimo máximo. Najlepszemu i największemu.

Omen. Znak, przepowiednia, wróżba.

O míhi praetéritos referat si Júppiter ánnos! (Verg.) O gdyby mi Jowisz przyniósł minione lata!

Omne ánimál id ágit, ut se consérvet. Każde zwierzę o to się stara, aby się zachować.

Omne ánimál se ípsum diligit. (Cic.) Każda istota kocha siebie sama.

Omne ínitium difficile. Każdy początek trudny.

Omnem créde díem tibi diluxisse

suprémum. (Hor.) Wierz, iż każdy dzień dla ciebie po raz ostatni jaśniał.

Omne málum náscens fáctle opprimitur. Każde złe w zarodzie łatwo można stłumić.

Omne núnium nócet. Wszystko co za nadto szkodzi. Co za wiele, to niezdrowo.

Omne nímium vértitur in vítiúm. Wszystko co zanadto obraca się w błąd, wychodzi na szkodę.

Omne príncípium difícilé (gráve). Każdy początek trudny.

Omne símile claudicat. Każde podobieństwo utyka.

Omne trínum perféctum. Wszystko potrójne najlepsze. W Trójcy Bóg przebywa.

Omne túlit pánetum, qui mísenit útile dúcti. (Hor.) Ogólny zyskał poklask, kto zmieszał pożyteczne z przyjemnem.

Omnes hómines libertáti student. Wszyscy ludzie sprzyjają wolności.

Omnes hómines, qui de rébus dúbiis consúltant, ira et stúdio vácuos ésse décet. Wszyscy ludzie, którzy radzą o rzeczach niepewnych, powinni być wolni od gniewu i stronnicości.

Omnes úna mánet nox. Wszystkich jedna oczekuje noc.

Omnia ad maiórem Déi glóriám. Patr. O. A. M. D. G.

Omnia cáusa fiunt. Wszystko jest dziełem przypadku.

Omnia cum amico delibera, sed de te ípso prius. (Sen.) Nad wszystkiem radź z przyjacielem, ale o sobie samym najpierw.

Omnia cum Déo, níhil sine éo. Wszystko z Bogiem, nic bez niego.

Omnia hóminum ténuí péndent

- filo.** Wszystko ludzkie na cienie wisi nitce.
- Omnia eiusdem farinae.** Wszystko z tej samej maki.
- Omni aetati mors est communis.** Każdemu wiekowi wspólną jest śmierć.
- Omnia idem pulvis.** Wszystko (jest) tym samym prochem.
- Omnia mea mecum porto.** Wszystko swoje noszę ze sobą.
- Omnia mors poëcit; lex est non paena perire.** (Sen.) Wszystkiego żąda (powołuje do siebie) śmierć; prawem jest nie kara umrzeć.
- Omnia mors aëquat.** Śmierć wyrównuje wszystko.
- Omnia munda mundis.** Wszystko czyste dla czystych.
- Omnia mutantur, nihil interit.** (Ovid.) Wszystko zmienia się, nic nie ginie.
- Omnia orta occident.** (Sall.) Wszystko, co powstało, zginie.
- Omnia praeclara rara.** Wszystko przestawne (jest) rzadkie (rzadko się zdarza). Dobrego po troszeczkę.
- Omnia sunt inter eos communia.** Wszystko między nimi jest wspólne.
- Omnia tempus habent.** Wszystko ma (swoje) czas.
- Omnia venalia Romae.** Wszystko jest w Rzymie sprzedajne.
- Omnia vincit amor, nos et cedamus amori.** (Verg.) Wszystko zwycięża miłość, i my ustępujemy miłości.
- Omnibus telis fortunae proposita est vita nostra.** Na wszelkie pociski losu wystawione jest nasze życie.
- Omni iure.** Pełnem prawem.
- Omni modo.** Wszelkim sposobem.
- Omnipotens.** Wszelmochny, wszelwładny.
- Omnis amans amens.** Każdy kochający jest szalenciem.
- Omnis ars est imitatio naturae.** Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury.
- Omnis fama a domesticis emanat.** Wszelka wieść wychodzi od domowników.
- Omnis festinatio tarda est.** Wszelki pośpiech jest powolny, rodzi powolność.
- Omnis homo mendax.** Każdy człowiek jest kłamcą.
- Omnis motus in fine velocior.** Każdy ruch jest przy końcu szybszy.
- Omnium consensu.** Za zgodą wszystkich.
- Omnium rerum mors est extremum.** Kresem wszystkiego jest śmierć.
- Omnium rerum natura cognita liberamur superstitione.** Poznawszy przyrodę wszystkich rzeczy, uwalniamy się od zabobonu.
- Omnium rerum principia parva sunt.** Wszelkich rzeczy (wszystkiego) początki są małe.
- Omnium vitiorum fundamentum avaritia est.** Chciwość jest podstawą wszelkich błędów (wszystkiego złego).
- Onera publica.** Ciężary publiczne.
- Oneri mihi est.** Jest mi ciężarem.
- Ope et consilio.** Czynem i radą. Słowem i czynem.
- Opera.** Dzieła.
- Opera et studio.** Trudem i pilnością.
- Opera omnia.** Dzieła wszystkie. Wydanie zbiorowe.
- Opera selecta.** Wybór dzieł.
- Opinione celarius.** Prędzej niż myślano.
- Opinione vulgi rapimur in erro-**

- rem. Mniemaniem pospółstwa dajemy się pociągać do błędu.
- O. P. N. = *Ora pro nobis*. Módl się za nami.
- Opórtet**. Należy.
- Opórtet est mála hérbá**. „Należy“ (mus) jest złem zieleń.
- Opp.** = *Opera*. Dzieła.
- Op. posth.** = *Opus pósthumum*. Dzieło pośmiertne (t. j. dopiero po śmierci autora ogłoszone).
- Opp. posth.** = *Opera pósthuma*. Dzieła pośmiertne.
- Oppróbrium**. Hańba, sromota.
- O praeclárum óvium custódem lúpum!** O przesławny owiec stróžu, wilku!
- Optima fide**. W najlepszej wierze.
- Optima fórma**. W najlepszej formie.
- Optima ómina**. Najlepsze życzenia.
- Optime**. Najlepiej, wybornie.
- Optimi consiliárii mórtui**. Umarli są najlepszymi doradcami.
- Optímus**. Najlepszy.
- Optimum cibi condiméntum fames, sitis pótus**. Najlepszą przyprawą potrawy jest głód, napoju pragnienie.
- Optimum est aliéna frúii iusánia**. Najlepiej jest (używać) odnosić korzyść z cudzego szaleństwa (głupoty). Z cudzego złego ucz się swego.
- Optimum est non násci**. Najlepiej nie rodzić się.
- Optimum obsónium lábor**. Najlepszą przyprawą (jest) praca.
- Opus**. Praca, dzieło.
- Opus opíficem próbat**. Dzieło mistrza chwali.
- Opus herculéum**. Praca herculesowa.
- Opus pósthumum**. Patrz *Op. posth.*
- quae mutátio rerum!** O jaka zmiana rzeczy!
- O quam dura prēmii miserós**

- condicio vitae!** O jak ciężki warunek życia guciecie nieszczęśliwych!
- O quántum est in rébus ináne!**
O ile jest marnego w rzeczach!
- Ora et labóra**. Módl się i pracuj.
- Oráculum**. Wyrocznia.
- Ora pro nobis**. Módl się za nami.
- Orándumst, ut sit mens sana in corpore sano**. Patrz *Mens sana*.
- Orátio apparáta**. Wytworna mowa.
- Orátio obliqua**. Mowa zależna, nie wprost.
- Orátio pro dómo**. Mowa za (swym) domem, w swej sprawie.
- Orátio, quae hábet sénsus, fácite in sénsus et mentes hóminum intrat**. Mowa, która ma sens, łatwo wchodzi w zmysły i umysły ludzi, przemawia do ich rozumu i serca.
- Orátio récta**. Mowa wprost, niezależna.
- Orátio sine mális est avis sine ális**. Mowa bez błędów to ptak bez skrzydeł.
- Orátor**. Mowca.
- Oratórium**. Sala przeznaczona do modlitwy.
- Orbis pictus**. Świat malowany, w obrazach. Tak nazwał Comenius swe dzieło, gdzie obrazowo uczył łaciny.
- Orbis terrarum**. Świat.
- Ordine**. Po porządku.
- Ordo**. Porządek, stan, klasa.
- Ordo est ánima rerum**. Porządek jest duszą rzeczy.
- Orémus**. Módlmy się.
- O rus, cuándo te aspiciam?** O wsi, kiedyż cię zobaczę?
- O sánctá simplicitas!** O święta naiwności!
- Oseulum caritátis**. Pocałunek miłości.
- Oseulum fraternitátis**. Pocałunek bratni.

O, si sic omnes (omnia)! O, gdyby tak wszyscy (wszystko)!

O si tacuisses, philosophus mansisses. (Boëth). O gdybyś był milczał, pozostałbyś filozofem!

Ossa atque pellis totus est. Nic niema na nim tylko kości i skóra.

O tempora! o mores! (Cic.) O czasy! o obyczaje!

Otia dant vitia. Próżnowanie daje (rodzi) występki.

Otium post negotium. Odpoczynek po pracy.

Otium sine literis, mors est et hominis vivi sepultura. Odpoczynek bez umiejętności jest śmiercią i grobem żyjącego człowieka.

Ovem lupo committere. Owcę wilkowi powierzać.

Ovem lupo credis. Owcę powierzasz wilkowi. Wilka wpuszczasz do owczarni.

O vita, misero longa, felici brevis! O życie, nieszczęśliwemu długie, szczęśliwemu krótkie!

P.

P. = *Publius*. (Imię własne).

P. = *pars*. Część.

P. a. = *per annum* i *pro anno*. Rocznie.

P. aeq. = *partes aequales*. Równe części.

P. i pg. = *pagina*. Stronnica.

Pgg. = *paginae*. Stronnice.

Pacta conventa. Punkta dobrowolnej umowy (n. p. znane w historii polskiej umowy między królami a szlachta).

Pacta sunt servanda. Umowę trzeba zachowywać.

Pactolus tibi fluat. Niech ci Paktolus płynie. Paktolus, rzeka w Małej Azji, gdzie znajdował się złoty piasek.

Pactum legitimum. Układ prawny.

Pactum tacitum. Umowa milcząca.

Pagina. Patrz *P. i pg.*

Palmam, qui meruit, ferat. Niech nosi nagrodę (właśc. gałązkę palmową jako znak zwycięstwa), kto na nią zasłużył. Cześć za słudze.

Palmarum. Niedziela palmowa.

Panem et circenses! Chleba

i igrzysk! Okrzyk motłochu rzymskiego, przyzwyczajonego w czasach cesarzy do bezpłatnych wyzerek i widowisk.

Panis bene merentium. Chleb dobrze zasłużonych, t. j. jakaś nagroda materialna, przyznana ludziom zasłużonym.

Par bene comparatum. Para dobrze dobrana.

Pares cum paribus facillime congregantur. Równi z równymi najłatwiej się łączą.

Paria rident. Gotówka śmieje się (ze wszystkiego).

Pari passu. Równym krokiem.

Paritur pax bello. Pokój rodzi się z wojny.

Par nobile fratrum. Slachetna para braci. Dobrana para (ironicznie).

Par pari refertur. Oddaje się piękne za nadobne.

Par praemium labori. Nagroda równa pracy. Jaka praca taka płaca.

Pars pro toto. Część za całość.

Pars tui melior immortalis est.

- (Sen.) Lepsza część twoja jest nieśmiertelna.
- Par super párem potestátem non hábet.** Równy nad równym nie ma władzy.
- Pára tuéri.** Strzedz nabytego.
- Pártes infidélium.** Dzielnice (kraje) niewiernych.
- Participium.** Imiestów.
- Particulae.** Części mowy nieodmienne.
- Pártim.** Częściowo.
- Partúriunt móntes, nascétur ridículus mus.** (Hor.) Siłą się na wydanie płodu góry, narod i się śmieszna mysz. Wiele hałasu o nic. Z wielkiej chmury mały deszcz.
- Párva léves cápiunt ánimos.** (Ovid.) Małe rzeczy zajmują małe umysły.
- Párva scintilla mágnum saepe incéndium éxícat.** Mała iskra wznieca często wielki pożar.
- Párvi sunt fóris árma, nisi est consílium dómi.** Mało znaczy broń poza krajem, jeżeli niema rozumu w domu. Sprawdziło się to między innymi na historyi rzymskiej i polskiej.
- Párvum áddas párho. mágnus acérvus érit.** Małe dodawaj do małego, a powstanie wielka kupa.
- Párvum párho décent.** Rzeczy małe przystożą małemu.
- Passivum.** Forma bierna.
- Pássus.** Krok.
- Pástor.** Pasterz. Ksiądz.
- Pástor bónus.** Dobry pasterz, przen. Chrystus.
- Páter familias.** Ojciec rodziny.
- Patérna rúra bóbus exéreet snis.** Ojczyste pola swymi wołami uprawia.
- Páter nóster.** Ojciec nasz.
- Páter pátriae.** Ojciec ojczyzny.
- Zaszczytny tytuł nadany Ciceronowi po wykryciu sprzyścieńnia Katyliny.
- Páter, peccávi.** Ojcze, zgrzeszyłem, zbłądziłem.
- Pátes ómibus veritas.** (Sen.) Prawda jest dla wszystkich otwartą (dostępną).
- Paténtia laesa ílt furor.** Obrażona cierpliwość przechodzi w szat.
- Paténtia ómnia vincit.** Cierpliwość wszystko zwycięża.
- Pátres.** Ojcowie.
- Pátria est, ubicúnque est béne.** (Cic.) Ojczyzna jest tam, gdzie tylko dobrze.
- Pátria míhi víta carior est.** Ojczyzna jest mi droższą nad życie.
- Pátria potéstas.** Ojcowiska władza.
- Patrimónium.** Ojcowizna.
- Pátris est filius.** Jest synem ojca. Syn udał się w ojca.
- Páuca sed bóna.** Mało lecz dobrze.
- Páuca verba.** Mało słów.
- Páuci, quos amávit Júpiter.** Mało (jest takich), których pokochał Jowisz.
- Páuci vident mórbum súum, ómnes ámant.** Mało widzi swą chorobę (swe błędy), wszyscy ją kochają.
- Paulátim lóngius itur.** Zwolna (idzie się) zajdziesz dalej.
- Páuper.** Ubogi.
- Paupértas non est próbro.** Ubóstwo nie jest hańbą.
- Paupertátis ónus patienter férre meménto!** Pamiętaj, iż ciężar ubóstwa trzeba cierpliwie znosić.
- Páuperum solátium.** Przytułek ubogich.
- Pax hominibus bónae voluntátis.** Pokój ludziom dobrej woli.
- Pax óptima rerum.** Pokój jest najlepszą rzeczą.
- Pax tecum.** Pokój z tobą.

- Pax vobiscum.** Pokój z wami.
- Pecatur intra et extra.** Grzeszy się wewnątrz i zewnątrz.
- Pecavi.** Zgrzeszyłem.
- Pectus est, quod facit disertum (disertos).** Pierś (= serce) jest, które czyni wymownym (wymownymi).
- Pecunia.** Pieniądz.
- Pecuniae omnia oboediunt.** Pieniądzom wszystko jest posłuszne.
- Pecunia est nervus belli.** Pieniądz jest nerwem wojny.
- Pecunia est nervus rerum.** Pieniądz jest nerwem rzeczy.
- Pecunia non olet.** Pieniądz nie cuchnie. Patrz *Non olet.*
- Pedibus timor addidit alas.** (Verg.) Strach dał nogom skrzydła, do dał nogom skrzydeł.
- Pennas incidere alicui.** Obecią komu lotki, skrzydła.
- Pendere filo.** Wisieć na nitce.
- Per abusum.** Przez nadużycie.
- Per ambages.** Manowcami, dwuznacznie, zagadkowo.
- Per angusta ad angusta.** Przez ciasne do błogiego. Przez przykrości do szczęścia.
- Per annum.** Rocznie.
- Per aspera ad astra.** Przez trudy (dolegliwości) do gwiazd. Bez pracy niema kołaczy.
- Per capita.** Pogłównie.
- Per centum** (skrót. *p. c.*) Za sto.
- Per diem.** Dziennie.
- Pereat.** Niech zginie, przepadnie.
- Pereat mundus fiat iustitia.** Niech zginie świat, byle sprawiedliwość była.
- Per errorem.** Przez omyłkę.
- Per exemplum.** Na przykład.
- Per expressum.** Przez umyślnego posłańca.
- Per fas et nefas.** Przez słusność i niesłusność. Godziwie i niegodziwie. Wszelkimi środkami.
- Perfectum.** Czas przeszły dokonany.
- Perfer et obdura.** Znoś i czekaj cierpliwie.
- Perfidia.** Wiarołomstwo, zdrada, przewrotność.
- Pergite ut facitis, adulescentes, atque in id studium, in quo estis, incumbite.** Postępujcie dalej, młodzieńcy, jak to czynicie i przykładajcie się do tego zatrudnienia, któremu się oddajecie.
- Periculum in mora!** Niebezpieczeństwo w zwłocę.
- Per interim.** Tymczasowo.
- Per Iovem!** Na Jowisza!
- Périt, quod facis ingrato.** Przepada (to), co czynisz niewdzięcznemu.
- Per litteras.** Listownie.
- Per longum et latum.** Długo i szeroko.
- Per me licet.** Co mnie dotyczy, wolno. Nie mam nic przeciw temu.
- Per metum.** Ze strachu.
- Per obitum.** Przez śmierć.
- Per pedes apostolorum.** Nogami apostołów, t. j. pieszko, jak apostołowie.
- Perpetuum mobile.** Ciągłe ruszające się.
- Per risum multum debes cognoscere stultum.** Po wielkim śmiechu powinieneś poznać głupiego. Poznać głupiego po śmiechu jego.
- Persaepe evenit, ut utilitas cum honestate certet.** (Cic.) Bardzo często zdarza się, że korzyść z uczciwością spór prowadzi.
- Per se.** Przez siebie. Samo przez się.
- Persona grata (gratissima).** Osoba miła (bardzo miła).
- Personaliter.** Osobiście.
- Per testes.** Przez świadków. Świadkami.

Per testamentum. Na moey testamentu.

Per tot discrimina rerum. Przez tyle przeciwności.

Per vias naturales. Naturalnemi drogami.

Pes. Stopa.

Pessimum genus inimicorum laudantes. (Tacit.) Najgorszym rodzajem nieprzyjaciół są ci, którzy chwala.

Petere licet. Prosić wolno.

Philosophia vitae magistra. Filozofia jest nauczycielką życia.

Pia causa. Pobożna przyczyna. Dobroczynny cel.

Pia desideria. Pobożne życzenia.

Piae memoriae. Pobożnej, świętej pamięci.

Pia fraus. Pobożna zdrada.

Pietas et concordia, salus civitatis. Pobożność i zgoda, zbawienie (dobro) państwa.

Pietas fundamentum est omnium virtutum. Pobożność jest podstawą wszystkich cnót.

Pietati summa tribuenda laus est. Pobożności najwyższą pochwałę przyznać należy.

Pileum donat, ut pallium recipiat. Daje czapkę, aby dostał płaszcz.

Piscem natare doces. Rybę pływać uczysz.

Pisces. Ryby.

Placeat homini quidquid deo placeat. (Sen.) Niech się podoba człowiekowi, co podobało się Bogu. Trzeba się poddać woli bożej.

Placeat. Podoba się.

Placet sub conditione. Podoba się, przyjmuje się pod warunkiem.

Plaudite cives! Klaskajcie, obywatelowie. Słowa aktora po ukonczeniu gry. Cesarz Augustus, umierając, miał także wypowie-

dzieć te słowa, przez co czyny swoje postawił na równi z komedya.

Plebs. Lud, gmin, pospólstwo.

Plena errorum sunt omnia. Pełne błędów jest wszystko.

Plenus venter non studet libenter. Pełny brzuch nie uczy się chętnie.

Plerique tales amicos habere, volunt. quales ipsi esse non possunt. Wielu chce mieć takich przyjaciół, jakimi sami być nie mogą.

Plura faciunt homines e consuetudine quam e ratione. Ludzie czynią więcej z przyzwyczajenia aniżeli z rozumu.

Pluralis. Liczba mnoga.

Plures crapula quam gladius. Więcej (ludzi zabiera) pijaństwo aniżeli miecz.

Pluribus unum. Jedno w wielu. Dewiza na herbie Stanów Zjednoczonych.

Plurimum facere et minimum ipso de se loqui. (Tacit.) Bardzo wiele czynić a najmniej o sobie samym mówić.

Plus. Więcej.

Plus-minus. Więcej-mniej. Mniej-więcej.

Plus apud nos vera ratio valeat quam vulgi opinio. (Cic.) Więcej niech znaczy u nas prawdziwy rozum, aniżeli mniemanie tłumu.

Plus dolet quam necesse est, qui ante dolet quam necesse est. (Sen.) Więcej boleje, aniżeli potrzeba, kto przedzej boleje, aniżeli potrzeba.

Plus exempla quam peccata nocent. Więcej szkody przynosią przykłady aniżeli występki. Zli lud ie szkodzą więcej przez

- swój przykład aniżeli przez same zdrożności.
- Plus potest negare asinus quam probare philosophus.** Więcej wad może znaleźć osieł niż filozof zalet. Krytykować lada kto mądry.
- Plusquamperfectum.** Czas zaprzęszły.
- Plus ratio, quam vis caeca valere solet.** Więcej potrafi zwykle zobaczyć obliczenie (rozważa) aniżeli ślepa siła.
- Plus vident oculi quam oculus.** Więcej widzą oczy aniżeli oko.
- P. m. = Pro memoria.** Ku pamięci.
- Poeta laureatus.** Wieńcem wawrzynowym uwieczony poeta.
- Poeta nascitur, non fit.** Poeta rodzi się, nie staje się.
- Ponderanda sunt testimonia, non numeranda.** Świadectwa trzeba ważyć nie liczyć.
- Pons asinorum.** Ośli most.
- Pontifex maximus.** Naczelny kapłan u Rzymian. Papież.
- Pontus Euxinus.** Morze Czarne.
- Portatur leviter, quod portat quisque libenter.** Nosi się lekko, co się nosi chętnie.
- Post bellum auxilium.** Pomoc po wojnie.
- Post Chr. n. = Post Christum natum.** Po narodzeniu Chrystusa.
- Post coenam stabis, vel passus mille meabis.** Po obiedzie misisz stać, albo ujsć 1000 kroków.
- Posterī.** Następcy, potomkowie.
- Posterī dies testes sunt sapientissimi.** Późniejsze dni są najrozumniejszymi świadkami.
- Post factum nullum consilium.** Po czynie na nie rada.
- Post festum (venisti).** Po uroczystości (przybyłeś). Często używa się tylko „*Post festum*“ w znaczeniu: Już po wszystkim. Już przepadło. Już po sprawie. Za późno.
- Post hominum memoria.** Od niepamiętnych czasów.
- Post malam segetem serendum est.** Po złym urodzaju należy siać (na nowo). Nie trzeba nigdy tracić odwagi, nadziei.
- Post mortem nulla voluptas.** Po śmierci żadnej przyjemności.
- Post multa saecula.** Po wielu wiekach.
- Post nubila Phoebus.** Po chmurach Febus (słońce). Wrócą się i dobre lata.
- Post obitum.** Po śmierci.
- Post pisces vinum mistic.** Po rybach mieszaj (pij) wino.
- P. s. = Post scriptum.** Później dopisane.
- Post tenebras lux.** Po ciemności światło.
- Post tot discrimina rerum.** Po tylu przeciwnościach.
- Postulata.** Żądania.
- Potentissimus est, qui se habet in potestate.** (Sen.) Najpotężniejszy jest, kto sam siebie ma w mocy.
- Potest aurum tollere, qui vitulum sustulerit.** Może wołu podnieść, kto cielę nosił.
- Potior est, qui prior est.** Możliwszy, kto pierwszy. Kto pierwszy przychodzi, pierwszy miele. Kto późno przychodzi sam sobie szkodzi.
- Praecepta.** Przestrogi, prawidła.
- Praedicatum.** Orzeczenie.
- Praefatio.** Wstęp, przedmowa.
- Praepositio.** Przyimek.
- Praepositus.** Przełożony.
- Praesens.** Czas teraźniejszy.
- Praesenti ne credas fortunae.** Nie wierz obecnemu szczęściu.
- Praesta te virum.** Okaż się mężem.
- Praestat otiosum esse quam male**

- ágere.** Lepiej nie robić jak źle robić.
- Praetéríta.** Rzeczy minione.
- Praetéríta mutáre non póssumus.** Nie możemy zmienić przeszłości, minionych rzeczy.
- Prées armátae.** Uzbrojone próśby. Wymuszenie.
- Prétium.** Cena, zapłata.
- Príma.** Pierwsza, np. klasa.
- Príma aprílís.** Pierwszy kwiecień.
- Príma carítas ab égo.** Pierwsza (przedewszystkiem) miłość od siebie, swego „ja”. To samo co: **Príma carítas incipit a se ipso.** Miłość bliźniego rozpoczyna się najpierw od samego siebie.
- Príma et máxima peccántium est poéna peccásse.** (Sen.) Pierwszą i największą karą grzeszników jest, że zgrzeszyli.
- Príma fácie.** Z pierwszego wejścia. Na pierwszy rzut oka.
- Prímo loco.** Na pierwszym miejscu.
- Prímo míhi.** Najpierw mnie.
- Prímo vóto.** Z pierwszego ślubu.
- Prímum non nocére.** Przedewszystkiem nie szkodzić, nie pogorszyć (np. choroby).
- Prímum vívere, tum philosophári.** Przedewszystkiem żyć, a potem filozofować.
- Prímus ínter páres.** Pierwszy między równymi.
- Prímus non sum nec ímus.** Nie jestem pierwszy ale i ostatni nie.
- Prímus ómnium.** Pierwszy ze wszystkich.
- Prínceps.** Najpierwszy. Najdostojniejszy.
- Príncipiis óbsta.** Opieraj się początkom. Rozważ dobrze zanim uczynisz pierwszy krok do czego.
- Príncípium dimídium totíus.** Początek jest połową całego.
- Prior témpore, pótiór iúre.** Pierwszy w czasie, możniejszy w prawie.
- Privátim.** Prywatnie, poufnie.
- Privátum cómmodum públicó cédit.** Korzyść prywatna ustępuje publicznej.
- Privilégium odíósum.** Znienawidzony przywilej.
- Pro aequo et bono.** Za słuszne i dobre.
- Pro áno.** Na rok, rocznie.
- Pro áris et fócis (pugnáre).** Za ołtarze i ogniska (walczyć).
- Próbatum est.** Jest wypróbowane. Wolno.
- Próbitas laudáatur et álget.** Uczciwość bywa chwalona ale marznie.
- Pro bono público.** Dla dobra publicznego.
- Próbus.** Pobożny, uczciwy.
- Probus invidet némini.** Uczciwy nie zazdrości nikomu.
- Procellae quánto plus hábent vírium tánto mínus témporis.** (Sen.) Burze, o ile więcej mają sił, o tyle mniej czasu.
- Prócul ábsit.** Niech tylko będzie z daleka.
- Prócul a love, prócul a fulmine.** Daleko od Jowisza, daleko od piorunu.
- Prócul ex óculis, prócul ex mente.** Daleko z oczu, daleko z myśli.
- Prócul negótiis.** Z dala od interesów.
- Pro deum hominumque fidem!** Na bogów i ludzi!
- Pro deo, rege, patria** Za Boga, króla, ojczyznę.
- Pródest cautela plus quam postremo querela.** Pożyteczniejsza jest ostrożność aniżeli późniejsza narzekanie.
- Prodígium.** Cud. Cudowne zdarzenie.
- Proditorem amo, sed proditorem**

- non laudo.** Zdradę lubię, lecz zdrajcy nie chwale.
- Próditor pro hóste habendus.** Zdrajcę za nieprzyjaciela trzeba uważać.
- Pro dómo.** Za domem, w obronie (swego) domu, w własnej sprawie (np. mówić). Wyrażenie wzięte z mowy Cicerona „*De dómo sua*“. Chcę mówić *pro dómo meá* (nie *sua*!) chcesz mówić *pro dómo tua* itd.
- Pro et contra.** Za i przeciw.
- Pro fide, rége et lége.** Za wiarę, króla i prawo.
- Pro fórma.** Dla formy.
- Pro futuro.** Na przyszłość.
- Progréssus.** Postęp.
- Pro hic et nunc.** Za to, co jest tutaj i teraz.
- Pro hóspite.** Jak gość.
- Próles.** Potomstwo.
- Promissa cadunt in débitum.** Przrzeczenie to dług.
- Promissio hóni viri fít obligatio.** Przrzeczenie dobrego męża staje się zobowiązaniem.
- Pro mórtuo.** Za umarłego (n. p. ogłosić).
- Pro nihilo.** Za nic, o nic.
- Pronómen.** Zaimek.
- Pro nunc.** Na teraz.
- Pro patria móri.** Za ojczyznę zginąć.
- Própe ad súmmum, própe ad éxítum.** Blisko wierzchołka, blisko śmierci.
- Pro póena.** Za karę.
- Propóne Deum ánté óculos.** Miej Boga przed oczyma.
- Própria auctoritáte.** Własną powagą, znaczeniem.
- Própria dómus ómnium óptima.** Własny dom ze wszystkiego najlepszy. Wszędzie dobrze, w domu najlepiej.
- Própria laus sórdet.** Własna pochwała śmierdzi (dosł.: jest brudna).
- Próprio mótu.** Z własnego popędu.
- Próprium est stultitiae aliórum vitia cernere, oblivisci suórum.** (Cic.) Właściwością głupoty jest patrzeć (uważać) na cudze błędy, zapominać o swoich.
- Pro público hóno.** Dla dobra publicznego.
- Pro ráta.** W stosunku.
- Pro ráta parte.** W stosunku do obliczonej części. W stosunku.
- Pro ráto et gráto.** Za pewne i miłe (np. uważać co).
- Pro secúndo.** Po wtóre.
- Prósit!** Niech mu przynosi korzyść! Niech mu wyjdzie na zdrowie! Niech żyje! Na zdrowie!
- Prospectándum véfulo latránte.** Trzeba wyjrzeć, gdy stary pies szczeka.
- Pro stúdio et labóre.** Za gorliwość, staranie i pracę.
- Pro tempore.** Na czas. Na czasie. Do czasu.
- Pro tertio.** Po trzecie.
- Pro último.** Na ostatek.
- Pro vénia légendi.** Dla uzyskania prawa wykładania (dosł.: czytania).
- Provérbum.** Przysłówek.
- Providéntia Dei múnus administrátr.** Opatrznością Boga świat bywa rządzony.
- Providéntiae mémor!** Pamiętaj o ostrożności! Bądź zawsze ostrożny! Ostrożność przedewszystkiem.
- Próximus est sibi quisque.** Każdy jest sobie najbliższy.
- Próximus sum égomet mihi.** Najbliższym jestem sam sobie.
- Prúdens interrogatio est quási dimidium sapientiae.** Roztropne pytanie jest niejako połową mądrości.

Prudentis est nonnunquam silere.
Roztropnemu przystoi milczeć czasami.

P. S. = Post scriptum. Później napisane. Dopisek (na listach).

P. T. = Praemisso Titulo. Podawszy naprzód tytuł. = *Pleno Titulo*, Pełnym tytułem.

Publicum bonum privato est praefereendum. Dobro publiczne należy przenosić nad prywatne.

Publicum meritum pretium. Nagroda publiczna za zasługi.

Pueri sunt pueri. Dzieci są dziećmi.

Pugna sum finem, cum iacet hostis, habet. (Ovid.) Walka na koniec, gdy nieprzyjaciel leży!

Pulchre, bene, recte. Pięknie, dobrze, słusznie.

Pulvinarium. Poduszka (na otarzu).

Pulv. = Pulvis. Proch, proszek.
Pulvis et umbra sumus. (Hor.)
Pyłem i cieniem jesteśmy.

Punica fides. Punicka wierność, słowność. Rzymianie używali tego wyrażenia na oznaczenie wiarołomności. W tem samym znaczeniu używali także *Graeca fides*.

Paras deus, non plenas aspicit manus. (Syr.) Bóg spogląda na czyste, a nie na pełne ręce.

Pura veritas. Czysta, naga prawda.

Puris omnia pura. Dla czystych wszystko czyste.

Purpura indutus pauper, sui ipsius immemor est. Ubogi, odziany w purpurę, zapomina o sobie samym (jest niepomny siebie samego).

Q.

Q. = Quintus (imię własne).

Quadratus homo. Przysadkowaty (także dzielny tegi) człowiek.

Quadriennium. Czterolecie.

Quadriga. Zaprzęg czterokonny.

Quae e longinquo magis placent.
Co z daleka, podoba się bardziej.

Quae fuerant vitia, mores sunt.
(Sen.) Co (niegdyś) do błędów zaliczano, w obyczaj (teraz) weszło.

Quae fugiunt celeri carpite poma manu. (Ovid.) Owoce, które uciekają (przemijają), zrywajcie szybką ręką. Korzystajcie z młodych lat.

Quae fuit durum pati, meminisse dulces est. (Sen.) Słodko jest przypominać sobie ciężkie przejścia, cierpienia, dolegliwości.

Quae medicamenta non sanant,

ferrum sanat. Gdzie nie pomagają lekarstwa, pomaga nóż.

Quae nocent, docent. Co szkodzi, uczy.

Quae peccamus iuvenes, ea limum senes. Co bładzimy (jako młodzieńcy) w młodości, pokutujemy (jako starcy) w starości.

Quae regio in terris nostri non plena laboris? (Verg.) Jaka okolice na ziemi nie jest pełną naszego trudu?

Quaerenda pecunia primum, virtus post nummos. (Hor.) Najpierw trzeba szukać pieniędzy, cnota po monecie (przyjdzie).

Quaeritur. Zachodzi pytanie. To jeszcze pytanie.

Quaestio iuris. Pytanie prawne. Kwestya prawnicza.

Quae unguibus ne

nūtrias. Co ma zagięte pazury, tego nie karm.

Quae virtus et quāta, boni, sit vivere parvo. (Hor.) Jaka i jak wielka cnota jest, o dzielni, (żyć z małego) przestawać na małym.

Qualibet ex re. Z jakiej bądź rzeczy.

Qualis artifex pereo! Jakiż artysta ginie we mnie! (Słowa umierającego Nerona).

Qualis dominus talis et servus. Jaki pan taki i sługa.

Qualis mater, talis filia. Jaka matka, taka córka.

Qualis pater, talis filius. Jaki ojciec, taki syn.

Qualis rex, talis grex. Jaki król (pasterz), taka trzoda.

Qualis sit animus, ipse animus nescit. (Cic.) Jakim jest duch, sam duch nie wie.

Qualis vir, talis oratio. Jaki mąż, taka mowa.

Qualis vita, finis ita. Jaki życie, taka śmierć. Podobnie:

Qualis vita et mors ita.

Quam difficilis est virtutis diuturna simulatio! (Cic.) Jak trudnym jest długotrwałe udawanie cnoty.

Quandoque bonus dormitat Homerus. (Hor.) Czasami drzemi także dobry Homer (tj. u Homera są także słabe miejsca). Koń ma cztery nogi a potyka się.

Quanti (pretii)? Po jakiej cenie?

Quanti est sapere! Ile to znaczy być mądrym!

Quanti quisque alios facit, tanti solet ipse fieri. Ile kto innych cen, tyle zwykle sam jest cenionym.

Quantum? Ile?

Quantum est in rebus inane! Ile jest marnego w rzeczach!

Quantum est, quod nescimus! Ileż nie wiemy!

Quantum in me. O ile ode mnie zależy.

Quantum mutatus ab illo! Jakże odmienny od owego! Jakże zmieniony od tego czasu.

Quantum satius. Ilość dostateczna.

Quantum tantum. Ile-tyle.

Quantum valeat. Tyle, ile może wartować.

Quare? Dlaczego?

Qua sapientia, quibus philosophorum praeceptis intra quadriennium regiae amicitiae ternitens sestertium parasset? (Tacit.) Jaką mądrością, jakimi naukami filozoficznymi w przeciągu czterolecia królewskiej przyjaźni nabył trzysta milionów sestercyów? Charakterystyka Seneki, chociaż nie zupełnie słuszna.

Quasi mures semper edimus alienum cibum. (Plaut.) Jak myszy jemy zawsze obcy pokarm. O paszożytach.

Quasi re bene gesta. Jak gdyby się sprawa dobrze udała.

Quem deus perdere vult, prius demorat. Kogo Bóg chce zgubić, najpierw odbiera mu rozum.

Quem dii diligunt, adolescens moritur. Kogo bogowie miłują, w młodości umiera.

Quem non pudet, hunc ego non reprehensione solum, sed etiam poena dignum puto. Kto się nie wstydzi, tego uważam za nie zasługującego nie tylko na nagane, lecz nawet na karę.

Qui alteri exitum parat, eum scire oportet, sibi paratam pestem. Kto innym zgubę gotuje, powinien wiedzieć, że sam sobie

- zgotował zgubę. Kto pod kim dołki kopie, sam w nie wpada.
- Qui amat periculum, peribit in illo.** Kto lubi niebezpieczeństwo, zginie w niem.
- Qui aures habet, audiat.** Kto ma uszy, niech słucha.
- Qui bene amat, bene castigat.** Kto dobrze kocha, dobrze karci. (Gdzie się lubią, tam się czubią.)
- Qui bonum respuit consilium, sibi ipsi nocet.** Kto dobrą wzgardził radą, sam sobie szkodzi.
- Qui cantat, bis orat.** Kto śpiewa, podwójnie się modli.
- Quid ad me? Co mię to obchodzi?**
- Quid affere consilii potest, qui ipse eget consilio?** (Cic.) Jaką radę może dać ten, kto sam potrzebuje rady?
- Quid dulcius quam habere, quicum omnia audeas loqui?** Co słodsze jak mieć kogoś, z którymbyś wszystko miał odwagę mówić?
- Qui dedit beneficium tacet; narret, qui accepit.** (Sen.) Kto wyświadczył dobrodziejstwo, niech milczy; ten niech opowiada, kto otrzymał.
- Quid est turpius quam senex vivere insipiens?** (Sen.) Co jest szpetniejszego (haniebniejszego) jak żyć jako głupi starzec?
- Quid facies, facies Veneris si [veneris ante?**
Ne pereas per eas, ne seideas [sed eas!
 Co masz czynić, jeżeliś przyszedł [przed oblicze Wenery?
 Abyś przez to nie przepadł, nie [siadaj, lecz zmykaj!
 Uwagi godną w tym dwuwierszu jest gra słów.
- Quid faciemus? Co uczynimy?**
Quid faciendum? Co czynić?

- Quid facis, infelix? Co robisz, nieszczęśliwy?**
- Quid hoc homine faciam? Co pocznę z tym człowiekiem?**
- Quid hoc sibi vult? Co to ma znaczyć?**
- Quid illo fiet? Co z niego będzie?**
- Quid inde? Co stąd (wyniknie)?**
- Quid iuvat adspectus, si non conceditur usus?** Co warta przypatrywanie się, jeżeli nie wolno używać?
- Quid iuvat amisso claudere septa græge? Na co przyda się zamykać oborę po stracie trzody?**
- Quid leges sine moribus vanae proficiunt? (Hor.) Co mogą zdziałać próżne prawa bez (dobrych) obyczajów?**
- Quid moror exemplis, quorum turba me fatigat? Poco zatrzymuję się przy przykładach, których ilość nuży mię?**
- Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames? (Verg.) Do czegoż nie zmuszasz ludzkich pierś, zgubny głódzie (żądzo) złota?**
- Quid novi? Co nowego?**
- Quid nunc? Co teraz?**
- Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.** Cokolwiek czynisz, czyń roztropnie i oglądaj się na koniec.
- Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi.** (Hor.) Cokolwiek królowie szalonego popełniają, pokutują za to Achiwowie.
- Quidquid honestum est, idem est utile.** Wszystko, co jest szlachetnym, jest także użytecznym.
- Quidquid in buccam venit garrere (scribere).** Cokolwiek ślina do gęby przyniesie paplać (pisać).
- Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes.** (Verg.) Cokol-

- wiek to jest, boję się Danaów, nawet gdy dary przynoszą. Słowa Laokona, gdy ujrzął konia trojańskiego.
- Quid Rómae fáciem? mentiri néscio.** (Iuv.) Co będę czynił w Rzymie? kłamać nie umiem.
- Quid sit futurum eras, fúge quaerere.** (Hor.) Nie pytaj, co będzie jutro.
- Quid vésper férat, incertum est.** Co wieczór przyniesie, niepewna jest.
- Quiés gentium síne ármis habéri néquit.** Pokój narodów bez broni nie może być utrzymany
- Quiéta non movére!** Co w spoczynku, tego nie ruszać! Nie budź licha, kiedy śpi!
- Qui fert mális auxiliúm, post tempus dólet.** (Phaed.) Po niewczasie (boleje) pożałuje, kto złym pomoc przynosi.
- Qui fugit molam, farinam non invénit.** Kto unika młyna, nie znajdzie mąki.
- Qui gládio férit, gládio périt.** Kto mieczem wojuje, od miecza ginie.
- Qui iacet in térra, non hábet, unde cádat.** Kto leży na ziemi, niema skąd opaść.
- Qui iure súo útitur, némini fácit iniúriam albo néminem laédit.** Kto z prawa swego robi użytek, nie czyni nikomu krzywdy (nie obraża nikogo).
- Qui labórat, órat.** Kto pracuje, modli się.
- Quilibet praesúmitur hónus, donec probétur contrárium.** O każdym trzeba przyjąć, iż jest dobry, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.
- Qui mále ágit, ódit lúcem.** Kto źle czyni, nienawidzi światła!
- Qui mórtém in mális pónit, non potest éam non timére.** Kto śmierć za nieszczęście uważa, nie może się jej nie bać.
- Qui, néscit dissimuláre, néscit vívere** (także: regnáre). Kto nie umie udawać, nie umie żyć (królować).
- Qui nimis própere, minus próspere.** Kto zanadto pospiesznie (czyni), mniej udatnie (czyni).
- Qui non est hódie, eras minus áptus érit.** (Ovid.) Kto dzisiaj nie jest przygotowanym, jutro jeszcze mniej będzie.
- Qui non hábet in aère, lúat in corpore.** Kto nie ma pieniędzy, niech pokutuje cieleśnie.
- Qui non labórat, non mandúcet.** Kto nie pracuje, niech nie je.
- Qui non próficit, déficit.** Kto nie postępuje naprzód, cofa się.
- Qui non vétat peccáre, cum pósit, iúbet.** (Sen.) Kto nie zabrania grzeszyć, gdy może, nakazuje to.
- Qui non vult intéllegi, non débet légi.** Kto nie chce być zrozumianym, nie powinien być czytany.
- Qui peccat ébrius, lúat sóbrius.** Kto po pijanemu błądzi, niech po trzeźwemu pokutuje.
- Qui péndet aliénis promissis, saepe decipitur.** Kto spuszcza się na cudze obietnice, często zawodzi się.
- Qui per álium fácit, per se ípsum fácere vidétur.** Kto przez drugiego coś uczynił, uważa się, że sam to uczynił.
- Qui per virtútem péritat, non ínterit.** (Plaut.) Kto przez cnotę ginie, nie ginie.
- Qui próficit in litéris et déficit in móribus, plus déficit, quam próficit.** Kto robi postęp w naukach, a traci na (dobrych) oby-

czajach, więcej traci aniżeli zyskuje.

Qui pro quo. Kto za kogo. Nieporozumienie. Omyłka co do osób.

Qui quærit alta, is malum quærere videtur. Kto szuka wysokiego (chce piąć się w górę), nieszczęścia sobie szuka.

Qui quærit, inveniet. Kto szuka, znajdzie.

Qui, quæ vult, dicit, quod non vult, audit. Kto mówi, co chce, usłyszy, czego nie chce.

Quis custodiet ipsos custodes? Któż dopilnuje samych stróżów?

Qui se ipsum laudat, cito derisionem inveniet. (Syr.) Kto sam siebie chwali, prędko znajdzie szydercę.

Quis fallere possit amantem? Któż mógłby oszukać kochającego (= zakochanego)?

Quis famulus anantior domini quam canis? Jaki sługa kocha więcej pana (jest panu wierniejszy) aniżeli pies?

Quis scit? Któż wie?

Quisque sibi proximus. Każdy sobie najbliższy. Bliższa koszula ciała.

Quisque suorum verborum optimus interpretes. Każdy jest najlepszym tłumaczem swych słów.

Quisque suæ fortunæ faber. Każdy jest kowalem swego losu. Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz.

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam. Kto kocha żabę, myśli iż żaba jest Diana. Miłość czyni ślepym.

Quisquis magna dedit, vult sibi magna remitti. Kto wiele dał, chce, by mu wiele oddano.

Qui spe aluntur, pendunt, non

vivunt. Kto nadzieją żyje, unosi się (buja, wisi), nie żyje.

Qui stadium currit, nisi et contendere debet, ut vincat. (Cic.) Kto biegnie do mety, musi dokaładać usilności i starania, aby zwyciężył.

Qui suis rebus contentus est, hinc maximæ et, certissimæ sunt divitiæ. Kto jest zadowolony ze swego, ten ma największe i najpewniejsze bogactwo.

Qui tacet, consentire videtur. Kto milczy, zgadza się.

Qui tacet, probat. Kto milczy, potwierdza, pochwała.

Qui terret, plus ipse timet. Kto straszy, sam więcej się boi.

Qui timide rogat, docet negare. (Sen.) Kto bojaźliwie prosi (domaga się czego), uczy odmownej odpowiedzi.

Qui vitat molam, vitat farinam. Kto unika młyna, unika mąki. Bez pracy niema kołaczy.

Qui vult decipi, decipiatur. Kto chce być oszukany, niech będzie oszukany.

Quod aliunde habes, tibi laudine duxeris. Co masz skądinąd, tego nie poczytuj sobie za chwałę.

Quod avértat Deus! Oby to Bóg odwrócił!

Quod bene notandum! Co dobrze trzeba sobie zapamiętać!

Quod cibus est aliis, aliis est atrum venenum. Co dla jednych jest pożywieniem, dla drugich jest czarną trucizną.

Quod cito fit, cito perit. Co szybko staje się, szybko ginie. Co nagle, to po dyable.

Quod decet, honestum est, et quod honestum est, decet. (Cic.) Co

przystoi, zaszczytne jest, a co jest zaszczytne, przystoi.

Quod Dēus bene vētat! Oby to Bóg na dobre obrócił! Szczęśże Boże!

Quod differtur, non aufertur. Co się odwleka, to nie ucieka.

Quod dūbium, ne fēceris. Co wątpliwe, nie czyn.

Quod est violētum, non est durābile. Co jest gwałtowne, nie jest trwałe.

Quod fieri pōtest per pauca, non dēbet per plūra. Co może stać się zapomocą małych środków, nie powinno zapomocą wielkich.

Quod habēmus, dābimus. Co mamy, damy.

Quod in cōrde sōbrii, id in līngua ebrii. Co w sercu trzeźwego, to na języku pijanego.

Quodlibet. Co kto lubi. Co się komu podoba. Utwór muzyczny złożony z rozmaitych kawałków.

Quod licet Jōvi, non licet hōvi. Co wolno Jowiszowi, nie wolno wołowi.

Quod nimis miseri vult, hoc facile crēdunt. Czego nieszczęśliwi zbyt pragną, w to łatwo wierzą.

Quod non! To nie!

Quod non est in actis, non est in mūdo. Czego niema w aktach, niema w świecie, tj. nie egzystuje dla sędziego.

Quod non opus est, asse carum est. Co niepotrzebne, drogie jest, chociażby tylko grosz kosztowało.

Quod pudeat socium, prudens celare memento. Co towarzysza mogłoby zawstydzić, pamiętaj roztropnie to ukrywać.

Quod ratio nequit, saepe sanavit mora. (Sen.) Czego rozum nie

może naprawić, naprawia czasem.

Quod scripsi — scripsi. Co napisałem — napisałem.

Quod sequitur, fugio, quod fugit usque sequor. (Ovid.) Co mnie szuka, przed tem uciekam, co ucieka, za tem ustawicznie gonię.

Quod sis, esse velis, nihilque malis. (Mart.) Czem jesteś, tem chciej być (ładź), a niczemu więcej.

Quod sors fert, feremus aequo animo. Co los przyniesie, spokojnie będziemy znosić.

Quod supra nos, nihil ad nos. Co nad nami, nie dla nas.

Quod tibi nos vis fieri, id alteri ne feceris. Co nie chcesz, aby tobie czyniono, tego drugiemu nie czyn. Nie czyj. Ugiemu, co tobie nie miłe.

Quod tua nihil refert, ne cures. Co się nie odnosi do twego (co cię nie obchodzi), o to się nie troszcz.

Quod verum, simplex, sincerumque est, id naturae hominis est aptissimum. (Cic.) Co jest prawdziwem, pojedynczem i szczerem, to jest najodpowiedniejsze dla ludzkiej natury.

Quod volunt homines, se bene velle putant. Czego ludzie chcą, sądzą, że chcą słusznie.

Quod volumus, credimus. Czego chcemy, w to wierzymy.

Quod vult Dēus! Co chce Bóg! (to niech się stanie). Dziej się wola Boga.

Quo iure? Jakiem prawem?

Quo me vertam? Dokąd mam się zwrócić?

Quo modo? Jakim sposobem?

Quondam etiam victis redit in praecordia virtus. (Verg.) Cza-

sami nawet zwyciężonym powraca odwaga do serca.
Quórsum haec? Do czego to zmierza?
Quórum pars magna fui. Czego wielką częścią byłem. W czem znaczną odegrałem rolę.
Quos ego! Ja wam! (sprawię). Groźba Neptuna, gdy go wiatry nie chciały usłuchać.
Quot capita, tot sensus. Ile głów, tyle rozumów. Co głowa, to rozum.
Quot capita, tot sententiae. Ile głów, tyle zdań.
Quot homines, tot causae. Ilu ludzi, tyle przyczyn.
Quot homines, tot sententiae. Ilu ludzi, tyle zdań.

Quotidiana vileseunt. Codzienne (to co bywa codziennie) traci na wartości. Co za dużo, to nie zdrowo.
Quo titulo? Z jakiego tytułu?
Quot servi, tot hostes. Ilu niewolników, tylu wrogów.
Quot verba, tot pondera. Ile słów, tyle wag.
Quousque tandem abutere, Catilina, patientia nostra? Jak długo, Katylinio, będziesz nadużywać naszej cierpliwości? Początek pierwszej mowy Cicerona przeciw Katylinie.
Quo vadis? Dokąd idziesz? Dokąd zmierzasz?
Q. v. = Quantum vis. Ile chcesz.

R.

Radicitus. Z korzeniem. Gruntownie.
Radit usque ad eum. Skrobie aż do skóry. Robie coś gruntownie.
Radius. Promień.
Radix. Korzeń.
Rana in fabula. Żaba w bajce (która, aby dorównać wołowi, nadymała się tak długo, aż pękła). Nadymał się jak żaba.
Rara avis. To rzadki ptak. Wyrażenie trochę ironiczne o niezwykłych zdolnościach czyichś i t. p.
Rare fumant felicibus aerae. Rzadko dymią się ołtarze u szczęśliwych (gdyż dopiero „Jak trwoga, to do Boga“).
Rari nantes in gurgite vasto. (Verg.) Tu i ówdzie pływający na obszernej toni. Wergili mówi o rozbitkach. Wyrażenia używa się często, gdy jakaś dobra sprawa mało znajduje zwolenników.

Rarissime. Bardzo rzadko.
Ratio physica. To ci powód. To ci wytłumaczenie.
Rébus e stantibus. W takim stanie rzeczy.
Récipe (w króć. R., Rec., Rep.) Weź. Na receptach.
Récta via. Prosta droga.
Réctor magnificus. Tytuł rektora.
Rédde Caesari, quae sunt, Caesaris, et quae sunt Déi Déo. Oddaj cesarzowi, co należy do cesarza, a Bogu co do Boga.
Reddenda est terra terrae. Ziemię ziemi trzeba oddać. Z prochu powstałeś i w proch się obrócisz.
Rédde quod debes. Oddaj, coś winien.
Redivivus. Zmartwychwstały. Odrodzony.
Reductio ad absurdum. Sprowadzenie do niedorzeczności. Do-

- wód, że z wywodów wyszłaby niedorzeczność.
- Re et nómíne.** Czynnem i imieniem.
- Refectórium.** Jadalnia.
- Refermátio in péius.** Przekształcenie na gorsze.
- Régia, créde míhi, res est succurrere lápsis.** (Ovid.) Królewską jest rzeczą, wierz mi, pomagać upadłym.
- Régis ad exémplar tótus compónitur orbis.** Według przykładu króla urzęda się cały świat.
- Régis voluntas supréma lex.** Wola króla, to najwyższe prawo.
- Régius mórbus.** Królewska choroba. Żółtaczka.
- Régnum.** Państwo. Królestwo.
- Régula fidei.** Reguła wiary.
- Régum felicitas múltis miscétur mális.** Szczęście królów zmieszane jest z mnóstwem kłopotów.
- Re infécta.** Niczego nie dokonawszy.
- Reláta reféro.** Opowiadam opowiedziane. Powtarzam co słyshałem (nie rękując za prawdę).
- Rem áctam ágere.** Robić rzecz zrobioną.
- Rem ácu tetigisti.** Dotknąłeś się rzeczy igłą. Trafieś w samo sedno.
- Remédium.** Lekarstwo.
- Rem téne, vérba sequéntur.** Trzymaj rzecz, słowa pójda. Bacz na treść, a słów nie braknie.
- Rem vérba sequúntur.** Za rzeczą idą słowa.
- Renóvet prístina bélla.** Niech odnawia dawne wojny.
- Repente dives némo fáctus est bonus.** Żaden dobry nie stał się nagle bogatym.
- Repetitio est mater studiórum.** Powtarzanie jest matka wiedzy.
- Réperit déus nocéntem.** Bóg znajdzie winnego.
- Réquiem aetérnam dona éis, domine.** Wieczny pokój daj im, Panie!
- Requiescat in páce.** Niech spoczywa w pokoju.
- Rerum ómnium magíster úsus.** (Caes.) (Używanie) ćwiczenie jest mistrzynią wszystkiego.
- Res adversae.** Nieszczęście.
- Res amícos invénit.** (Plaut.) Rzecz (= pieniądz) znajduje przyjaciół.
- Res angústá dómi.** Bieda w domu.
- Res commúnis.** Rzecz (dobro) wspólna.
- Res éius dilabúntur.** Sprawy jego źle stoją.
- Res est in pórtu.** Rzecz jest w porcie. Niebezpieczeństwo minęło.
- Res est sacra míser.** (Ovid.) Święta jest rzeczą nieszczęśliwy.
- Res géstae.** Czyny dokonane, bohaterские.
- Res humánae instábiles sunt.** Rzeczy ludzkie są niestałe.
- Res loquitur ipsa, quae semper válet plúrimum.** Sama sprawa mówi, a to znaczy zawsze najwięcej.
- Res nóstra ágitur.** O naszą sprawę idzie.
- Res nullius.** Rzecz do nikogo nie należąca.
- Réspice finem.** Oglądaj się na koniec.
- Res pública.** Rzecz pospolita.
- Res sévera est vérum gáudium.** (Sen.) Rzecz poważna jest prawdziwa radość.
- Res sunt humanae flébile lúdbrium.** Rzeczy ludzkie są igraszką opłakiwania godną.
- Res túas tibi hábe!** Zabierz (dosł.: miej) sobie swoje rzeczy! Wyłoś się!

- Res unius aetatis.** Recz jednego wieku.
- Resurrexit sicut dixit.** Zmartwychwstał jak przepowiedział.
- Rétro.** Wstecz.
- Rex datur própter régnum, non régnum própter regem.** Król jest dla państwa, nie państwo dla króla.
- Rex est, qui méruit nihil; rex est, qui cúpit nihil.** (Sen.) Ten jest królem, który niczego się nie boi; ten jest królem, który niczego nie pragnie.
- Rex régnat, sed non gubernat.** (Zamojski). Król króluje, a nie wykonuje rządów (gdyż to jest rzecz ministrów).
- Ridéndo cástigant móres.** Śmiechem (wyśmiewaniem) karać (poprawiają) obyczaj.
- Ridéndo dicere verum.** Śmiechem mówić prawdę.
- Ride, si sapiis.** (Mart.) Śmiej się, jeżeliś mądry (gdyż tylko mądrość daje prawdziwe szczęście).
- Ridet argénto dómus.** Dom śmieje się (promienieje) od srebra.
- Risum teneátis, amici?** Czyż możecie się powstrzymać od śmiechu, przyjaciele?
- Risus abundat in ore stultórum.** Śmiech przeważa na twarzy głupiego. Poznać głupiego po śmiechu jego.
- Rivalem patienter hábe.** (Ovid.) Znoś cierpliwie rywala.
- Rixari de lana caprina.** Sprzeczać się o kozią wełnę, o drobnostkę.
- Róma locuta (est), causa finita (est).** Rzym powiedział, sprawa skończona. Stosowano to szczególnie w wiekach średnich podczas sporów kościelnych itp.
- Romanus sedéndo vincit.** Rzymianin, siedząc, zwycięża.
- Róre vixit more cicadae.** Żył rosa, obyczajem konika polnego.
- Ruat coelum.** Niech się niebo zawali.
- Rúdis indigestaque móles.** (Ovid.) Surowa i nieuporządkowana masa (miała być taką początkowo ziemia).
- Rúere in servitium.** Rzucić się w niewolę.
- Rúit móle sua.** Runął pod własnym ciężarem.
- Rumpitur invidia.** Pęka z zazdrości.

S.

- S.** = *Servius, Sextus* (im. własne) = *Sacer*. Święty.
- S. i Sign.** = *Signetur*. Niech będzie oznaczone. Onaczyć.
- Sacc.** = *saccharum*. Cukier.
- Sacer.** Święty. Bogu poświęcony.
- Sacerdos.** Kapłan.
- Sacra scriptura.** Święte pismo.
- Sacrilegium.** Świętokradztwo.
- Sacrum imperium Romanum.** Święte państwo rzymskie.
- Saeculum.** Wiek.
- Saepe est sub pallio sórdido sapiéntia.** (Cic.) Często pod brudnym płaszczem kryje się mądrość.
- Saepe in coniugiis lit nóxia, cum nimia est dos.** Często powstaje w małżeństwie nieszczęście, gdy posag jest zbyt wielki.
- Saepe in magistrum scelera redderunt sua.** (Sen.) Często zbro-

- dnie obracały się (spadały) przeciwko sprawie.
- Saepe páter dixit: stúdiúm quíd inútile témpus?**
Maenídes (Homérus) nullas ípse reliquit ópes.
 (Ovid.) Często ojciec mawiał: dlaczego zajmujesz się tą niekorzystną umiejętnością? Nawet sam Meonides nie zostawił żadnych bogactw. Ojciec Owidyusza, usiłując odwieść go od poezji, powtarzał mu często te słowa.
- Saepe preménte deó fert deús alter ópem.** Często, gdy jeden bóg zsyła nieszczęścia, drugi bóg przynosi pomoc.
- Saepe stylum vértas.** (Hor.) Często obracaj styl (używany przez Rzymian do pisania na woskowych lub gipsowych tabliczkach, cieńszym końcem zaostrzonym pisano, grubszym spłaszczonym zacierano znaki). Często poprawiaj, co napisałeś.
- Saepe tárens vócem verbáque vultus hábet.** (Ovid.) Często milcząca twarz ma głos i słowa.
- Saepe vía obliqua praestat quam téndere récta.** Często lepiej jest iść krzywą drogą aniżeli prostą.
- Saevit amor ferrí et sceleráta insánia bélli.** Sroży się miłość do żelaza i zbrodniczy szaf wojny.
- Sal Atticum.** Atycka sól. Rzymianie nazywali tak grecki dowcip.
- Sáltus in nátura non dátur.** W przyrodzie niema skoków.
- Sálus civitátis.** Dobro państwa.
- Sálus pópuli supréma lex.** Dobro ludu jest najwyższym prawem.
- Sálus pública supréma lex éstó.** Dobro publiczne niech będzie najwyższym prawem.
- Sálus réi públicae supréma lex.** Dobro rzeczy pospolitej (państwa) jest najwyższym prawem.
- Salúta libénter.** Pozdrawiaj uprzejmie. Bądź uprzejmym dla wszystkich.
- Salútem díco.** Życzę zdrowia. Pozdrawiam.
- Sálva auctoritáte.** Z zastrzeżeniem zachowania władzy zwierzchniczej.
- Sálva dignitáte.** Z zachowaniem godności.
- Sálva fama.** Z zachowaniem dobrej sławy
- Salvátor.** Zbawiciel.
- Sálva venia.** Za pozwoleniem.
- Salve! Witaj!**
- Salve domíne!** Bądź pozdrowion, panie!
- Salve regína!** Witaj królowo! Początek pieśni kościelnej.
- Sálvo errore átque omissis albo omissióne** (w skrót. S. E. & O.) Z zastrzeżeniem omyłki i opuszczeń.
- Sálvo honore.** Bez ujmę czei.
- Sálvo iure.** Z zachowaniem prawa.
- Sálvo pleno título.** Z zachowaniem pełnego tytułu.
- Sálvo pudóre.** Z zachowaniem obyczajności.
- Sálvo regressu.** Z zastrzeżeniem cofnięcia się.
- Sálvo título.** Z zachowaniem tytułu.
- Sálvum fac régem.** Zachowaj króla.
- Sánae mentis.** Zdrow na umyśle.
- Sáncta simplicitas.** Święta naiwność.
- Sánctus.** Święty.
- Sápere áude.** Ośmiel się być mądrym. Spróbuj być rozumnym.
- Sápiens dominábitur ástris.** Mądry będzie rozkazywać gwiazdomi, panować nad gwiazdami.
- Sápiens nihil affírmát, quod non**

- próbet. Mądry niczego nie twierdzi, czego by nie udowodnił.
Sāpiens sōlus beātus est. Tylko mędrzec jest szczęśliwy.
Sāpiens sūfficit sibi. Mędrzec sobie wystarcza.
Sāpiēter vitam instituere. Życie sobie mądrze urządzić.
Sāpiētia. Mądrość.
Sāpiētia p̄ma stultitia caruisse. (Hor.) Początkiem mądrości jest być bez głupoty.
Sāpiēti sat. Mądremu dość. Mądrej głowie dość po słowie (mówią powszechnie: dwie słowie).
Sāpiētis est naturae conveniēter vivere. Cechą mędrca jest żyć zgodnie z przyrodą.
Sāpiētissimus inter sapiētes. Najmądrzejszy między mędrkami. Tak nazywają Talesa.
Sāpis n̄mis plus quam Tales. (Plaut.) O wiele mądrzejszym jest aniżeli Tales (ironicznie). Słyszysz jak trawa rośnie.
Sat cito, si sat bene. Dosyć szybko, jeżeli dosyć dobrze.
Sat cito, si sat tuto. Dosyć szybko, jeżeli dostatecznie bezpiecznie.
Satis! Dosyć!
Satis eloquentiae, sapiētiaē parum. (Sall.) Dosyć wymowy, mało mądrości.
Satis quod sūfficit. Dosyć jest, co wystarcza.
Satis superque. Dosyć, a nawet nadto.
Sat p̄lehra si sat bona. Dosyć jest piękne, jeżeli dosyć dobre.
Saxa loquētur. Skąpy będą mówić.
Sc. = Scilicet (= scire licet). Tak jest. Rozumie się. W istocie. Mianowicie.
Scat. = Scātula. Pudełko na lekarstwa.
Schōla. Szkoła.
- Sciētia n̄hil aliud est, quam veritātis imāgo.** Nauka nie jest niczem innym jak tylko obrazem prawdy.
Sciō, cui erēdidi. Wiem, komu wierzyłem, powierzyłem.
Sciō, quāntum tu seis. Wiem tyle, ile ty wiesz.
Sciēre vōlunt omnes, mercēdem sōlvēre nēmo. (Juv.) Wiedzieć chcą wszyscy, płacić nikt nie chce.
Sciēre vōlunt secretā dōmus atque inde timēri. (Juv.) Chcą wiedzieć tajemnice domu, aby się ich z tego powodu bano. Odnosi się do stosunków panujących w Rzymie za rządów cesarzów.
Scōpae recentiores sēmp̄ meliōres. Nowe mioty zawsze lepsze.
Scriba. Pisarz. Sekretarz. Pismak.
Scribēndi rēcte sāpere est et principium et fōns. Wiedzieć (umieć coś) jest początkiem i źródłem dobrego pisania.
Scripta manent. Co napisane, pozostaje.
Scriptor, scriptōres. Pisarz, pisarze, autorowie.
Scriptum. Pismo.
Scriptūra sacra. Pismo święte.
Se ad praecēpta alligere. Trzymać się prawideł.
S. e. c. = Salvo errore calculi. Z zastrzeżeniem omyłki w rachunku.
Secretē amicos admōne, lauda p̄alam. (Syr.) Potajemnie napolimaj przyjaciół, chwal publicznie.
Secūndae cogitātiōes meliōres. Drugie pomysły są lepsze. Tylko czasem jest to trafne, gdyż zwykle pierwsza myśl jest naj-

- lepsza. Powyższe twierdzenie zmierza raczej do tego, żeby nie robić bez gruntownego namysłu.
- Secūdo ānne dēfluit.** Płynie wzdłuż (z prądem) rzeki.
- Secūdo omīne.** Pod szczęśliwą wróżbą (na przyszość).
- Secūdo vōto.** Z drugiego ślubu, z drugiego małżeństwa.
- Secūdam natūram.** Zgodnie z przyrodą.
- Secūdam ordīnem.** Po porządku, po kolei.
- Se defendēdo.** We własnej obronie.
- Sed fūgit intērea, fūgit irrepārābile tēmpus.** (Verg.) Lecz tymczasem ucieka, ucieka czas niedościgniony.
- Sed non ēgo crēdulus illis.** (Verg.) Lecz ja im nie wierzę.
- Sed tāciti fecēre tāmen convīcia vultus.** (Ovid.) Lecz milczące miny zdradzały mimoto naganę.
- Sem. = Sēmen.** Nasienie.
- Sēmel ābbas, sēmpēr ābbas.** Raz opat, na zawsze opat.
- Sēmel pro sēmpēr.** Raz na zawsze.
- Sēmpēr āliquīd hāeret.** Zawsze coś przylgnie. Patrz *Calumniāre audācter* etc.
- Sēmpēr avārus ēget.** Skąpy zawsze ma mało.
- Sēmpēr bōnus hōmo tiro est.** Dobry człowiek jest zawsze rekrutem.
- Sēmpēr hōnos nomēnque tuam laudēsque manēbunt.** (Verg.) Zawsze trwać będzie twoja cześć, imię i sława.
- Sēmpēr idem.** Zawsze ten sam.
- Sēmpēr inops, quicūque cūpit.** Zawsze ubogi, kto pragnie.
- Sēmpēr nocuit diffēre parātis.** (Lucan.) Zwlekanie szkodziło zawsze tym, którzy byli gotowi, przygotowani.
- Sēmpēr parātus.** Zawsze przygotowany, gotów.
- Sēmpēr virens.** Zawsze zielony.
- Sen. = Sēnior.** Starszy.
- Senatōres bōni viri, senātus māla bēstia.** Senatorowie są dobrymi mężczyznami, senat złym zwierzem.
- Senātus populūsq; Romānus.** Senat i naród rzymski.
- Senēctus ipsa mōrbus.** Starość sama jest już chorobą.
- Sēnem āntē tēmpus fferi mīserum est.** Szpetna jest stać się starcem przed czasem.
- Sēnes bis pūeri.** Starcy są podwójnie dziećmi.
- Seniōres priōres.** Najpierw starsi.
- Sēnsu latiōri.** W szerszym znaczeniu.
- Sēnsu prōprio.** W właściwym znaczeniu.
- Sēnsus commūnis.** Ogólne mniemanie.
- Sēnsu strictiōri.** W ściślejszym znaczeniu.
- Sēnsu strictissimo.** W najściślejszym znaczeniu.
- Sentēntia.** Krótkie zdanie, zawierające jakąś głęboką myśl, prawdę życiową itp.
- Sēptem convīvium, nōvem convīcium.** „Siedm“ jest uczta, „dziewięć“ (kłótnia) hańba.
- Sēptem hōras dormisse sat est iūvenique senique.** Siedm godzin spać dosyć jest tak dla młodzieńca jako też dla starca. Zwykle zdanie powyższe kończy się na *iūveni* (dla młodzieńca).
- Sēquens.** Następujący. Sąsiad.
- Sēquitur ver hiemem.** Po zimie następuje wiosna.
- Sēra nūquam est ad bōnos mōres via.** Nigdy nie jest późną drogą (powrót) do dobrych obyczajów.

- Serenissimus.** Jaśnie oświecony (tytuł nadawany panującym).
- Sérinus aut citius sédem properamus ad unam.** Prędzej czy później spieszmy do jednej siedziby.
- Séro sapiunt.** Za późno przyszli do rozumu.
- Séro venientibus óssa.** Dla późno przychodzących kości. Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.
- Sérum est cavéndi témpus in médiis mális.** (Sen.) Za późną jest pora do strzeżenia się (obrony) w środku nieszczęścia.
- Sérvum pécus.** Niewolnicza trzoda.
- Sérvitus postrérum ómnium malórum est** Niewola jest ostatecznym ze wszystkich nieszczęść.
- Sérvus.** Sługa. Niewolnik.
- Sérvus servórum Dei.** Sługa sług bożych.
- Sibi quisque próximus.** Każdy jest sobie najbliższy.
- Sibi úni fortunam débet.** Samemu sobie zawdzięcza szczęście.
- Sic éunt fáta hóminum.** Tak idą losy ludzi.
- Sic ítur ad ástra.** Tak idzie się do gwiazd.
- Sic me servávit Apóllo.** Tak mnie ocalił Apollo.
- Sic pássim.** Tak wszędzie.
- Sic transit glória múndi.** Tak przemija sława świata.
- Si cum Jesuítis, non cum Jesu ítis.** Jeżeli z Jezuitami, nie idźcie z Jezusem.
- Sic visum súperis.** Tak wydało się niebianom. Tak chcieli bogowie.
- Sic volo, sic iúbeo.** Tak chcę, tak rozkazuję. Patrz. *Hoc volo...*
- Si deus nobíseum, quis contra nos?** Jeżeli Bóg z nami, kto przeciw nam?
- Si dúo faciunt idem, non est idem.** Jeżeli dwóch czyni to samo, nie jest to samo.
- Si fábla véra.** Jeżeli bajka jest prawdziwa. Jeżeli prawda, co mówią.
- Si finis bonus, laudabile totum.** Jeżeli koniec dobry, całość chwalebna.
- Si fortuna volet, fies de rhétore consul.** (Juv.) Jeżeli los zechce, zostaniesz konsulem z nauczycielu wymowy.
- Sigillum.** Pieczęć.
- Silent léges inter arma.** Milczą prawa wśród oręża.
- Siléntio.** W milczeniu.
- Siléntium.** Milczenie
- Simia simia est, etiámsi áurea géstet insignia.** Małpa jest małpą, chociażby złote nosiła odznaki.
- Similis simili gáudet.** Równy rad równemu. Swój łąnie do swego.
- Simplex.** Prosty. Pojedynczy.
- Simplex sérvus Déi.** Prosty sobie sługa boży. Postoduszny. Prostaczek.
- Simulatio amóris péior est ódio.** Udawanie miłości gorszem jest nienawiści.
- Sincere et constánter.** Szczerze i stale, wytrwale.
- Sine Cérere et Báculo fríget Vé-nus.** Bez Cerery i Bakchusa marznie Wenus. Bez jada i napoju miłość stygnie.
- Sine cura.** Bez troski. Stąd pochodzi wyraz „synekura“.
- Sine dubio.** Bez wątpienia.
- Sine ira et studio.** Bez gniewu i gorliwości. Bezstronnie.
- Sine ódio.** Bez nienawiści.
- Sine móra.** Bez zwłoki.
- Sine pénnis veláre hand facile**

- est. (Plaut.) Bez piór latać, nie jest łatwo.
- Sine qua non.** Bez czego nie. Patrz *Conditio...*
- Sine vitiiis nemo nascitur.** Bez błędów nikt się nie rodzi.
- Singula de nobis anni praedantur euntes:**
Eripuere iocos, venerem, convivia, ludum. (Hor.)
 Jedno po drugim zabierają nam ubiegające lata:
 Wydarły żarty, miłostki, biesiady, zabawy.
- Sint sales sine vilitate.** Żarty niech będą bez niktzemności.
- Sint, ut sunt, aut non sint.** Niech będą, jak są, albo niech nie będą.
- Si parva licet componere magnis.** Jeżeli wolno rzeczy małe (drobne, małoważne) porównywać z wielkimi.
- Si placet.** Jeżeli się podoba.
- Si res ita est, valeat iustitia.** Jeżeli sprawa tak jest, niech żyje wesołość.
- Si rota defuerit, tu pede carpe viam.** Jeżeli koła brak, pieszo odbywaj drogę.
- Si superos nequeo, Acheronta movebo.** Jeżeli niebian nie mogę (poruszyć), poruszę Acheron (świat podziemny).
- Si tacuisses.** Patrz *o si tacuisses...*
- Sit modus in rebus.** Niech będzie miara w rzeczach! Dał ci Bóg dary, zażywajże miary!
- Sit tibi terra levis.** Niech ci ziemia będzie lekka. Napisy na nagrobkach.
- Sit venia verbo.** Przebaczenie niech będzie słowu. Proszę darować za wyrażenie. Że tak się wyrażę.
- Si vis amari, ama.** Jeżeli chcesz być kochanym, kochaj.
- Si vis pacem, para bellum.** Jeżeli chcesz pokój, gotuj wojnę. Kto miecz trzyma, pokój miewa.
- Si vis vera loqui, discere pati.** Jeżeli chcesz mówić prawdę, naucz się cierpieć.
- Societas Iesu.** Towarzystwo Chrystusa. Jezuitci.
- Societatis vinculum est ratio et oratio.** (Cic.) Wieżami towarzystwa jest rozum i mowa.
- Socrates dicere solēbat, omnes in eo, quod scirent, satis esse eloquentes.** Sokrates zwykł był mawiać, iż wszyscy w tem, co wiedza, są dosyć wymowni.
- Sol. = Solutio.** Roztwór.
- Solamen miseris socios habuisse dolorum.** Pocięchą (ulga) dla nieszczęśliwych jest mieć towarzyszyów boleści (nieszczęść).
- Solem quis dicere falsum audeat?** (Verg.) Ktoby się odważył nazwać słońce fałszywym?
- Soli Deo honor et gloria.** Same-mu Bogu cześć i sława. Napis na kościele dominikańskim we Lwowie.
- Solitudinem faciunt, pacem appellant.** (Tacit.) Pustynię robią, pokojem (to) nazywają.
- Sol licet omnibus.** Słońce świeci wszystkim.
- Solum patriae omnibus est carum, dulce atque invidum.** (Cic.) Ojczyzna ziemi jest dla wszystkich droga, miła i przyjemna.
- Solv. = Solve.** Rozpuść.
- Somnus est imago mortis.** Sen jest obrazem śmierci.
- Spectaculum.** Widowisko.
- Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae.** (Ovid.) Aby patrzeć przychodzą, przychodzą aby być widzianymi. Charakterystyka kobiet.

- Sperāte et vōsmet rēbus servāte secūndis.** (Verg.) Miejcie nadzieję i zachowajcie się do lepszych czasów.
- Sperne voluptātes, nocet ēmpta dolōre volūptas.** (Hor.) Pogardzaj rozkoszami, szkodzi rozrywka okupiona bolem.
- Spes incerta.** Niepewna nadzieja.
- Spes sibi quisque.** Każdy niech będzie sam dla siebie nadzieją.
- Spes vana.** Nadzieja próżna, złudna, zwodnicza.
- Spiritus mōvens.** Duch poruszający, będący motorem, głównym działaczem.
- Spiritus sāctus.** Duch święty.
- S. T. = *Salvo Titulo.*** Z zachowaniem tytułu.
- Stāta māter dolorōsa.** Stała matka cierpiąca (bolejąca). Początek pewnej części mszy żałobnej.
- Stāte pedē.** Stojącą nogą. Na stojączkach. Natychmiast. Jak stoje.
- Stat māgni nōminis ūmbra.** (Lucan.) Stoi cień wielkiego imienia.
- Stātus quo (ante).** Stan jak (poprzednio).
- Stella.** Gwiazda.
- Stōici nēgant quidquam ēsse bōnum.** Stoicy mówią, że niema nic dobrego.
- Stricte.** Ściśle. Dokładnie.
- S. T. T. L. = Patrz *Sit tibi terra levis.***
- Stūdia adulescentiam ālunt senectūtem oblēctant, secūndas res ornant, advērsis perfūgium ac solācium praēbent.** Nauki żywią młodość, bawią starość, zdobią pomyślność, w nieszczęściu (dostarczają) są przytułkiem i pociechą.
- Stud. iur. = *Studiōsus iūris.*** Słuchacz praw.
- Stultitia etsi adēpta est, quod concupivit, nūquam se tāmen sātis consecūtam pūtat.** Głupota, chociaż osiągnęła to, czego pragnęła, nigdy jednak nie sądzi, że osiągnęła dosyć.
- Stultitiam dissimulāre non pōtes nisi taciturnitāte.** Głupotę tylko przez milczenie możesz ukryć.
- Stultōrum plēna sunt omnia.** Głupich wszędzie pełno.
- Stultum faciit fortuna, quem vult perdere.** Głupim czyni szczęście tego, kogo chce zgubić.
- Stultum est timere quod vitari non pōtest.** (Syr.) Głupio jest obawiać się tego, co się nie da uniknąć.
- Stultus es, rem actam agis.** (Plant.) Głupim jesteś, robisz to, co już jest zrobione.
- Stultus semper incipit vivere.** Głupi zawsze zaczyna żyć, t. j. układa sobie ciągle nowe plany na przyszłość.
- Stylus virum arguit.** Styl wskazuje człowieka.
- Sua cuique voluptas.** Każdemu swoja rozkosz.
- Suae quisque faber fortunae.** Każdy jest kowalem swego losu. Jak sobie pościeli, tak się wyspi.
- Sua sponte.** Z własnej woli. Dobrowolnie.
- Sua sunt cuique vitia.** Każdy ma swoje błędy.
- Snāviter in mōdo, fortiter in re.** Łagodnie w sposobie, stanowczo, energicznie w rzeczy.
- Sua vitia insipientes in senectūtem confērunt.** Nierozumni zwalają swoje błędy na starość.
- Sub auspiciis imperatoris.** Pod najwyższą władzą monarchy. W Austrii celujący studenei

- mają prawo zdawać egzamin pod tą nazwą.
- Sub fine.** Ku końcowi.
- Sub Jove frígido.** (Hor.) Pod zimnym Jowiszem. Pod gołem niebem.
- Sub ómni lápide scórpius dórmit.** Pod każdym kamieniem śpi skorpion. Bądź zawsze ostrożnym, gdyż nie wiesz, skąd ci grozi niebezpieczeństwo.
- Sub poéna.** Pod karą.
- Sub sigillo confessiónis.** Pod pieczęcią, tajemnicą spowiedzi!
- Subsidium.** Pomoc pieniężna.
- Substantivum.** Rzeczownik.
- Succ.** = *Súccus.* Sok.
- Succuréndum párti máxime labóránti.** Trzeba przyjsć na pomoc stronie najbardziej cierpiącej.
- Sudóre et sânguine.** Potem i krwią.
- Súfficit.** Wystarczy. Dostyć.
- Súi géneris.** Swego rodzaju. W swym rodzaju.
- Sum.** Jestem.
- Súmma cum láude.** Z największą chwałą, odznaczeniem.
- Súmma potéstas.** Najwyższa władza.
- Súmma sedes non cápít dúos.** Najwyższe siedzenie nie jest dla dwóch.
- Súmma summárum.** Wszystko razem.
- Súmmum ius súmma iniúria.** (Cic.) Największe prawo, największa krzywda (mian. wtedy, jeżeli prawo stosuje się zbyt ostro).
- Súmpnus.** Koszt.
- Súmpribus públicis.** Kosztami publicznymi.
- Sunt bona mixta mális, sunt mála mixta bonis.** Są rzeczy dobre zmieszane ze złemi, są złe zmieszane z dobrami.
- Sunt cérti dénique fines.** (Hor.) Są wreszcie pewne granice.
- Sunt lácrimae rerum.** Nawet rzeczy płaczą (niekiedy nad ludźmi.)
- Sunt quidam homines non re sed nómine.** Są niektórzy ludźmi nie co do istoty, lecz co do imienia.
- Sunt púeri púeri, púeri puerilia tráctant.** Chłopcy są chłopcami, chłopcy postępują po chłopięcemu.
- Sunt súperis sua iúra.** Bogowie mają swoje prawa.
- Sunt verba et voces.** To tylko słowa i głosy.
- Súo áño** W roku przepisany.
- Súo iúre.** Z zupełnym prawem.
- Súo loco.** W stosownym miejscu.
- Súo quisque métn pericula métitur.** Każdy swoją bojaźnią mierzy niebezpieczeństwa.
- Súo tempore.** W swoim, tj. stosownym czasie.
- Superstitione tollénda religio non tollitur.** Znoszeniem zabobonu nie znosi się religii.
- Súrdis áuribus cánis.** Głuchym uszom śpiewasz.
- Súrdo fábulam nárras.** Głuchemu bajkę opowiadasz.
- Súrge et ámbula.** Wstań i idź.
- Súrsus córda.** Wzniesćcie serca.
- Súum cuíque.** Każdemu swoje (co mu się należy).
- Súum cuíque púlehrum.** Swoje każdemu jest piękne. Każda lizka swój ogon chwali.
- Syr.** = *Syrópus* Syrop.

T.

Tabula. Tablica. Tabliczka.

Tacite. W milczeniu.

Taedium vitae. Sprzykrzenie sobie życia. Wstręt do życia.

Talis. Taki.

Tamquam ungues digitisque suos. Jak swoje paznokcie i palce (np. coś tak gruntownie wiedzieć).

Tandem aliquando. Wreszcie raz.
Tandem bona causa triumphat. Wreszcie tryumfuje dobra sprawa.

Tanti eris aliis, quanti tibi fueris. (Cic.) Tyle dla drugich będziesz wart, ile wartąłeś dla siebie.

Tantum. Tyle.

Taurum tollet, qui vitulum sustulerit. Wołu podniesie, kto ciele podnosił.

Te Deum laudamus. Ciebie Boga chwalimy. Początek pieśni kościelnej.

Te hominem esse memento. Pamiętaj, że jesteś człowiekiem.

Temere. Płochy. Nierozważnie. Na chybił trafił.

Tempora mutantur, nos et mutamur in illis. (Ovid.) Czasy zmieniają się i my zmieniamy się w nich.

Tempus edax rerum. (Hor.) Wszystko czas niszczy.

Tenebris nigrescunt omnia circum. W ciemności wszystko naokoło jest ciemne. W nocy każda krowa czarna.

Tene quod bene. Trzymaj co dobrze.

Terminus technicus. Wyrażenie techniczne.

Terra incognita. Ziemia nieznaną.

Tertium non datur. Trzeciego niema.

Tertius gaudens. Cieszący się trzeci (mian. gdy dwóch się wadzi).

Testimonium paupertatis. Świadectwo ubóstwa.

Testimonium paupertatis animi. Świadectwo ubóstwa ducha. Świadectwo głupoty.

Testis unus, testis nullus. Świadek jeden, świadek żaden.

Timeo Danaos et dona ferentes. (Verg.) Boję się Danaów nawet, gdy przynoszą dary. Patrz *Quidquid id est...*

Trahit sua quemque voluptas. Każdego pociąga swoja przyjemność.

Tres faciunt collegium. Trzech stanowi collegium.

Triennium. Okres trzech lat.

Tua res agitur. O twoją sprawę chodzi.

Tu es ille vir! Ty jesteś owym mężem!

Tulit alter honores. Drugi odniósł zaszczyty.

Tu ne cede malis, sed contra ardentior ito. Nie ustępuj nie-szczęściom, lecz śmiało idź na-przeciw.

Tunica pallio proprior est. Koszula bliższą jest od płaszcza.

Turpe est aliud loqui, aliud sentire. (Sen.) Szpetna jest, inaczej mówić, inaczej myśleć.

Turpe est laudari ab illaudatis. Szpetna jest być chwalonym od ludzi, którzy sami na pochwałę nie zasługują.

Turpis avis, proprium qui foedat stercore nidum. Brzydki to ptak, który własne gniazdo wala.

Tutum silentii praemium. Pewną jest nagroda za milczenie.

Tuum tibi narro somnium. Własny ci sen opowiadam.

U.

- Ubi amíci, íbi ópes.** Gdzie przyjaciele, tam dostatki.
- Ubi béne, íbi pátria.** Gdzie dobrze, tam ojczyzna.
- Ubi mel, íbi ápes.** (Plant.) Gdzie miód, tam pszczoły.
- Ubi mens plúrima, íbi mínima fortúna.** Gdzie najwięcej rozumu, tam najmniej szczęścia.
- Ubi ópes, íbi amíci.** Gdzie dostatki, tam przyjaciele.
- Ultimum refúgium.** Ostatnie schronienie.
- Ultimus ultimórum.** Ostatni z ostatnich.
- Ultra pòsse némo obligátur.** Ponad możność (ponadto co możebne) nikt nie jest zobowiązany.
- Ultra víres níhil aggrediéndum.** Ponad siły nie trzeba niczego przedsiębrać.
- Umbra pro córpore.** Cień zamiast ciała.
- Una sálus víctis, núllam speráre salútem.** (Verg.) Jedyny ratunek dla zwyciężonych: żadnego nie spodziewać się ratunku.
- Una vóce.** Jednym głosem. Jednogłośnie.
- Unde hábeas, quaérit némo; sed opórtet hábere.** (Juv.) Skąd masz, nikt się nie pyta; lecz mieć musisz.
- Uni návi ne commítas ómnia.** Jednemu okrętowi nie powierzaj wszystkiego.
- Unus deméntia deméntes éfficit múltus.** Szaleństwo jednego, wielu czyni szaleńcami.
- Unus pro múltis.** Jeden za wielu.
- Urbi et órbi.** Miastu i światu (głosi). Trąbi wszędzie.
- Usque ad áras.** Aż do ołtarzów. Aż do skutku.
- Usque ad finem.** Aż do końca.
- Usus est tyránnus.** Przyzwyczajenie jest tyranem.
- Ut áliquíd fecísse videátur.** Aby się wydawało, iż coś się czyni.
- Ut désint víres, támen laudánda est volúntas.** (Ovid.) Chociaż brakuje siły, trzeba jednak pochwalić wolę, dobrą chęć.
- Utile dúlei.** Pożyteczne z przyjemnem.
- Ut ínfra.** Jak niżej.
- Ut lúpus óvem ámat.** Jak wilk owcę kocha.
- Ut ótium in útile vérterem negotium.** Abym czas wolny obrócić na pożyteczną czynność.
- Ut pópulus, síc sacerdos.** Jaki naród, taki kapłan.
- Ut seméntem féceris, íta et métes.** (Cic.) Jak posiejesz, tak będziesz zbierał.
- Ut sólent poëtae.** Jak zwykle (np. czynią) poeci.
- Ut spectent, véniunt, véniunt. specténtur ut ípsae.** Aby patrzeć, przychodzą, przychodzą, aby się na nich patrzano.
Patrz *Spectátum*...
- Ut súpra.** Jak wyżej.
- Exórem málam óbolo non émerem.** Nawet za grosz nie kupowałbym złej żony.

V.

Vacare culpa magnum est solatium. (Cic.) Być wolnym od winy jest wielką pociechą.

Vade in pace. Idź w pokój.

Vade mecum. Chodź ze mną. Tak nazywają podręczniki, które trzeba zawsze mieć pod ręką.

Vae victis! Biada zwyciężonym.

Vanitas vanitatum et omnia vana sunt. Marność nad marnościami i wszystko jest marnem.

Variatio delictat. Rozmaitość bawi.

Vestigalia nervi sunt rei publicae. Podatki są nerwami rzeczy popolitej.

Venalis populus, venalis curia patrum. Sprzedajnym jest naród, sprzedajna kurya ojców (senat, senatorowie).

Venerari parentes liberos decet. Dzieciom przystoi czeić rodziców.

Venia docendi — legendi. Pozwolenie nauczania — czytania.

Veni, vidi, vici. (Caes.) Przybyłem, ujrzałem, zwyciężyłem.

Venter non habet aures. Żołądek nie ma uszu.

Ventum ad supremum est. Już doszło do ostateczności.

Verba volant, scripta manent. Słowa przelatują, napisane pozostaje.

Verbum sit sapienti. Dla mądrego wystarcza słowo.

Verecundia mulierem ornatur, non color faciat. Wstydlivość zdobi kobietę, nie szminka.

Veritas odium parit. Prawda rodzi nienawiść.

Veritas sermo est simplex. Prawda jest pojedynczą mową.

Veritas vincit. Prawda zwycięża.

Ver non semper viresc. Wiosna nie zawsze zielona.

Vertatur! Obróć!

Verte! Obróć!

Verus amicus est is, qui est tamquam alter idem. (Cic.) Prawdziwym przyjacielem jest ten, kto jest niejako drugim „ja”.

Vestigia terrent. (Hor.) Ślady straszą. Lis, widząc ślady prowadzące do jaskini lwa rzekł: „Zaden nie prowadzi stamtąd”.

Vetera, quae nunc sunt, fuerunt olim nova. Co jest teraz starem, było kiedyś nowem.

Veto. Zakazuję.

Vice versa. Na odwrot.

Videant consules, ne quid detrimenti res publica capiat. Niech baczą konsulowie, aby rzecz popolitana żadnej nie poniosła szkody.

Vide licet, tamque Videlicet. Popatrz. Mianowicie.

Video meliora proboque, deteriora sequor. (Ovid.) Widzę lepsze i pochwalam, za gorszem idę.

Vigilate et orate. Czuwajcie i módlcie się.

Vile donum, vilis gratia. Mały dar, małe podziękowanie.

Vincit omnia veritas. Wszystko zwycięża prawda.

Vincula da linguae, vel tibi vincula dabit. Nakładaj więzy na język, albo on nałoży na ciebie.

Vino diffugiunt mordaces curae. Od wina uciekają gryzące troski. Wino rozprasza troski.

Vinum bonum laetificat cor hominis. Dobre wino rozwesela serce człowieka.

Vinum lac sénum. Wino jest mlekiem starców.

Virgo intácta. Dziewica nietknięta.

Viribus unítis. Połączonemi siłami.

Viri infelicis prócul amici. (Sen.)
Przyjaciele trzymają się z dala od nieszczęśliwego męża.

Virtus sola nobilitat. Cnota sama uszlachetnia.

Virtus vincit invidiam. Cnota zwycięża nienawiść.

Virtute non astútia. Przez męstwo nie przez chytróść.

Virtúti et mérito. Cnocie i zasłudze.

Virtutum ómnium fundaméntum pietas. Pobożność jest podstawą wszystkich cnót.

Vis máior. Wyższa siła.

Vita brévis, ars lóngra. Życie krótkie, sztuka długa.

Vitae via virtus. Cnota jest drogą życia.

Viva voce. Żywym głosem. Ustnie.

Vivat, flóreat, eréscat! Niech żyje, kwitnie, wzrasta!

Vive valéque! Żyj i bądź zdrow!

Vivit post funera virtus. Cnota będzie żyć nawet po pogrzebie.

Vivos voce, mórtuos plángo, fúlgura frángo. Żywych zwołuję, opłakuję zmarłych, pioruny łamię.

Volénti non fit iniúria. Chcącemu nie dzieje się krzywda.

Volo, non váleo. Chcę, lecz nie mogę.

Voluptatem maeror séquitur. Po zabawie następuje smutek.

Votum. Życzenie. Przy głosowaniu: Głos.

Votum separátum. Zaznaczenie swego odrębnego zapatrywania w jakiej sprawie.

Vox clamántis in desérto. Głos wołającego na pustyni.

Vox pópuli, vox Déi. Głos ludu, głos Boga.

Vulpes non iterum capitur laqueo. Lis nie złapie się po raz drugi w sidła.

Vultus est index ánimi. Twarz jest wskazówką duszy.

BADAN I NSTYTUT
BIBLIOTEKI PAN
00-330 Warszawa, ul. Piłsny Świat 77
Tel. 26-68-69
<http://rcin.org.pl>

Nakładem i drukiem księgarni W. Zukerkandla w Złoczowie
wyszła literatura niemiecka pt.

G E S C H I C H T E

der

Deutschen Literatur

als Abriss und Repetitorium

für Schüler österreichisch-ungar. Lehranstalten

von

Dr. Albert Zipper

w wydaniu drugiem, przerobionem i znaczuie pomnożonem.

Cena egz. bresz. 2 kor., opr. w płótno 2 kor. 40 h.

Na składzie w każdej księgarni.

Prof. J. O. Sędzimir.

NAUKA JEZYKA POLSKIEGO.

Piśmienne ćwiczenia w gimnazyum.

Cena 2 Kor.

Do nabycia w księgarni W. Zukerkandla w Złoczowie
oraz w każdej księgarni.

Nakładem i drukiem księgarni

W. HELMA ZUKERKANDLA W ZŁOCZOWIE

wyszła literatura polska pod tytułem:

PODRĘCZNIK

do dziejów literatury polskiej
przez Dra A. M. KURPIELA.

Cena egz. brosz. Kor. 1'44 opr. w płótno Kor. 1'92.

← W każdej księgarni do nabycia. →

<http://rcin.org.pl>

NOWE WYDAWNICTWO
Księgarni Wilhelma Zakerkandla

w Złoczowie:

MITOLOGIA
GREKÓW i RZYMIAN

i najważniejsze wiadomości o mitologii
INDÓW, EGIPCYAN, BABILOŃCZYKÓW, FENICYAN,
PERSÓW, CELTÓW, GERMANÓW i SŁOWIAN

przez

Dra Alberta Zippera.

Wydanie nowe wytworne na papierze we-
linowym w ozdobnej oprawie.

———— **Cena 5 kor.** ————⁽⁰⁴⁾

Wydanie zwykłe w opr. 2 Kor. 40 hl.

46. *Ze świata t. III.*
 45. *ada. Tragedya.*
 47. *ele.*
 47. *isz Cezar.*
 48. *rzyponieści.*
 50. Schnurkowski, *Kościu-*
wskie czasy. Tomik I.
 51. *okai. Dziwne historye.*
 53. Pailleron, *Świat nudów. Kom.*
 55. Hołowiński, *Legendy.*
 56. Mickiewicz, *Grażyna.*
 58. Mantegazza, *Jak dożyć sędzi-*
ego wieku.
 60. Schnur-Pepłowski, *Kościu-*
wskie czasy. Tomik II.
 61. Fredro, *Nikt mnie nie zna. Kom.*
 62. Krasziński, *Przedświt.*
 64. Goethe, *Torkwato Tasso.*
 66. Grabowski, *Trzy lata w Al-*
je.
 67. *Alza, Maryla.*
 68. Słowacki, *Marya Stuart.*
 69. Fredro, *Pan Benet. Komedya.*
 75. Kraszewski, *Powrót do gnia-*
z. Powieść.
 76. Schnur-Pepłowski, *Ojciec Bem.*
 77. Fredro, *Zrędnosć i Przekora.*
 78. Krasziński, *Z zakulis i ze świata t. IV.*
 79. Lemczeniewicz, *Z męczeńskiego ży-*
cia. Nowele, szkice i opowiadania.
 80. *tech, Klucze Piotrowe.*
 81. Korzeniowski, *Narzęczone. Komed.*
 82. *o. i Dr. Debieki, Iwonicz, z ilustr.*
 84. Lermontow, *Bohater nusznych*
ów. Romans.
 85. Słowacki, *Trzy poemata.*
 86. Mickiewicz, *Powrót posta. Komed.*
 87. *ron, Giaur.*
 90. Grabowski, *Alina. Powieść.*
 91. *y, komla. Szkolne czasy.*
 92. *ęzyk, Okolice Krakowa. Poemat.*
 93. Fredro, *Ciotunia. Komedya.*
 95. *Charakterystyki literackie: I.*
 96. Słowacki przez M. Mazanowskiego.
 98. Schiller, *Don Karlos.*
 99. *iski, Z zakulis i ze świata t. V.*
 100. *oszezyński, Zamek kaniowski.*
 101. Mickiewicz, *Ballady i romanse. —*
ety.
 106. Ostaszewski-Barański, *Krwa-*
Rok (1846). Opow. historyczne.
 109. *Charakterystyki literackie: II.*
 110. Mickiewicz przez A. Mazanowskiego.
 111. *ycero, Mowa za T. Annuszem*
onem.
 114. Loziński, *Zaklęty dwór. T. I.*

115—118. *Loziński, Zaklęty dwór. T. II.*
 219—220. *Moliere, Don Juan.*
 221—222. *Charakterystyki literack.: III.*
 223. *Z. Krasziński przez M. Mazanowskiego.*
 224. *Krajewski, Z wieczornych gawęd.*
 224. *Urbański, Z zakulis i ze świata t. VI.*
 225. *Mickiewicz, Księgi narodu Pol-*
skiego i pielgrzymstwa.
 226. *Fredro, Wielki człowiek do ma-*
łych interesów. Kom. w 5 aktach.
 227. *Charakterystyki literackie: IV.*
 228—232. *Dante Alighieri, Boska Ho-*
medya. Część I. Piekło.
 233. *Mickiewicz, Dziady. Cz. I. II. i III.*
 234. *Charakterystyki literackie:*
K. Ujejski przez A. Mazanowskiego.
 235—236. *Mickiewicz, Dziady. Cz. III.*
 237—238. *Charakterystyki literack.: VI.*
 239. *J. Kochanowski przez A. Mazanowskiego.*
 239. *Walewski, Teatr i jego ofiary.*
 240. *Puszkyn, Kaukazki jeniec.*
 241—248. *Dr. Zipper, Mitologia Greków*
i Rzymian. Z 87 rycinami.
 249—251. *Hans Olden, Urzędowa żona.*
 252—253. *Ibsen, Rosmersholm.*
 254. *Goethe, Pandora. Fragment alegor.*
 255—260. *Korzeniowski, Emeryt. Pow.*
 261. *Krasziński, Psalm przyszłości.*
 262—265. *Dante Alighieri, Boska kome-*
dya. Część II. Czyściec.
 266. *Goethe, Egmont. Tragedya.*
 267. *Syrokomla, Zgon Acerna.*
 268. *Kazet, Scherzo. Zbiór wierszy t. I.*
 269. *Urbański, Z zakulis i ze świata t. VII.*
 270. *Fredro, Odlutki i Poeta. Komedya.*
 271—273. *Chodźko, Obrazy literackie.*
 III. *Pamiętniki kwestarza.*
 274. *Słowacki, Książę Niezłomny.*
 275—278. *Dante Alighieri, Boska ko-*
medya. Część III. Raj.
 279. *Kazet, Scherzo. Zbiór wierszy t. II.*
 280. *Walewski, Góra Radziwiłł.*
 281. *Goszezyński, Sabotka.*
 282—283. *Ibsen, Dzika kaczka.*
 284. *Kazet, Scherzo. Zbiór wierszy t. III.*
 285. *Krasicki, Monachomachia i Anti-*
monachomachia.
 286. *Krasicki, Myseis.*
 287—292. *Dr. Kurpiel, Podręcznik do*
dziejów literatury polskiej.
 293. *Pontmartin, Margrabina d'Aure-*
bonne. Nowela.
 294. *Słowacki, Kordyan.*
 295. *Słowacki, Mazepa.*

- 297—300. Wasilewski, *Poezye*.
 301. Łoziński, *Opowiadania humoryst.*
 302. Sue, *Nowele*.
 303. Szajnocha, *Szkice historyczne. II.*
 304. Małta Jagiellonów. Brody krzyżackie.
 305. Tolstoj, *Potęga ciemnoty*.
 306—309. Łoziński, *Czarny Matwij*.
 310. Szajnocha, *Szkice historyczne.*
 III. Jan Sobieski banitą i pielgrzymem.
 Wauka króla Jana III.
 311—312. Suderman, *Jan Chrzyciel*.
 313—315. Kuncewicz, *Zakłete usta. Pow.*
Charakterystyki literackie: VII.
 316. Fr. Fredro przez M. Mazanowskiego.
 317—318. Szekspir, *Antoniusz i Kleopatra*.
 319—320. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 321—323. Schiller, *Zbójcy*.
 324—326. Grabowski, *Brzydka dziewczyna. Powieść*.
 327. Słowacki, *Mindowe*.
 328. Herzl, *Przed pogonią*.
 329—332. Rojan, *Piękny Leos. Powieść*.
 333. Szajnocha, *Szkice historyczne. t.*
 IV. Wojna o cześć kobiety. Zwycięstwo
 r. 1675 pod Lwowem.
 334—337. Heine, *Romancero*.
 338—339. *Tysiąc nocy i jedna. t. II.*
 340—341. *Charakterystyki liter.: VIII.*
 1. Krasiecki przez A. Mazanowskiego.
 342—343. Suderman, *Honor. Utw. dram.*
 344—345. Krasiecki, *Satyry i Listy*.
 346—350. Łoziński, *Szaraczek i Karawazy. Powieść*.
 351—352. *Tysiąc nocy i jedna. t. III.*
 353. Ibsen, *W dniu zmartwychwstania*.
 354—359. Ostaszewski-Barański, *Rok złudzeń (1848). Opow. histor.*
 360—369. Dr. M. M., *Czy mówisz po angielsku? Praktyczny przewodnik do nauczania się języka angielskiego*.
 364—365. *Tysiąc nocy i jedna. t. IV.*
 366. Słowacki, *Jan Bielecki. Hugo. Mnich Arab*.
 367—368. Heine, *Atta Troll*.
 369—370. *Tysiąc nocy i jedna. t. V.*
 371—373. Hofmanowa, *Pamiętka po dobrej matce czyli Ostatnie jej rady*.
 374. Ibsen, *Mały Eyolf. Tragedya*.
 375. Fredro, *Mąż i żona. Komedya*.
 376—377. *Tysiąc nocy i jedna. t. VI.*
 378. Syrokomla, *Chatka w lesie*.
 379. Szajnocha, *Szkice historyczne. t. V.*
 Stanisław i Anna Oświęcimowie. Próba podać historycznych

380. Słowacki, *Amant. Tragedya*
 Do księcia A. C. — Do Emi gra
 trzebie idei. — Głs brata J.
 381—383. Tchórzniński, *Rozmowa
 cuskie. Dialogues francusko-polskie*.
 384. Korzeniowski, *Stary mąż*.
 385—386. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 387—390. Hofmanowa, *Jan K
 uski w Czarnolesie. t. I.*
 391—394. Hofmanowa, *Jan K
 uski w Czarnolesie. t. II*
 395. Schnitzler, *W matni. Drama*
 396—397. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 398—399. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 400. Brodziński, *Wiesław. D
 Oldyna i Czerniaków*.
 401. Kochanowski, *Treny. G
 postów greckich*.
 402—403. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 404—408. P. B., *Czy mówisz po r
 Prakt. przew. do naucz. się p
 tań i mówić po rusku (mator
 409—410. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 411—412. *Tysiąc nocy i jedna. t. I.*
 413. Czechow, *Zbiór novel. t. I.*
 414. Goszezyński, *Król Zamysły*.
 415—416. Pol. *Mohort*.
 417—418. Pol. *Pamiętniki Imoś
 Benedykta Winnickiego*.
 419—422. Pol. *Pieśni Janusza*.
 423. Pol. *Pieśń o domu naszym*.
 424. Pol. *Pieśń o Ziemi naszym*.
 425—426. Pol. *Wit Słowca*.
 427—428. *Charakterystyki literackie*
 H. Sienkiewicz przez P. Chaw
 429. Goethe, *Herman i Dorn*.
 430. Pol. *Z wyprawy w Wielki*
 431—432. *Charakterystyki literackie*
 Kazimierz Brodziński przez P. Chaw
 lowskię.
 433. Mickiewicz, *Konfederaci Barcz*
 434—437. *Niech żyje! Zbiór wstos
 i przemówień na wszystkie okazj*
 438. Syrokomla, *Margier, Poemat*.
 439. Urbański, *Pamiętaj o mnie! W
 sze do albumów i pamiętników*.
 440—443. Pol. *Pachole helmuński*.
 444. Szajnocha, *Szkice historyczne. VI.*
 Słowianie w Andaluzji. Zdobywca
 polskiego.
 445—446. *Charakterystyki literackie. XI.*
 Najnowsza poezya polska przez Dra
 M. Janika.
 447. *Wyprawa Igora na Potomocin*.
 Poemat słowiański.
 448. Korzeniowski, *Stary mąż. Komedya*.
 449—450. Lessing, *Mina von Barnhelm*
 czyli Dola żołnierska.*

F

23.475